

У нумары:

Аб'ядноўваюцца творцы

Распачалася праца па стварэнні Асацыяцыі пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы.

Стар. 2

Паяднаць творчую і навуковую стыхіі

Пра перспектывы супрацоўніцтва СПБ і гуманітарных інстытутаў НАН Беларусі.

Стар. 5

Зямны рай — родны край

У літаратуры для дзяцей — свае законы.

Стар. 6

«Свабодай узвышаны дух»

Прэм'ера лімаўскай рубрыкі «Гусіным пярком».

Стар. 14

Рэктар, бацька рэктара

Новае пра асобу Уладзіміра Пічэты — аднаго з заснавальнікаў БДУ.

Стар. 15

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА Ў ІV КВАРТАЛЕ 2009 г.

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 7760 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 10060 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 5200 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 7870 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Першы мастацкі праект, ажыццёўлены Нацыянальным канцэртным аркестрам Беларусі пад кіраўніцтвам народнага артыста краіны Міхаіла Фінберга ў старажытным цэнтры Палесся, увайшоў у айчыны фестывальны рух пад назвай «Пінскія спатканні». Ён працягвае чараду традыцыйных святаў, якія ўжо не першы год праводзяцца гэтым вядомым калектывам у Заслаўі, Нясвіжы, Міры, Маладзечне, Мсціславе, Чачэрску, Тураве, Іванаве...

Палескія адкрыцці

Якім вялікім ды яркім робіцца не надта і працяглы кастрычніцкі дзень, калі на яго прыпадае змястоўная творчая вандроўка! У мінулую суботу нам пашчасціла наведацца ў сталіцу Палесся і прысутнічаць пры адкрыцці новага мастацкага праекта, які спрычыніўся да ўжо вядомых музычна-асветніцкіх акцый, што адбываюцца ў нашых невялікіх гарадах і гістарычных мястэчках намаганнямі заслужанага калектыву на чале з М. Фінбергам.

«Пінскія спатканні» — чарговая ініцыятыва аркестра, падтрыманая Пінскім гарадскім выканаўчым камітэтам, Палескім дзяржаўным універсітэтам і Нацыянальным банкам Беларусі. І менавіта гэты час для музычных спатканняў, як паведаміў нам старшыня Пінскага гарвыканкама Аляксандр Гордзіч, быў выбраны невыпадкава: «Я ўдзячны Міхаілу Якаўлевічу за тое, што ён прапанаваў Пінску творчую сустрэчу з гараджанамі — візіт калектыву, вядомага за межамі нашай краіны. Адказ на такую прапанову мог быць толькі станоўчы, бо Пінск — гістарычны і культурны цэнтр Беларускага Палесся, мы заўсёды з прыемнасцю сустракаем мастацкія калектывы, якія прыязджаюць да нас, але такую шматпланавую і змястоўную праграму знакамітага Нацыянальнага канцэртнага аркестра тут яшчэ не бачылі. Думаю, для пінчукоў гэта — сапраўднае адкрыццё, новы нацыянальна-культурны ўсплеск для кожнага прысутнага на канцэрце. Яшчэ ўвесну мы абмеркавалі з маэстра план «Пінскіх спатканняў» і вырашылі спалучыць іх са святам нашага горада».

Такім чынам, 3 і 4 кастрычніка Пінск адзначаў свае 912 гадоў, і новы праект аркестра зусім арганічна ўвайшоў у поліфанію свята, узбагаціў яго квяцістую палітру. Тут, у сэрцы палескай зямлі, адбылося некалькі незабыўных музычных спатканняў.

У гарадской канцэртнай зале, абсталяванай у будынку касцёла XVIII стагоддзя, які носіць імя святога Карла Барамея, можна было паслухаць грунтоўны, пазнаваўчы асветніцкі апавед прафесара, доктара мастацтвазнаўства Вольгі Дадзіёмавай на тэму «Пінск і Піншчына ў гісторыі беларускага мастацтва», і апавед гэты суправаджаўся гучаннем жывой музыкі: гралі Ансамбль кларнетаў пад кіраўніцтвам Генадзя Забары і Струнны квартэт. Праз некалькі гадзін і гэтыя, і ўсе іншыя камерныя калектывы, што працуюць у структуры Нацыянальнага канцэртнага аркестра, выступілі тут з асобнай вялікай праграмай. Яна

складалася з твораў класіка беларускай музыкі ХХ стагоддзя Яўгена Глебава, з дня нараджэння якога сёлета споўнілася 80 гадоў, і спадчыны слыннага сына берасцейскай зямлі Напалеона Орды. Для большасці прысутных такая праграма, падтрыманая папулярызатарскім каментарыем Вольгі Дадзіёмавай, стала сапраўдным эстэтычным адкрыццём.

Тым часам у Пінскім гарадскім доме культуры ладзілася яшчэ адно спатканне. Сюды са сваёй стыльнай праграмай, прысвечанай 100-годдзю Эдзі Рознера — музыканта з еўрапейскім імем, заснавальніка джазавага напрамку ў беларускай музычнай культуры, — завітаў Біг-бэнд Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі. «Сонечны джаз» — так трапна і цёпла называўся канцэрт, які прайшоў пад натхнёным кіраўніцтвам маэстра Міхаіла Фінберга.

А калі па-летняму шчодрае паўднёвабеларускае сонейка ўжо завяршыла

свой дзённы шлях і амаль схавалася за небакраем у мяккіх аблоках, над Пінскам заззялі першыя зоркі. Зрэшты, можна сказаць, што зоркі ў той вечар яшчэ і спявалі, гралі ды танчылі, бо на вялікай плошчы ў цэнтры горада ладзіўся святочны гала-канцэрт вялікага эстраднага калектыву пад кіраўніцтвам няўтомнага маэстра. У суправаджэнні высакакласных музыкантаў Біг-бэнда выступалі салісты аркестра Ганна Благава, Юрый Вашчук, Таццяна Глазунова, Галіна Грамовіч, Ларыса Грыбалёва, Дзмітрый Качароўскі, Руслан Мусвідас, Саша Нема, Наталя Тамела... Іх нумары густоўна аздабляла група вакалістаў у складзе Аляксандра Дзюміна, Любові Кляшчовай, Таццяны Полазавай, Андрэя Пятрова ды падтрымлівалі артысты балета пад кіраўніцтвам Аляксея Русецкага.

Усе, хто спрычыніўся да рамантычнага вечаровага музычнага спаткання, прыгадалі песні, знаёмыя ўжо не аднаму пакаленню, адкрывалі для сябе новыя кампазіцыі, падывалі артыстам, танцавалі...

Разам з месцічамі госці Пінска палюбаваліся на святочны феерверк і накіраваліся па начной дарозе ў сталіцу, натхнёныя шчырым пажаданнем кіраўніка горада: «Традыцыю, якую мы запачаткавалі сёння, трэба будзе абавязкова падтрымліваць!». А ў журналістаў з'явілася нагода памеркаваць пра музычныя спатканні ва ўлонні святочнага горада. Так што пра свае пінскія адкрыцці мы яшчэ напішам...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: сімвалічная брама святочнага горада; Струнны аркестр пад кіраўніцтвам заслужанага артыста Беларусі Валерыя Сарокі.

Фота
Віктара Кавалёва

Пункцірам

Гэтымі днямі праходзіць XI Міжнародны музычны фестываль "Залаты шлягер-2009 у Магілёве". Упершыню гэты фест быў арганізаваны ў лістападзе 1995 года пры падтрымцы Прэзідэнта нашай краіны. За час свайго існавання канцэрты "Залатога шлягера" праходзілі ў раёнах і гарадах Магілёўскай вобласці, а таксама ў Мінску, Віцебску, Гродне, Брэсце.

"Залаты шлягер" не абмяжуецца правадзеннем канцэртаў. У праграме фестывалю запланаваны мерапрыемствы на адкрытых пляцоўках і ў кінатэатрах, устаноўках культуры Магілёва і вобласці: рэтраканфэстываль для дзяцей і дарослых з дэманстрацыяй лепшых кіна- і мультфільмаў мінулых гадоў, выстаўкі-продажы дэкаратыўна-прыкладнага і рамеснага мастацтва "Беларусь майстравая", свята марожанага, маладзёжнае вучэльнае шоу, конкурсы трубачоў, рэтра-канцэрт гарадскога духавога аркестра, канцэрт дзіцячых калектываў і выканаўцаў "Усмійніся, планета, дзецім!".

Прыжыццёвыя выданні класікаў сусветнай літаратуры можна пабачыць на выставе, якая працуе ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Сярод рарытэтаў кнігі з творамі Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, Адама Міцкевіча, Ёгана Вольфганга Гётэ, Чарльза Дзікенса, Поля Верлена і іншых пісьменнікаў XVIII — XX стагоддзю. Некаторыя экспанаты вылучаюцца сваім незвычайным аздабленнем. Так, альбом "История и памятники византийской эмали" называюць рускім цудам. Для яго вокладкі было выкарыстана чырвоная золата.

"Кальханка" на тэлеканале "Лад" загучыць новым голасам. Толькі год голас Ірыны Дарафеевай калыхаў маленькіх беларусаў. Дырэкцыя тэлеканала разглядае пытанне пра вяртанне да старога варыянта музычнай кампазіцыі на верш Генадзя Бураўкіна і музыку Васіля Раінчыка. Галоўны дырэктар "Лада" Сяргей Кухто паведаміў, што ўсё вырашыць Васіль Раінчык. "Магчыма, гэта будзе нейкі сучасны арыгінальны мікс, аранжыроўка. Магчыма, Васіль Пятровіч прапануе нам два-тры варыянты вакальнага выканання — дзуртам ці сольнага, каб у нас была магчымасць выбару", — адзначае С. Кухто.

Шведская акадэмія пасля зваротаў грамадскасці прыняла рашэнне замяніць афіцыйную шведскую назву беларускага народа з vitrysar на belarusier. Слоўнік акадэміі — эталон словаўжывання, і паколькі новая назва беларуса — belarusier — паходзіць з назвы краіны — Belagis, павінна быць прынята рашэнне аб змене афіцыйнай назвы самой краіны. Пакуль назва Беларусі пішацца Vitryssland, што даслоўна перакладаецца як "Белая Расія".

У Маскве прайшла прэзентацыя кнігі беларускага празаіка Сяргея Трахімёнка "Вепрев и другие". У кнігу ўвайшлі два раманы пісьменніка. Гэта "Заказ на 25-го" і "Диалектика игры". Раманы аб'яднаны агульным галоўным героем — Веправым. На сустрэчы быў прадэманстраваны прэзентацыйны фільм беларускіх рэжысёраў "Если бы...". Кніга выйшла ў маскоўскім выдавецтве "Колос" накладам 3000 асобнікаў. Арганізацыя сустрэчы аўтара прайшла пад патранатам пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы.

Папулярны спявак Зміцер Вайцшошкевіч завяршае працу над новым альбомам "Мой сябра — анёлак". Гэта яго сумесны праект з паэтам Арцёмам Кавалеўскім. На дыску будзе 21 кампазіцыя. Гэта гісторыі пра анёлаў, якія трапляюць у розныя жыццёвыя сітуацыі. У запісе ўзялі ўдзел WZ-Orkiestra, Святлана Бень з гурта "Срэбнае вясельме", Янка Маўзер, Галіна Казіміроўская, Сяргей Трухановіч і іншыя. Дыск з'явіцца ў продажы напярэдадні Новага года.

Падрыхтавалі Павел РАДЫНА і Віктар ЗАЯЦ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Аб'ядноўваюцца творцы

У мэтах умацавання сяброўскіх адносін паміж дзвюма краінамі і аднаўлення літаратурнага стасункаў пісьменнікі Расіі і Беларусі плануюць стварыць Асацыяцыю пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы. Цяпер распрацоўваецца статут арганізацыі і ўсе неабходныя дакументы. Ідэю стварэння асацыяцыі, якую ініцыяваў старшыня СПБ Мікалай Чаргінец, падтрымаў і Пат-

рыярх Маскоўскі і ўсяе Русі Кірыл. Падчас яго візіту ў Мінск адбылася сустрэча Патрыярха са старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі, старшынёй Савета па маральнасці Мікалам Чаргінцом. Высока ацаніў Патрыярх і мэты створанага ў Беларусі Савета па маральнасці. Як вядома, у яго складзе — кіраўнікі ўсіх асноўных рэлігійных канфесій, навукоўцы, знаныя грамадскія і культурныя дзеячы, творцы. Патрыярху быў уручаны набор кніг серыі "Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі".

Рыга СТАХ

Конкурс будзе штогод

У ДOME літаратара адбылося ўтанаванне маладых аўтараў — пераможцаў літаратурнага конкурсу "Слова.doc", які сёлета быў заснаваны Саюзам пісьменнікаў Беларусі. Пачынаючы літаратарам (якім па ўмовах конкурсу павінна быць менш як 30 гадоў) дыпламы і грашовыя прэміі ўручалі паэт Міхась Пазнякоў, пісьменнікі Георгій Марчук і Віктар Праўдзін. Найбольш колькаснай па ліку пераможцаў атрымалася паэтычная намінацыя. Першае месца

аднагалосна было аддана пятнаццацігадовай паэтке з Гомеля Марыі Маліноўскай, а ўсяго адзначана каля 15 аўтараў, многія з якіх з'яўляюцца ўдзельнікамі гомельскага літаб'яднання пад кіраўніцтвам паэтэсы Ніны Шкляравай. Міхась Пазнякоў адзначыў, што сярод пераможцаў у намінацыі "паэзія" пераважаюць дзятчаты, якія

традыцыйна ў маладым узросце больш актыўна ідуць у літаратуру. Андрэй Башлакоў які атрымаў першую прэмію ў намінацыі "малая проза" за цыкл навел, на ўручэнне прыйсці не змог, таму прыз уручаны яго бацьку — паэту Міхасю Башлакову.

Напрыканцы мерапрыемства арганізатары паабяцалі запрашаць маладых творцаў на цікавыя семінары, якія адбудуцца ў лістападзе з удзелам расійскіх выданняў, а таксама выказалі надзею, што конкурс "Слова.doc" стане штогадовым.

Саша ДОРСКАЯ

На здымках: старшыня СПБ М. Чаргінец і Патрыярх Кірыл падчас сустрэчы ў Мінску; пераможца ў намінацыі "Паэзія" Марыя Маліноўская.

Культура — імідж краіны

Прэс-канферэнцыі

З нагоды Дня работнікаў культуры ў Нацыянальным прэс-цэнтры Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь была арганізавана прэс-канферэнцыя. Ужо адно тое, што сустрэча прайшла цалкам на роднай мове, сведчыць, што адбываюцца значныя зрухі ў сферы пашырэння ўжывання роднай мовы.

Міністр культуры Павел Латушка даволі падрабязна спыніўся на аналізе сучаснага стану культуры, вызначыў асноўныя напрамкі яе развіцця і падкрэсліў, што за апошнія гады значна павялічылася дзяржаўнае фінансаванне сферы культуры, больш увагі звяртаецца на праблемы развіцця культуры ў рэгіёнах. Надаецца ўвага сферы культуры і з боку Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, у якасці прыкладу Павел Латушка згадаў Дзяржаўную прэмію ў галіне культуры і мастацтва, Спецыяльную прэмію Прэзідэнта дзеячам культуры і мастацтва, прэмію «За духоўнае адраджэнне», Спецыяльны фонд Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі і Фонд па падтрымцы культуры і мастацтва.

Павел Латушка вызначыў галоўныя прыярытэты ў дзейнасці Міністэрства культуры, а менавіта: «даступнасць культуры», «культура як імідж краіны», «падтрымка нацыянальнага мастацтва», «новыя ініцыятывы і праекты», «пашырэнне прыватнай ініцыятывы ў сферах культуры», «падтрымка маладых

талантаў» і «захаванне гістарычнай спадчыны».

«Калі дзяржава не мае высокага ўзроўню культуры, яна не можа называць сябе цывілізаванай», — працягваў міністр словы Прэзідэнта краіны. Беларуская культура — адзін з важнейшых фактараў пашырэння станоўчага знешняга іміджу Беларусі. Для гэтага Міністэрства культуры плануе правесці цэлы шэраг акцый: дні беларускай культуры па-за межамі нашай краіны, напрыклад, у наступным годзе пройдзе Год культуры Беларусі ў Расійскай Федэрацыі і Польшчы, Літве, Латвіі і Украіне. Плануецца таксама пашыраць культурнае супрацоўніцтва з краінамі Еўрапейскага Саюза ў рамках праграмы «Усходняга партнёрства». Да 600-годдзя Грунвальдскай бітвы плануецца зняць сумесны беларуска-літоўскі мастацкі фільм. Адноўлены дыялог з беларускімі дыяспарамі замежжа і беларусамі свету. Наступны накірунак, які будзе спрыяць палітычнаму іміджу Беларусі, міністр бачыць у стварэнні беларускіх культурных цэнтраў у краінах замежжа.

Міністэрства культуры актыўна працуе над змяненнем канцэпцыі «Славянскага базару», які набудзе рысы агульнанацыянальнага фесту. Таксама плануецца стварэнне апякунскіх саветаў пры вядучых устаноўках культуры, стварэнне сістэмы электроннага продажу білетаў.

Далей Павел Латушка спыніўся на пытаннях аховы гісторыка-культурнай спадчыны, памятных мясцін і рэстаўрацыі архітэктурных помнікаў, адзначыўшы, што плануецца правесці рэстаўрацыю аднаго з трох замкаў (Гальшанскага, Навагрудскага ці Крэўскага) са сродкаў грашовай латарэі «Скарбніца», заснавальнікам якой таксама з'яўляецца Міністэрства культуры. Наладжваецца цеснае супрацоўніцтва з прадзакатнікамі славутых родаў, якія жылі на Беларусі.

Пра сённяшнія клопаты міністэрства распавялі таксама намеснік міністра культуры Віктар Кураш і кіраўнік упраўлення мастацтваў міністэрства Міхаіл Казловіч.

Падрыхтаваў Анатоль КУДЛАСЕВІЧ Фота Кастуся Дробава

Афіцыйна

Не рэформа, а ўдакладненні

Нагодай для чарговай сустрэчы ў Грамадскім прэс-цэнтры Дома прэсы стаў Закон «Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі», які пачне дзейнічаць з 1 верасня 2010 года. Распавядалі пра новыя правілы і адказвалі на пытанні журналістаў дырэктар Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі прафесар Аляксандр Лукашанец, саветнік міністра адукацыі па сувязях са СМІ і грамадскасцю, загадчык кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі БДУ Віктар Іўчанкаў і вядучы інспектар упраўлення агульнай і сярэдняй адукацыі Міністэрства адукацыі нашай краіны Ірына Булаўкіна.

Аляксандр Лукашанец зазначыў, што мы дагэтуль маем ва ўжытку правілы арфаграфіі, якія былі ўведзены паўстагоддзям таму — у 1959 годзе. Тыя змяненні, якія ў цяперашні час нельга называць рэформай мовы. Да слова, апошнія і адзіная рэформа мела месца ў 1933 годзе. А новая рэдакцыя правілаў датычыць набліжэння пісьмовай мовы да сучаснай моўнай практыкі, спынення арфаграфічнага разнабоў, захавання нацыянальнай адметнасці пісьмовай беларускай мовы і змянення колькасці выключэнняў.

Па меркаванні Віктара Іўчанкава, цяжкасцей з вывучэннем новых правілаў не будзе, бо ў правапіс унесена ўсяго толькі каля дваццаці змен. Прыкладам, пераход "у" пасля галоснай у "ў" будзе не толькі ў беларускіх словах, але і ў іншаслоўных (ва ўніверсітэце, ва ўнісон).

Да таго ж, дата 1 верасня 2010 года — гэта не так званы час "ч". Будзе пэўны пераходны перыяд, калі будуць суіснаваць два варыянты напісання слоў і ўжыванне аднаго з іх не будзе лічыцца за памылку.

У сваю чаргу Ірына Булаўкіна паведаміла, што ўжо выдадзены падручнік ці, правільней казаць, дапаможнік па беларускай мове для пяціх класаў. А ў наступным навучальным годзе ўсе школьнікі будуць забяспечаныя новымі падручнікамі з улікам новых правілаў.

Аляксандр Лукашанец паведаміў, што ў хуткім часе будуць падрыхтаваны ў выглядзе асобнага выдання каментары да новай рэдакцыі правілаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі, а неўрэ з сярэдзіны наступнага года пабачыць свет новы арфаграфічны слоўнік, і параў не карыстацца літаратурай, якая выдадзена без грыфа Нацыянальнай акадэміі навук і Міністэрства адукацыі Беларусі, паколькі ў іх могуць быць памылковыя інтэрпрэтацыі нормаў правапісу.

Віктар КАВАЛЁЎ

Новыя праекты

Выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" распачынае выданне серыі кніг пад назвай "Сем цудаў". Загадчык рэдакцыі прыродазнаўчых і дакладных навук выдавецтва Таццяна Жукоўская распавяла пра нараджэнне новай ідэі.

— Калі мы зрабілі кнігу "Зямля сілы" — вялікі фотаальбом, да нас прыехаў дырэктар Нацыянальнага парку "Белавежская пушча" Мікалай Бамбіза, і сказаў, што парку вельмі патрэбны кнігі, маўляў, прыязджае шмат турыстаў, а прапанаваць няма чаго. А турысты цікавяцца і хацелі б набыць на памяць кнігі менавіта пра пушчу. Тады і прыйшла ідэя: цудаў у Белавежскай пушчы сапраўды вельмі шмат — гэта і са-

Сем цудаў

ма прырода, і маляўнічыя куткі, і стараўзроставыя дрэвы, рэдкія жывёлы і птушкі... Пра кожны цуд можна рабіць асобнае выданне. Мы ўзялі сем асноўных напрамкаў. Зубр — цуд жывой прыроды, адно з самых старажытнейшых млекакормячых роду бізонаў; дуб — амаль што равеснік пушчанскай запаведнасці, яму пяцьсот шэсцідзесят гадоў — таксама асобная тэма. У Белавежскай пушчы ёсць самая маленькая лягушка-квакша, квакша-дравесніца — жыве на хмызняках і дрэвах, толькі ноччу спускаецца на зямлю, купаецца ў расе і пачынае есці. Вельмі цікавы аб'ект. Зноў жа ў пушчы — звычайны плошч, што ў жывой прыродзе прак-

тычна сустракаецца толькі ў Белавежскай пушчы. Ён занесены ў Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь. У якасці сёмага цуда плануем паказаць сядзібу беларускага Дзеда Мароза. Бо на самай справе — гэта таксама цуд. Цяпер на зімку і летнія канікулы вельмі шмат дзятчэй прыязджае ў Белавежскую пушчу, менавіта ў рэзідэнцыю Дзеда Мароза.

Кнігай "Сем цудаў Белавежскай пушчы", мы распачынаем серыю "Сем цудаў". У наступным годзе выйдзе другая кніга з — пра сем нарачанскіх азёр, затым пра сем архітэктурных цудаў...

Падрыхтаваў Мікола ПІНЧУК

Афіны — у Слуцку

Традыцыі

Слуцк адсвяткаваў 85-годдзе раёна і Дзень горада

Сярэднявекавы Слуцк з'яўляўся цэнтрам беларускага друкарства, тут размяшчалася друкарня знакамітых князёў Радзівілаў. У горадзе былі адкрыты першыя навучальныя і лячэбныя ўстановы, дзейнічалі тэатры і балетныя гурткі. Усім вядомы знакамітыя слуцкія паясы, Слуцкая гімназія № 1 — старэйшая ўстанова Беларусі. Яе і па гэты дзень называюць "Слуцкімі Афінамі".

Слуцкі край — радзіма знакамітых этнографіаў, мастакоў, вучоных, военачальнікаў і спартсменаў. У "залаты" фонд Слуцкіны ўпісаны імёны больш 30 ганаровых працаўнікоў Беларусі: настаўнікаў і ўрачоў, працаўнікоў культуры, грамадскага харчавання, гандлю, прамысловасці і сельскай гаспадаркі.

На галоўнай сцэне горада, узвядзенай на цэнтральнай плошчы, адбылася ўрачыстая

частка "Квітней, родная Слуцчына!". Ад імя Слуцкага раённага выканаўчага камітэта і Слуцкага раённага Савета дэпутатаў усіх прысутных са святам павіншаваў выконваючы абавязкі старшыні Слуцкага райвыканкама П. Б. Даўгучыц. Ён прывітаў гасцей: кіраўніка спраў Мінскага абласнога выканаўчага камітэта І. С. Маркевіча, дэлегацыі гарадоў-пабрацімаў Серпухава (Расія) і Бравары (Украіна).

На свяце былі адзначаны лепшыя працаўнікі, уладальнікі звання Ганаровы грамадзянін Слуцкага раёна. У гэты дзень

ля праваслаўнага асветніцкага цэнтра адбылося асвяшчэнне Крыжа ў памяць пра бязвінна загінуўшых у гады Вялікай Айчыннай вайны. Прадстаўнікі Слуцкай грамадскасці і дэлегацыямі з гарадоў-пабрацімаў была закладзена алея дружбы.

Адбылося тэатралізаванае прадстаўленне "Слуцк у эпохах". Гараджане сустрэліся з Анастасіяй Слуцкай, князем Радзівіламі, іншымі гістарычнымі асобамі. Былі глядачамі захапляльнага відовішча — турніра Мінскага рыцарскага клуба. На вуліцах працавалі выстаўкі-продажы "Узор радзімы васіль-

ка" (вырабы рэспубліканскага унітарнага прадпрыемства мастацкіх вырабаў "Слуцкія паясы"), "Слуцкія сувеніры" (вырабы Слуцкай узбуіненнай друкарні, раённага аддзялення "Мінаблсаюздрук"). Праходзіў дзіцячы пленэр, выстаўка дзіцячых работ "Зямлі маёй хараство", экспрэс-выстаўка твораў "Мы — случчане!" з удзелам навучэнцаў дзіцячай мастацкай школы і дзіцячых школ мастацтваў раёна. Дзейнічалі выстаўкі "Слуцчына літаратурная", рэтра-аўтамабіляў Слуцкага раённага цэнтра тэхнічнай творчасці моладзі "Аўтасвет". Прыгажосцю і фантазіяй уражалі вырабы "Горада майстроў", якія прыехалі на свята з усёго Слуцкага раёна. Прываблялі выстаўкі "Свет жывой прыроды" экалага-біялагічнага цэнтра і фермерскай гаспадаркі "Птучый мир". На вуліцах разгарнуўся кірмаш "Слуцкія паясы-папулярны". Дзень горада закончыўся святочным вечарам "З любоўю да Радзімы", на якім быў адданы канцэрт з удзелам зорак беларускай эстрады — Ларысы Грыбалёвай, Сашы Нэма, Влады і самадзейных артыстаў раёна. Быў феерверк. Было сапраўднае свята.

Ларыса САЛОДКІНА

На здымку: падчас святкавання.

3-пад пярэ

У межах Тыдня Германіі ў Беларусі ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбылося адкрыццё выстаўкі "Mainz. Вандроўныя нататкі мастакоў". У экспазіцыі прадстаўлены жывапіс і графіка Ксеніі Бялявай і Вячаслава Паўлаўца.

Дарога ў нямецкі горад Майнц злучыла творчасць сучасных беларускіх мастакоў К. Бялявай і В. Паўлаўца. У мінулым годзе Ксенію запрасілі да ўдзелу ў міжнародным конкурсе "Kunst in der Stadt" ("Мастацтва ў горадзе"). У ліку мастакоў з васьмі краін яна атрымала прыз імпатый глядачоў. Праз год той самай дарогай трапіў у Майнц Вячаслаў, каб стаць удзельнікам гэтага ж конкурсу і паўтарыць поспех Ксеніі.

Ул. інф.

Гэтай восенню калектыў Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага глядача адзначае юбілей паэта, драматурга і перакладчыка Артура Вольскага, з дня нараджэння якога споўнілася 85 гадоў. Тэатр стаў родным домам для А. Вольскага. Тут ён нарадзіўся як драматург, тут працаваў і, як казаў ён сам, "я сісвеў у тэатры".

Тэатру вельмі патрэбна была казка. І Артур Вольскі разам з Петрусём Макалем напісалі на фальклорным матэрыяле паэтычнае паданне "Асілак Жадан". Любоў Мазалеўская даводзіла з аўтарамі п'есу да пастаноўкі, яна ж яе і ставіла. 30 снежня 1958 года адбылася прэм'ера. А ў лістападзе 1959-га спектакль быў паказаны ў Маскве на сцэне Крамлёўскага тэатра.

У 1963 годзе А. Вольскі па прапанове кіраўніцтва тэатра ўзначаліў літаратурную частку, а праз тры гады, калі з тэатрам развітаўся яго першы дырэктар У. Стэльмах, быў прызначаны на гэтую адказную пасаду і заставаўся на ёй 12 гадоў, устанавіўшы своеасаблівы рэкорд дырэктарства ў ТЮГу.

Дзіяна СТЭЛЬМАХ

У верасні 1984 года ад рук бандытаў загінуў супрацоўнік Рагачоўскага райаддзела ўнутраных спраў — участковы інспектар, малодшы лейтэнант міліцыі Вячаслаў Сцяпанавіч. За мужнасць і самаадданне дзеянні пры выкананні службовых абавязкаў 27-гадовага камсамолеца быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі (пасмяротна).

Подзвігу маладога чалавека прысвечана дакументальная апоўвесьць пісьменніка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі Уладзіміра Ліпскага "Стрэлы над старым акапам". Чытачы даведаюцца аб жыцці і рабоце мужа і міліцыянера. Смелы ўчынак Вячаслава Сцяпанавіча — яркі прыклад таго, як трэба адносіцца да сваіх грамадзянскіх абавязкаў, абараняць гонар сваёй Айчыны, гарача любіць Радзіму.

Кніга выйшла ў мінскім выдавецтве "Кнігазбор" на дзвюх мовах — беларускай і рускай. Пераклад з арыгінала аўтара — беларускай мовы — зрабіў пісьменнік Анатоль Бутэвіч. Аформіў кнігу мастак Валерый Славук.

Міхась КАВАЛЁЎ

У Мінску прайшла прэзентацыя кнігі Яўгена Будзінаса "Перловы суп". Кнігу склалі "перлы" — смешныя і забаўныя заметкі, сабраныя пісьменнікам, а таксама ўспаміны сяброў пра самога Будзінаса.

З Масквы прыехалі пісьменнік Юрый Клішчук, бард Аляксандр Асокін. Прысутнічалі рэжысёр рускага драматычнага тэатра імя Горкага ў Мінску Барыс Луцэнка, архітэктар Леанід Левін. На жаль, не ўсе сябры Яўгена Будзінаса змаглі прыехаць. Але яны перадалі свае відэапрывітанні.

Сярод аўтараў успамінаў пра Яўгена Будзінаса — мастак Барыс Цітовіч, кампазітар Эдуард Вяртыга, пісьменнік Андрэй Вазнясенскі, журналіст Барыс Пастарнак. Усіх — 34 асобы.

4 кастрычніка спаўняецца два гады, як Яўген Дамінікавіч памёр. Павел РАДЫІНА

Вечарыны

Спяваў артыст не так, як звычайныя эстрадныя выканаўцы: не голасам, не "манерай", — душой. Невялічкі музычны ансамбль, створаны сіламі партнёраў па сцэне, знаходзіўся побач, і спалучэнне жывой музыкі з жывым словам не магло не кранаць. Усё жыццё артыста быццам

Песні яго жыцця

Творчая вечарына народнага артыста Беларусі Генадзя Гарбука, якому споўнілася 75 гадоў, адбылася ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. "Усё жыццё я марыў быць эстрадным спеваком!" — прызнаўся легендарны купалавец, і доказам гэтай патаемнай мары былі песні, якія ён выконваў: шлягеры ваенных гадоў, раманы на вершы Ясеніна і Вярцінскага, цыганскія напевы...

разгортувалася перад вачамі глядачоў праз песні: ад той першай мелодыі, якую праспявала яму ў маленстве польская дзяўчынка, да "Ямшкіка" — вядомага твора, што ўвянчаў своеасабліваю актёрскую споведзь.

Павіншаваць Генадзя Гарбука з юбілеем прыйшлі шматлікія сябры і калегі. А першым звярнуўся да актёра міністр культуры краіны Павел Латушка. Ён успомніў, як яшчэ студэнтам прыходзіў на спектакль "Ажаніцца — не журыцца" з удзелам Генадзя Гарбука і пасля атрымаў яго аўтограф, які і па сённяшні

дзень захоўвае ў сваім архіве. "Самым галоўным скарбам нашай культуры з'яўляецца асоба, чалавек, — адзначыў міністр. — І сёння на гэтай сцэне я стаю побач з асобай, якая з'яўляецца скарбам беларускай культуры. У 1986 годзе Генадзь Гарбук быў адзначаны найвышэйшай узнагародай Міністэрства культуры БССР — Ганаровым знакам за ўклад у культуру саюзнай рэспублікі. І я думаю, што сёння настаў момант, калі неабходна адзначыць майстра ад імя незалежнай Беларусі". І П. Латушка ўручыў Г. Гарбуку Ганаровы знак Міністэрства культуры

Рэспублікі Беларусь — за ўнёсак у айчынную культуру.

Юбіляра таксама віншавалі народны артыст СССР Расціслаў Янкоўскі, старшыня Беларускага саюза тэатральных дзеячаў драматург Аляксей Дударавіч, мастацкі кіраўнік РТБД Валерый Анісенка і мастацкі кіраўнік Купалаўскага тэатра Мікалай Пінігін, кінамастаграфісты Сяргей Шульга і Сяргей Сычоў... Усе адзначалі вялікую каштоўнасць творчасці Генадзя Гарбука ў тэатры і ў кіно, дзякавалі майстру за той прыклад і тую школу, якую ён нясе сваёй руплівай працай моладзі, за яго неабыхаванае сэрца — сэрца Чалавека з вялікай літары.

Алена МІНЧУКОВА

На здымку: народны артыст Беларусі Генадзь Гарбук — з песнямі.

Фота аўтара

Выстаўкі

Ні адзін з нумароў "ЛіМа" не выходзіць без фотаздымкаў фотакарэспандэнта Кастуся Дробава. Больш за трыццаць гадоў фотамастак аддаў любімай справе, аб'ездзіў амаль усю Беларусь, працуючы ў розных часопісах і выданнях. Своеасаблівым вынікам гэтага сталася адкрыццё ў кінатэатры "Кастрычнік" ягонага выстаўкі "Краявіды роднай зямлі". Рэдакцыя "ЛіМа" віншуе свайго калегу і зычыць яму новых творчых здзяйсненняў.

Выстаўку Кастуся Дробава складаюць чатыры раздзелы, адпаведна кожнай пары года: вясна, лета, восень і зіма. "Хацелася выявіць характэрныя беларускай прыроды з розных ракурсаў. Вось, калі ласка, восеньскія фарбы ва ўсёй красе. А тут ужо прадуцванне зімы, — знаёміць аўтар са сваімі работамі, — лісце на дрэвах яшчэ не абляцела, нават зялёнае, але ўжо галінка зінаецца пад цяжарам снега. А гэта звычайны жывёны ранаак, жыва ў снапах. Я схільны да мастацкіх абагульненняў, — выяўляць прыхаванае характэрна".

Заўважаць прыгажосць

— Кастусь, ты працаваў у многіх часопісах, напрыклад, у "ЛіМе" працуеш ужо каля дзесяці гадоў.

— Гэта маё другое "прышэсце" ў "ЛіМ". Я раней працаваў у часопісе "Крыніца" і адначасова супрацоўнічаў са штотыднёвікам.

— Калі браць нумары "ЛіМа" апошніх гадоў, то кожны на чвэрць — тварэнне фотамастака Кастуся Дробава, у кожным нумары адбываецца як бы міні-выстаўка тваіх фотаработ.

— Па магчымасці імкнуся адпавядаць належным патрабаванням. А ўвогуле, абы-што не аддаю ў друк. Асабліва скрупулёзна падбіраю здымкі на старонку паэзіі, намагаюся, каб яны не проста адпавядалі, ці паўтаралі паэтычны радкі, але нежкі ўлісваліся ў агульнае паэтычнае рэчышча. Каб воку было за што зачэпацца.

— Можна па прычыне строгага адбору, таго, што выносіш на лодзі, так позна і зладзіць першую сваю выстаўку?

— Галоўнае не ў колькасці, а ў якасці. Гэтая выстаўка пей-

ажная. Ёсць у мяне работы і ў іншых жанрах. Я ўсё ж такі — газетны рэпартаж. Люблю рэпартаж. У далейшым плану паказаць погляд фотарэпартажэра на стан прыроды, воль, напрыклад, рання — каб людзі змаглі ўдыхнуць бадзёрае паветра такой ранняцы. У мяне зараз ёсць гатовы рэпартаж "Восеньская ранняца" — здымаю ранняцу ў розных ракурсах і праявах.

Ёсць задума выстаўіць партрэт, жанравы партрэт. Прыходзілася шмат ездзіць па Беларусі, і сёе-тое ўдалося зрабіць у гэтым жанры. "Краявіды роднай зямлі" — гэта мая першая выстаўка, і я вельмі хваляюся: а як гэта ацэніць глядач, ці разумее, што я хацеў сказаць? Але быў сведкам цікавасці наведвальнікаў да сваіх работ, шмат водгукаў, моладзь вельмі добра ўспрымае, гавораць: "А мы не заўважалі, што ў нас такое прыгожае неба!".

Анатоль КУДЛАСЕВІЧ

На здымку: Кастусь Дробаў вядзе "фотакскурсію".

Фота

Юрыя Мазалеўскага

Беларусь — ганаровы госць

Наша краіна не ўпершыню ўдзельнічае ў гэтым новым грамадска-асветніцкім праекце, які заснаваны ў сучасным Туркменістане з ініцыятывы кіраўніцтва краіны. Сёлета выстава-кірмаш і навуковая канферэнцыя праходзілі пад непасрэдным патранатам Прэзідэнта Туркменістана Гурбангулы Бердымухамедава. Сваю пачатку на ўдзел беларускай дэлегацыі накладвала і імклівае развіццё беларуска-туркменскіх стасункаў літаральна ў апошні год. Варта ўспомніць нядаўні візіт Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі ў Туркменістан, дамоўленасці пра будаўніцтва прадпрыемства па здабычы калійных угнаенняў, ды і іншыя эканамічныя зносіны. Таму і не дзіўна, што Беларусь стала сёлета ганаровым госцем выставы-кірмашу.

У Туркменістане завяршылі сваю работу IV Міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш і навуковая канферэнцыя "Кніга — на шляху супрацоўніцтва і прагрэсу"

На радзіме Махтумкулі

Пошук кропак судакранання

Асобна ў праграме выставы-кірмашу аказалася вылучанай навуковай канферэнцыя "Кніга — шлях да супрацоўніцтва і прагрэсу". Кіраўнік Туркменскай дзяржаўнай выдавецкай службы Г. Нургельдыева і адкрываючы работу прадстаўнічага форуму, і ў час яго правядзення пастаянна падкрэслівала актыўныя памкненні Туркменістана да развіцця стасункаў па ўсіх накірунках кнігавядання — і ў паліграфіі, і непасрэдна ў выдавецкай справе, і ў адукацыйным аспекце. Таму і выступоўцы былі адпаведныя: прадстаўнікі расійскага выдавецтва "Просвещение" (даклад члена-карэспандэнта Расійскай акадэміі адукацыі спадара Дронава назва насіў адмысловую — "Сферы" — сучасны інфармацыйна-адукацыйны асяродак школы"), Акадэміі друку Украіны, Нацыянальнага кніжнага фонду Пакістана, выканаўчага дырэктара Кітайскага таварыства калектыўнага кіравання аўтарскімі правамі на літаратурныя творы.

Паэтычны букет

Цэлы шэраг мерапрыемстваў падчас выставы быў звязаны з папярэднімі дамоўленасцямі з туркменскімі пісьменнікамі. Яшчэ па тэлефоне мінскія і ашхабадскія калегі абмеркавалі фармат правядзення паэтычнай імпрэзы, дзе галоўнымі мадэратарамі выступілі Аляксей Бадак з беларускага боку і народны паэт Туркменістана Атамурад Атабаеў ад гаспадароў. Што прыемна, абодва бакі падрыхтавалі свежыя пераклады. Атамурад Атабаеў пераклаў і да часу выставы надрукаваў у газеце "Эдебият ве сунгат" верш Аляся Бадака. Акрамя таго ў адным з вераснёўскіх нумароў туркменскага штотыднёвіка быў змешчаны грунтоўны нарыс гісторыі беларуска-туркменскіх літаратурных сувязяў. А Аляксей Бадак прывёз у Ашхабад пераклады паэзіі Атамурада Атабаева. Чытанне туркменскай паэзіі па-беларуску і беларускай паэзіі па-туркменску стала сапраўдным упрыгожаннем адмысловага паэтычнага "Букета дружбы". Дарэчы, назва зусім невыпадковая. Яе падказала кніга перакладаў народнага паэта Туркменістана Керыма Курбаньяпесава — "Букет дружбы", выдадзеная напры-

новыя пераклады туркменскай паэзіі, слухалі паведамленне пра работу Саюза пісьменнікаў Беларусі, пра тую ўвагу, якую беларуская дзяржава надае развіццю айчынай літаратуры. І выказалі гатоўнасць падрыхтаваць, укладзіць "туркменскі" выпуск аднаго з беларускіх літаратурна-мастацкіх выданняў.

«Прывітанне Валянціну Лукшы!..»

Шмат часу на выставе-кірмашы было адведзена дзіцячаму кнігавяданню, дзіцячай літаратуры. Цэнтральнымі ў гэтым плане сталі аўтарская гадзіна "Вяселья арэлі" і літаратурная сустрэча "Падарожжа ў казку: з Беларусі — у Туркменістан". І адна, і другую імпрэзу для туркменскіх школьнікаў ладзілі беларуская пісьменніца Алена Масла і туркменскі паэт і празаік Агагельды Аланазараў. Удзельнікамі ж сталі і многія туркменскія пісьменнікі. А калі гаварыць пра традыцыі, вопыт у стасунках беларускай і туркменскай дзіцячай літаратуры, то вельмі часта згадваўся мінскае выдавецтва "Юнацтва". Добрая словы гучалі ў адрас лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Валянціна Лукшы. Літаральна ўсе прасілі перадаць яму прывітанне. Касым Нурбадаў прадэманстраваў альманах "Ветразь" з перакладамі туркменскай дзіцячай паэзіі, узгадаў анталогію туркменскай дзіцячай літаратуры "Кветкі Каракумаў", якую выдала "Юнацтва". Агагельды Аланазараў, у якога і асобная кніга выйшла ў "Юнацтве", раскаваў пра свае сустрэчы з Валянцінам Антонавічам у "Артэку".

...Знаёмыя калег па літаратурным цэў і юных чытачоў з "Блакітнай кнігай у творах беларускіх пісьменнікаў" і "Лясной кнігай у творах беларускіх пісьменнікаў", якія пабачылі свет у РВУ "Літаратура і Мастацтва", Алена Масла падзялілася ідэямі пра сумесныя выданні, пра тое, што ў новым калектыўным зборніку можна было б адлюстраваць як прыроду Беларусі, так і Туркменістана: "Чаму б нам, пісьменнікам, не расказаць дзятве нашых краін пра вярблюдаў і Каракумы, ролю вады ў пустыні і чаму б не параўнаць бавоўну і лён..? Калі складзецца такая кніга з твораў туркменскіх пісьменнікаў, то, пэўна ж, яна будзе мець свайго чытача і ў Беларусі?.."

...Выстава-кірмаш у Ашхабадзе супала з візітам у Туркменістан віцэ-прэм'ера беларускага ўрада Віктара Буры. Стасункі, які бачыце, шырацца і развіваюцца. Выдавочна, што на гэтым фоне сваю справу павінны зрабіць і пісьменнікі, выводзячы айчынную літаратуру ў няблізкі свет Туркменістана, іншых азіяцкіх краін.

**Кастусь ЛАДУЦЬКА
Ашхабад — Мінск**

На здымках: беларуская дэлегацыя ў Міністэрстве адукацыі Туркменістана; выступіваюць беларускія артысты — ансамбль "Рагнеда".

Творчыя лёсы

Заліты сонцам Ашхабад

"Уначы стаць маразы, а ўдзень — чыстае сіняе неба, яркае сонца, паг якім Ашхабад робіцца ветліва-прыемным..." Гэты запіс зроблены беларускім пісьменнікам Барысам Мікулічам 7

лютага 1947 г. Шэсць месяцаў, праведзеныя беларускім пісьменнікам у Туркменіі, былі не камандзіроўкай і не творчым адпачынкам, а доўгачаканым вяртаннем са "свету неабходнасці ў свет свабоды". Менавіта так — "Із міра неабходнасці — у мір свабоды" — называецца тая частка знакавай "Аповесці для сябе", што прысвечана Туркменіі.

Барыс Мікуліч, асуджаны ў 1936-м на дзесяць год пазбаўлення волі, вярнуўся ў Беларусь у чэрвені 1947 г. Але перад гэтым, са снежня 1946-га да канца мая 1947 г., ён жыў у сваёй сястры Кацярыны ў Ашхабадзе. Амаль адразу ж Барыс Мікуліч пачаў пісаць, усё наваколнае было для яго тэмай і сюжэтам, ён не столькі жыў, колькі "назіраў" жыццё, "занатоўваў" яго. Запіс за 6 красавіка 1947 г.: "Туркменія атрымлівае ваду з Мургаба, ракі, што цячэ з Ірана. Яна шлюзавана, і ваду могуць затрымаць. Вось выключная канва для гэтактэўнага рамана!"

У яго было багата творчых планаў. Літаратурна праз паўтара месяца пасля вяртання ён пазначаў: "Назіраў за побытам... Зрабіў многа запісаў — можа, для будучай кнігі аб Туркменіі". Праз два дні, 4 лютага 1947 г., зноў: "Пасля перапынку... паспрабую напісаць лірычную рэч аб Туркменіі". Асноўная пісьменніцкая ўвага аддаецца асэнсаванню свайго становішча, марам, творчым планам. Сам Ашхабад з яго культурай і побытам Мікуліч апісвае не так і часта. (Зрэдку робіць нататкі пра наведванне музея, мастацкай выставы, тэатра). Затое замілаванне ашхабадскім сонцам выказваецца даволі часта. Можа, таму, што менавіта цяпла, сонечнасці так не ставала сьцяльнаму пісьменніку цягам дзесяці гадоў. А вось яшчэ, пасля ішпацыру па начным Ашхабадзе: "Тогаль не ведаў, што трэба апісваць не ўкраінскую, а туркменскую ноч у красавіку". Хіба можа быць больш красамоўнае прызнанне ў любові да горада?

Час, праведзены ў Ашхабадзе, сапраўды быў для Б. Мікуліча і "вольным паветрам" ("...вось ужо тры месяцы, як я вольна дыхаю... Як мала часу, але як багата ўражанняў!), і — адначасова — "кухарскім перыядам" (каб хоць як дапамагчы сястры і "апраўдаць" сваё жыццё ў яе доме, пісьменнік займаўся хатняй гаспадаркай і доглядам плямённіцы).

Апошні туркменскі запіс зроблены ў "Аповесці для сябе" 22 мая 1947 г. Аднак "заліты сонцам Ашхабад" не знікне ў далейшых нататках. Ён будзе з'яўляцца ўспамінамі няпростай гісторыі кахання, перажытага ў сонечным горадзе, і нават параўнаннямі кшталту "зноў ціхая і сонечная, ашхабадская пагода". І твор, які вырас з туркменскіх запісаў, усё ж з'явіцца — "Гадзюка ў кароне", як пазначаў сам пісьменнік, "чорная рамантыка!"

Барыс Мікуліч пакінуў у сваіх запісах неадназначныя, супярэчлівыя згадкі пра "ашхабадскі перыяд". Вяртанне ў "свет свабоды са свету неабходнасці" і не магло быць простым. Аднак менавіта Туркменія, хай сабе і на кароткі час (у 1949 г. Мікуліч быў арыштаваны паўторна), вярнула беларускаму пісьменніку страчанае ў пакутнай дарозе Сонца.

Жанна КАПУСТА

Намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ігар Лапцёнак звярнуў сур'ёзную ўвагу на беларускі вопыт кнігавядання, акрэсліўшы маштабы нашых здабыткаў, прывёўшы статыстыку, вызначыўшы асноўныя тэндэнцыі развіцця. Матэрыялы канферэнцыі ўвайшлі ў адмысловы зборнік, які тут жа арганізатары прапанавалі ўдзельнікам канферэнцыі. У кнігу ўвайшлі і даклады, выступленні іншых прадстаўнікоў беларускай дэлегацыі — Алены Масла ("Выхаванне і маральнае развіццё падрастаючага пакалення — важнейшыя клопаты нацыянальнага кнігавядання"), Алены Івановай ("Нацыянальная кніжная палата Беларусі як інфармацыйная рэсурсная база выдавецка-паліграфічнага комплексу Рэспублікі Беларусь"), Аляся Карлюкевіча ("Гісторыка-культурныя і літаратурныя сувязі беларускага і туркменскага народаў (XIX — пачатак XXI стст.)").

канцы 1980-х у Ашхабадзе. На яе старонках знайшоўся месца і вершам беларускіх паэтаў.

А да чытання паэзіі да размовы пра паэзію Беларусі і Туркменістана далучылася і літаратурная моладзь. На "Букет дружбы" прыйшлі студэнты Туркменскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Махтумкулі. І дзве яркія зорачкі з іх таксама чыталі свае творы — Сейітмурад Гельдыеў і Акнур Разыева.

У паэтычным марафоне, які, здавалася, будзе доўжыцца і доўжыцца, знайшлося месца і сур'ёзным размовам пра перспектывы супрацоўніцтва. У Ашхабадзе цяпер выдаецца літаратурна-мастацкі часопіс "Каракум" (кшталту нашага "Польмя"). Вось пра тое, што яго старонкі будуць прадстаўлены беларускай літаратуры, і была дасягнута дамоўленасць. Туркменскія літаратары з цікавасцю пазнаёміліся з сёлетнімі нумарамі часопісаў "Нёман", "Польмя", "Маладосць", завочна падзякавалі лаўрэату Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Міколу Мятліцкаму за

Паяднаць творчую і навуковую стыхіі

У "ЛіМе" паведамлялася, што Саюз пісьменнікаў Беларусі і гуманітарныя інстытуты НАН Беларусі рыхтуюцца падпісаць дамову аб супрацоўніцтве. Пра тое, якія могуць быць першыя рэальныя крокі, і сваё меркаванне пра мэты супрацоўніцтва выказалі ўдзельнікі сустрэчы ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Аляксандр Лукашанец, дырэктар Інстытута мовы і літаратуры імя Янкі Купалы і Якуба Коласа НАН Беларусі:

— Краіна наша багатая на таленты і разумных людзей. Але, тым не менш, большы плён і карысць будзе, калі і навукоўцы, і творцы разам будуць працаваць на агульную справу. А справа — росквіт нашай краіны, развіццё і падтрымка нашых гуманітарных каштоўнасцей і дастойнае ўваходжанне краіны ў сусветную супольнасць.

Аляксандр Каваленя, дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі:

— Сумесна з рэдакцыяй часопіса "Польмя" мы правялі шэраг такіх мерапрыемстваў. Гэта і "круглыя сталы", і навуковыя канферэнцыі, і сустрэчы з пісьменнікамі, і выступленні ў часопісе. Але ёсць аснова для далейшага пашырэння нашых літаратурных абсягаў. Мне здаецца, нам

вельмі не хапае крытычна-аналітычных матэрыялаў. Трэба больш паказваць, чаго дасягнулі пісьменнікі, літаратары. Уладзімір Гніламедаў напісаў цудоўны гістарычны раман, што блізка нам, гісторыкам. А аўтарытэтны ацэнкі нашай літаратурнай крытыкі — не відаць.

З іншага боку, мы ў Інстытуце гісторыі за практыку ўзялі правядзенне на год 10—15 навуковых канферэнцый. І не тут, на мінскім асфальце, а з выездам у Ашмяны, Клецк, Нясвіж, Заслаўе. У шэрагу нашых малых гарадоў мы вядзем дыялог, і збіраем з усяго свету спецыялістаў, якія ведаюць праблему. Але на канферэнцыях нам не хапае вашага творчага пісьменніцкага слова.

Мікалай Чаргінец, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— У 2005 годзе быў праведзены ўстаноўчы сход Саюза пісьменнікаў Беларусі. А ў 2006 годзе

выйшаў Указ Прэзідэнта краіны па падтрымцы дзейнасці нашай грамадскай арганізацыі. Шмат што зроблена за гэты час. Але галоўны магістральны напрамак — падняцце іміджа пісьменніка. У нас ёсць пагадненні з 14 пісьменніцкімі арганізацыямі іншых краін. Супрацоўнічаем з Саюзам кінематаграфістаў. Падпісана дамова з Беларускай праваслаўнай царквой. Дзейнічае Савет па маральнасці. Гаварыць можна шмат. Адзін з галоўных клопатаў цяпер — дзіцячая літаратура. Імкнёмся далучыць да супрацоўніцтва недзяржаўныя выдавецтвы. Чакаецца першая сустрэча з імі. Гуманітарнымі інстытутамі Нацыянальнай акадэміі навук падрыхтавана шмат цікавых прапаноў. І наступную сустрэчу трэба правесці ў нас, у Саюзе пісьменнікаў. Мы павінны распачаць і кніжную серыю, якая б расказ-

вала пра людзей, беларусаў, якія шмат зрабілі для ўсяго свету...

Ігар Катляроў, дырэктар Інстытута сацыялогіі НАН Беларусі:

— Мы правялі сацыялагічнае апытанне, і не думалі, што будуць такія вынікі: класікаў беларускай літаратуры чытаюць на рускай мове значна больш людзей, чым на беларускай! І другое. На пытанне, якую беларускую кнігу вы будзеце чытаць праз 10 гадоў, ні адзін з дзвюх тысяч рэспандэнтаў не мог назваць такой кнігі! Калі паставіць за мэту знайсці прычыны такога становішча, то мы зможам дакладна сказаць, якія праблемы трэба вырашаць у першую чаргу. Ёсць жа інтэлігенцыя, якая на памяць ведае беларускую класіку, вершы! Менавіта разам мы зможам рашаць праблемы выхавання моладзі, патрыятызму!

Мікола Мятліцкі, галоўны рэдактар часопіса

"Польмя", сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— Не стану паэтапа асвятляць гэты вялікі духоўны кантакт. Успомнім хаця б, што віцэ-прэзідэнтамі Акадэміі навук у свой час былі Якуб Колас, Кандрат Крапіва, Іван Навуменка. Не чытаючы сур'ёзных навуковых публікацый, не зародзіцца ў дзіцяці інтарэс да навукі. І мы можам у будучых пакаленнях шмат чаго страціць... Часопіс "Польмя" ўсе гады насіў статус акадэмічнага выдання, мы прадстаўляем лепшую філалогію краіны, лепшую гуманітарную, гістарычную навуку. Мы звярнуліся ў Вышэйшую атэстацыйную камісію аб вяртанні нам статусу рэцэнзаванага выдання...

Станіслаў Нічыпаровіч, намеснік дырэктара выдавецкага дома "Беларуская навука":

— Мы адчуваем голад на навукова-папулярную кнігу. Сёння ў нас ёсць пісьменнікі, якія могуць на базе распрацовак вучоных ствараць добрыя выданні. Калі б да выдання такіх кніг спрычыньваліся два творцы: пісьменнік і навуковец, яе б з задавальненнем чыталі. У выдавецтве створана серыя "Людзі беларускай навукі". Першы крок зроблены па выданні кнігі пра акадэміка Парфёнава. Аўтарам кнігі "Пакланіся травінцы" выступіў Уладзімір Ліпскі. Хораша пададзены матэрыял!

Выдавецтва "Беларуская навука" выдала гэтую кнігу — 300 экзэмпляраў. Гэта садзейнічае папулярнасці беларускай навукі і — адначасова — пісьменніцкай працы.

Вучоны піша як вучоны. А нам хочацца, каб гэта было напісана папулярна. На жаль, няма каму пісаць! Чаму папулярны некалі часопіс "Навука і жыццё" стаў горшым? Таму што няма аўтараў, якія пішуць даступна.

Пётр Нікіценка, дырэктар Інстытута эканомікі НАН Беларусі:

— Нам трэба аднавіць прэстыж пісьменніка і вучонага-гуманітарна. Ні ў якім разе не трэба эканомікі на навуцы ці пісьменніцкай працы. На інтэлектуальнай працы мы можам мець устойлівы рост валавога прадукта ў нашым грамадстве...

Аляксандр Лакотка, дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі:

— Праблемы, якія мы пачынаем абмяркоўваць, тычацца нашай сумеснай працы на карысць стварэння нацыянальнага аблічча нашай маладой незалежнай дзяржавы. А гэта нацыянальнае аблічча — у культурнай спадчыне, у традыцыях. Фальклорная спадчына, духоўныя каштоўнасці, нацыянальная духоўная культура — павінны быць крыніцай для ўсіх нас. Тады і гуманітарная навука, і пісьменніцкая праца будуць унікальнымі, самабытнымі і багатымі.

Ірына ТУЛУПАВА

На здымку: падчас сустрэчы за "круглым сталом".

Фота Кастуся Дробава

— У нас працуюць вопытныя рэдактары і карэктары — у штаце ці па-за штатам, але гэта прафесіяналы, з якімі лёгка працаваць. Аднак ёсць адзін прынцыповы момант: мы заўсёды імкнуліся падбіраць творчы калектыў такім чынам, каб у выніку духоўнасць пераважала ў працы выдавецтва. Гэта такая сфера, у якой нельга ставіць заробак на першае месца, — зазначае Ліліяна Фёдараўна і дадае: — Сама я таксама часта займаюся рэдагаваннем. Займаюся з асалодай, бо, здаецца, няма большага шчасця, як адкрываць чыноўцы душу, з якой вырвалася і лягло на паперу самае вышуктаванае. Аднак, на жаль, у мяне застаюцца на гэта толькі тры два дні, якія лічацца ў астатніх выхаднымі.

— Што павінен зрабіць аўтар, каб выдаць кнігу ў вашым выдавецтве?

— Зразумела, трэба, прыйсці да нас ці выслаць па электроннай пошце рукапіс. Шмат залежыць ад таго, ці маеце вы публікацыі ў перыядычных выданнях. Калі чалавек нідзе не друкаваўся, то мы раім яму спачатку прапанаваць свае творы ў рэдакцыі літаратурных часопісаў, пагутарыць з вопытнымі літаратарамі. Нам заўсёды цікава, як адгукнуліся ў часопісах, ці атрымалася зваротная сувязь з чытачом. Гэта на карысць і аўтару, і будучай кнізе.

Калі аўтар ужо вядомы чытачу, то мы прымаем рукапіс да разгляду. Першай чытаю я. Аднак не лічу сваё меркаван-

Нязгасны духоўны агенчык

Якасць сучаснай кніжнай прадукцыі, часам адсутнасць прафесійнай карэктарскай і рэдактарскай працы, не кажучы ўжо пра сумнеўнасць творчых здабыткаў — актуальная, вострая і балючая ў літаратурным асяродку тэма. Сёння, на вялікі жаль, з'яўляецца яна мала кніг, якія дыскрэдытуюць не толькі аўтара і выдаўца, але і сучасную, у тым ліку, і беларускую літаратуру ўвогуле. Менавіта таму сумленна выдавецкая праца бачыцца сёння не проста прафесійным абавязкам, але і пэўнай пазіцыяй. Дырэктар выдавецтва "Чатыры чвэрці", ужо знаёмая лімаўскаму чытачу Ліліяна АНЦУХ перакананая: для таго, каб пазбягаць такіх прыкрых сітуацый, у працы выдаўца прафесійнасць павінна ісці побач з духоўнаўсцю.

не абсалютнай ісцінай, таму пры неабходнасці паказваю рукапіс паэту ці пісьменніку, думцы якога мы давяраем. Нават часам прашу напісаць невялічкі ўступ, што таксама вельмі важна, асабліва, калі гэта першая кніга аўтара. Ды і чытач атрымлівае магчымасць неяк зарыентавацца.

У выдавецтве "Чатыры чвэрці" разглядаюцца розныя шляхі выдання кнігі ў залежнасці ад таго, укладвае аўтар свае сродкі ці фінансаванне забяспечвае выдавецтва. Варта адзначыць, што калі аўтар укладвае свае грошы, то выдавецтва, як і заўсёды, працуе вельмі эканомна, шукае магчымасці не выдаткоўваць лішніх грошай: робіцца тэндэр сярод друкаваных і папера

падбіраецца па больш выгадным коштам. На гэта не шкадуецца часу. Ліліяна Фёдараўна адзначыла працу калектыву друкарні ПУП "Ходр" ГА "БелПІЗ", яе дырэктара Ірыны Анатолеўны Суходкай і намесніка дырэктара Зінаіды Якаўлеўны Лазінскай. Там друкуюць шмат выдавецкіх кніг прозы і паэзіі, там падтрымаюць, калі раптам з'яўляюцца фінансавыя цяжкасці. Вылучаецца і друкарня "Юстмаж" — сярод тых, дзе друкуюць каляровыя выданні.

— Аднак мы прымаем не ўсе рукапісы і даволі часта адмаўляем аўтару з прычыны нізкай мастацкай якасці яго твораў — трымаем узровень, так бы мовіць, "марку" выда-

вецтва. Калі нават разам з аўтарам "прышлі" грошы, гэта нічога не вырашае. Вядома, не ўсім без выключэння нашым кнігам можна ставіць выдатную адзнаку, але мы да гэтага імкнёмся", — падкрэслівае дырэктар.

У выдавецтве створана добрая інфармацыйная база, прайск-ліст, складзены менеджэрам, рассылаецца па ўсёй краіне — да самай маленькай вёсачкі. На жаль, паэтычныя кнігі не заўсёды знаходзяць водгук, бывае так, што выдавецтва не атрымлівае на які-небудзь паэтычны зборнік ніводнай заяўкі. Тады робіцца маленькі пробны тыраж, і выдавецтва рэалізоўвае яго пакрысе, выкарыстоўваючы розныя формы свайго работы.

Калі аўтар укладае свае сродкі, то ўвесь наклад належыць яму. Калектыў выдавецтва "Чатыры чвэрці" дапамагае аўтару ў распрацоўжванні кнігі, рэкамендуе яе бібліятэкам, якія маюць права заключыць з аўтарам дамову, удзельнічае ў прэзентацыях, творчых вечарынах. Дарэчы, каб было зразумела, выдавец працуе не толькі з рукапісам, часам даводзіцца займацца і фізічнай працай, напрыклад, выгружаць тыраж, дастаўляе яго з друкарні.

Выдавецтва "Чатыры чвэрці" карыстаецца вялікай папулярнасцю сярод пісьменнікаў — і пачаткоўцаў, і тых, хто ўжо мае на творчым рахунку не адну кнігу. Ліліяна Анцух тлумачыць прычыну поспеху так:

— Мы шмат робім, каб папулярна зрабіць творчасць аўтара, дапамагчы яму знайсці свайго чытача. Нехта не разумее нас: маўляў, гэта не выдавецкі клопат, чалавек прынёс рукапіс — ваша задача зрабіць рэдакцыйную апрацоўку і аддаць яму надрукаваны тыраж. Але гэта не пра нас. І сёння мы ўдзячны тым людзям, якія разумеюць нашу выдавецкую палітыку і цягнуцца на духоўны агенчык, які мы ўжо шаснаццаць гадоў падтрымліваем у выдавецтве.

Жанна КАПУСТА

Зямны рай — родны край

“У родным краі” — чарговая кніга пісьменніка Міхася Пазнякова, адрасаваная ў першую чаргу дзецям малодшага школьнага ўзросту. Пры жаданні, канечне ж, можна было б даць ёй і якую-небудзь іншую, больш кідкую назву. Ды, калі пазнаёмімся з гэтым зборнікам, разумееш, што тая назва, якую ўзяў аўтар, вельмі дарэчы, бо маленькія героі заўсёды захапляюцца прыгажосцю свайго роднага краю. Яны пазнаюць прыроду яго і знаёмяцца з ягонымі насельнікамі. Для іх родны край — гэта і магчымасць адчуць усё хараство і мілагучнасць роднай мовы. Адным словам, родны край — сапраўдны зямны рай.

уваходзяць у вобраз, што пачынаюць гаварыць-разважаць па-даросламу. У гэтым жа творы, як і, дарэчы, у іншых, што напісаны ад імя дзяцей, М. Пазнякоў пераадолеў такую спакую, таму верш і загучаў. Яшчэ як загучаў!

*З мамай я збіраў суніцы,
А з бабуляю — чарніцы,
Ездзіў з татам у малыны,
А з дзядулем — у ажныны.*

*А сягоння мы з сястрыцай
Пойдзем разам у брусніцы,
Запрасілі сябрукі
Нас назаўтра ў буякі.*

*З кожнай, кожнай ягадай
Павітацца рады я.*

Здавалася б, якія прэтэнзіі могуць быць да паэта. Ды ніякіх. Так думаў і я, знаёмчыся з вершам “Ягады”. Аднак, калі ж пачаў перачытваць кніжку, то нечакана мая ўвага запынілася на другой страфе. Як быццам, усё да месца. Рыфмы лёгкія, “дзіцячыя”. Пазнавальны эффект навідавоку. У першай страфе гаворка ішла пра суніцы, чарніцы, малыны, ажныны. А тут дзеці даведаюцца яшчэ і пра такія ягады, як брусніцы, буякі. Што ж мяне наспярожыла?

Вось тут нечакана прыгадалася, як некалі даўным-даўно, яшчэ школьнікам, любіў хадзіць па ягады. Менавіта па ягады, бо грыбы чамусьці ніколі збіраць не любіў. Дык жа... Аднак, магчыма, усё ж памяць мяне падводзіць. Таму паспяшаўся адгарнуць першы том “Энцыклапедыі прыроды Беларусі”, у якім можна атрымаць звесткі і пра гэтыя дзве лясныя ягады.

Не, памылкі няма, праўда на маім баку. Брусніцы паспяваюць у верасні-кастрычніку, а буякі — у ліпені-жніўні. Мягка кажучы, сябрукі героя-апа-вядальніка падвялі свайго таварыша.

Хоць меркаваць пра дзіцячую літаратуру па мерках літаратуры “дарослай” — справа няўдзячная. У літаратуры для дзяцей — свае законы. Каб па-сапраўднаму плённа працаваць у такім жанры, неабходна мець прызванне.

Такое прызванне мае М. Пазнякоў. Усё напісанае ім запатрабаванае маленькімі і юнымі чытачамі. Пацвярджае гэта і гэтая яго кніга, што выйшла ў РВУ “Літаратура і Мастацтва”. Так што, татулі і матулі, дзядулі і бабулі, пастарайцеся набыць яе для сваіх дзяцей і ўнукаў.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

У гэтым упэўніваешся пры знаёмстве з першым творам кнігі. Верш “Малюнак” напісаны ад імя маленькага героя-апа-вядальніка. Яго споведзь блізкая кожнаму дзіцяці, якое адчула прыгажосць прыроды, адметнасць вясковага жыцця. Услухаемся, як непасрэдна дзеліцца ён сваім жаданнем-марай:

*Я намалюю хату, сад,
І жаўрука,
што ў бомы звоніць,
І ліны, што пасталі ў рад,
І ў гародчыку півоні,
Цыяжынку, рэчку між кустоў,
Валу агромністы...*

І ў чымсьці па-даросламу ўжо адстойвае сваё права любіць акурат гэтую, а не якую-небудзь іншую зямлю, бо менавіта яна для яго самая дарагая:

*Магчыма,
Камусьці гэта і нішто,
А для мяне —
Мая радзіма.*

Цудоўная запеўка, а верш “Малюнак” толькі так і ўспрымаецца, таму што матывы, якія прагучалі ў ім, знаходзяць свой працяг у іншых творах — як напісаных ад імя дзяцей, так і ў тых, дзе гучыць голас аўтара. Ён, з’яўляючыся гараджанінам першага пакалення, не растраціў сваёй сувязі з родным краем, з бацькоўскай зямлёй. Гэтая павязь асабліва хораша перадаецца ў вершы, што так і называецца — “Радзіма”. У гэтым творы паўстае вобразна-насычаны, падобны на жываісны, малюнак, у якім, здаецца, прысутнічае само дыханне таго, хто не проста не хавае свайго замілавання, а спяшаецца падзяліцца ім:

*Грае вечар на цымбалах,
Плаўна музыка цячэ,
Месяц у блакітных далях
Пакруглеў і паярчэў.*

*Пахне мёдам, пахне кропам
Напаўсоннае сяло,
Дзе малінавым сіропам
Сонца захаг абліло.*

*І плыве з сагоў у сэрца
Сакаўны птушыны грай.
Ён Радзімаю завецца —
Непаўторны гэты край.*

А пад шчаслівым небам хораша живеца і пра многае марыцца. І не толькі пра штосьці нязведанае. Дзеці ёсць дзеці. Іхняя фантазія можа і не сягаць далёка ад таго звыклага, што акружае іх.

Як, да прыкладу, у вершы “Мышы”. У лепшых традыцый народнай казкі гэтыя маленькія насельнікі не толькі не баяцца свайго пастаяннага ворага, а яшчэ і выкарыстоўваюць яго на карысць сабе:

*Тра-та-та! Тра-та-та!
Запрагаем мы ката.
І паедзем на базар,
Купім там самавар,
Цукар, сыр
І каравай —
Будзем піць
Духмяны чай.*

Дарэчы, у М. Пазнякова нярэдка можна напаткаць герояў, добра знаёмых дзецям. Але, чытаючы пра іх, яны даведаюцца такое, чаго дагэтуль не ведалі. У прыватнасці, у яго вожык — не абы-хто, а здатны шыць: “На палянцы лясной, // За ялінкаю густой //, Сеўшы на сухі пняк, // Шые вожык кажшош. // Аж да самых пят — памер. // Ніз абшыў, // Абшыў каўнер. // Хоць не вельмі модны крой — // Будзе цёпленка зімой” (“Вожык-кравец”). Варона ж не была б варонай, калі б не праявіла залішняю цікаўнасць. Нават, калі ляцела на лясны базар, не адмовілася ад сваёй звычкі: “Распытвала ў птушак, // Ці добры тавар, // Ці дорага прысяць, // Адкуль гандляры...”. А ў выніку засталася ні з чым: “Пакуль даляцела — Базар апусцеў” (“Варона”). Мышка ж, калі ўзялася варыць дзеткам суп, не абышлася без дапамогі: “Малачка // Прынесла трошкі // Мышцы // Жаласная кошка. // Хамячок даў // Жменьку круп” (“Суп для мышанята”).

У зборніку “У родным краі” змешчаны не толькі вершы, а і творы іншых жанраў: арыгінальныя лічылкі, небыліцы, смяшынкі... Ёсць і цікавыя калыханкі, якія матулі, пазнаёміўшыся з гэтай кнігай, абавязкова пачнуць спяваць сваім дзеткам, каб тыя хутчэй заснулі. І, канечне ж, нельга не сказаць пра шарады, метаграмы, анаграмы. Дый загадкі хлопчыкам і дзяўчынкам, шчодры на фантазію М. Пазнякоў прапануе не толькі традыцыйныя, але і загадкі на амонімы

ды антонімы. Яны ж не толькі развіваюць кемлінасць дзяцей, а лішні раз пераконваюць у тым, наколькі багатая родная мова, якія вялікія ў яе семантычныя магчымасці, як шмат можна сказаць і выказаць, здавалася б, звычайнымі, простымі словамі.

Так павялося ўжо, што, азнаёміўшыся з чарговай рэцэнзіяй, абавязкова знаходзяцца тыя, каму вельмі хочацца заўважыць у таго, пра чые творы ідзе гаворка, нейкія аўтарскія недахопы і недагляды. Зазвычай гэта чытачы-прафесіяналы — некаторыя крытыкі і калегі па пры. У залежнасці ад таго, у якіх жанрах выступае аўтар, — гэта прадстаўнікі паэтычнага ці праязічнага цэху.

Абавязкова ёсць тое, што аб’ядноўвае самых “рашучых” з іх. Крытыкам робіцца не па сабе, калі добрыя словы гаворацца пра пісьменніка, якога яны не прымаюць. Ягонны ж калегі па пры, часам нават з тых, у каго з ім прыязныя адносіны (такія ўжо людская натура), гатовы ажно паціраць ад радасці рукі, калі рэцэнзент выкажа штосьці адмоўнае. Дык вось мушу і першых і другіх засмуціць: кніга М. Пазнякова “У родным краі” — цікавая, займальная, пазнавальная. Добрая, бо спавядае дабро. Шчырая, таму што напоўнена шчырасцю. Аднак...

Разумею і тых, хто ў чужым воку з радасцю заўважае трэску, а ў сваім... Таму давядзецца падарыць ім маленькую радасць. Чытаў-перачытваў кнігу “У родным краі” і, нарэшце, знайшоў тое, за што можна ўхапіцца. Прытым далёка “ісці” не давялося. Верш “Ягады” стаіць у зборніку чацвёртым.

Скажу шчыра: харошы верш. У чым яшчэ больш упэўніваешся, калі прымаеш пад увагу, што ён пададзены ад імя самога маленькага героя-апа-вядальніка, а ў такіх выпадках нават таленавіты пісьменнікі нярэдка так

Каралі з заповітнага бісеру

“Заповітная жменька” — першая кніга Ганны Серэхан. Як значыць у некай Валянцін Акудовіч, першыя дзве кніжкі — не паказальнік таленту аўтара. Вось трэцяя кніжка — гэта ўжо спелы, так бы мовіць, плод, па смаку якога можна меркаваць пра наяўнасць ды мастацкую сілу таленту паэта. На маю думку, Ганна Серэхан ужо ў сваім першым зборніку раскрывае нам свой паэтычны дар, а вершы за яе даводзяць, што чароўная кветка, выгадаваная ў пяшчоце ды любові, неўзабаве ператворыцца ў сакавіты, спелы плод. Праўда, сама Ганна, як чалавек сапраўднай паэтычнай душы, досыць сціпла ацэньвае свае здольнасці:

*І так нясцерпна
хочацца самой
Ужо старанна
скласці песню лету.
Шкада: ледзь нотка
выскачыць адна —
Упарта адаб’е яе сцяна
Трывалай шкарлупіны,
скоціць долу,
Асудзіць на самоту,
небыццё.
Ці спеў знутры
занадта яшчэ кволы?
Ці чашачка бароніць
адкрыццё?*

Чытаю паэтычную кнігу “Заповітная жменька” маладой паэткі Ганны Серэхан і думаю: “Як шкада, што не было яе прэзентацыі!” Калі б яна адбылася (абавязкова ў музеі Максіма Багдановіча), то гэта былі б не проста статычныя чытанні вершаў, але і не вечарына-перформанс, п’яшчотная казка-містэрыя, дзе паэтка ўвасаблялася б то ў чаромху, то ў сняжынку... А яшчэ... Яшчэ б мы сталі сузіральнікамі калекцыі кветак, дрэў, карункаў, узораў, сплеченых паэткай з бісеру.

Рэдактар кнігі Ірына Багдановіч у прадмовезначае: “...лёгкасць і майстэрства, з якім Ганна валодае класічнымі формамі верша — санетам, рандо ды іншымі, — злучаюць яе талент з Максімам Багдановічам”. Нельга не пагадзіцца з тым, што, безумоўна, творчасць Песняра Беларусі паўплывала на станаўленне Ганны. Яе паэзія, бы губка, увабрала не толькі паэтычнае пачуццё слова, але і любоў да роднага краю, адданасць каштоўнасцям беларускай зямлі. Наспярожыла тое, што згаданага Ірынай рандо (старафранцузскага верша, радкі якога звязаныя дзвюма скразнымі рыфмамі) у кнізе Ганны

Серэхан папросту няма... Затое ёсць санеты, якія так любіў Багдановіч. Прычым, напісаныя яны бездакорна. Без адступлення ад класічнай манеры, вытрыманых і форма, і змест, які цесна звязаны з кампазіцыяй верша. Паводле М. Багдановіча, у першых васьмі радках «развіваецца тэма санета, а ў астатнім — заключэнне да яе; ставіцца пытанне і даецца адказ; малюецца абразок і даецца паясненне да яго». Ганна строга прытрымліваецца гэтага правіла, якое, бяспрэчна, толькі дапамагае ёй развіць сваё паэтычнае бачанне навакольнага свету. Ёсць у кнізе верш, прысвечаны Максіму Багдановічу.

Ганна ў паэтычным парыве звяртаецца да “Зоркі Максіма”: “Каб родную мову, зямлю не забыць, Максім, не давай нам «чужынцамі быць»!”

Калі верыць Ірыне Багдановіч, то кніга спрэс прысвечаная апяванню прыроды: “Праз размаітае люстра твораў Ганны Серэхан глядзіцца сама прырода...” Але і тут не магу пагадзіцца з рэдактарам. Непасрэдна тэма прыроды і месца чалавека ў ёй закранаецца паэткай у першым і апошнім раздзелах кнігі. Гэтымі вершамі Ганна раскрывае нам сваю тэаснасць з прыродай; яна пачуваецца гарманічнай часткай нашага агульнага дома, што найбольш яскрава паказваюць нам шматлікія пераўвасабленні аўтаркі ў кветкі ды дрэвы. А ў казках-пераўвараў рэнных паэтка сама станаўіцца галоўнай дзейнай асобай. То Чаромхай, якая “цвет свой прамыяла на багацце” і “блакітны небасхіл не заўважала”, то Сняжынкай, якая, дакрануўшыся да Маці-Зямлі і “...нават не заўважыла сама, / Як стала раптам кропляю гаючай...”, то Ліпай, якая разумее непазбежнасць старэння і залежнасць ад волі

чалавека: “— Хіба ў дрэваў будучь пытаць напрудвесні, / Ці хочуць яны падраўняць свой убор? / Сухое ж ламачка ўжо не ўваскрэсне — / Не трэба залішне ўкідацца ў дакор”. Маладая паэтка, пераўвасабіўшыся ў чаромху, нечакана адкрывае нам сваю мудрасць. Яе голас пасля кожнай нізкі вершаў дае нам наказы, парады, а ў апошнім такім “настаўленні” шчыра падбадзёрвае: “Падкошваць будучь, здраджаць — ты трымайся / І ведай: на зямлі жыццё адно!”

Але не толькі прыродная тэматыка ў паэзіі Ганны. Маладая паэтка піша пра каханне, пра сяброўства, чалавечыя адносіны, шукае сябе ў лабірынтах пачуццяў... Яшчэ адной тэмай, якая знайшла сябе ў паэзіі Ганны, сталася... вышыўка, у якой яна “забытвала праз крыжыкі свой след”. Бісер — улюбёныя бліскучыя пацеркі паэты, з якіх яна робіць вельмі прыгожыя кветкі, карункі, узоры... І самі вершы Ганны зіхацяць гэтым бісерам, пераліваюцца незвычайнымі эпітэтамі, багатымі вобразамі, метафарамі, параўнаннямі, адухаўленнямі... Паэтка зрабіла нас не проста сузіральнікамі, але дазволіла быць сааўтарамі кнігі, разам плесці каралі з заповітнага бісеру...

Ася ПАПЛАЎСКАЯ

Такая яна, зямля івацэвіцкая

Дагэтуль яшчэ не з'яўлялася такога навукова-папулярнага выдання, у якім бы так грунтоўна і ўсебакова прасочвалася гісторыя пэўнага рэгіёна на працягу стагоддзяў. Праўда, сёй-той, хто цікавіцца мінуўшчынай свайго краю, можа запярэчыць, што падобнае назіраецца ў гісторыка-дакументальных хроніках "Памяць".

Апошнім часам нікога асабліва не здзівіш выхадам кніг на перыферыі. Тым больш з'яўленнем іх у абласных цэнтрах. Толькі ўся бяда ў тым, што далёка не ўсе яны адпавядаюць належнаму ўзроўню. Гэтага, праўда, не скажаш пра кнігу "Івацэвіцкі раён", што адкрыла серыю "Гарады і раёны Берасцейшчыны: гісторыя і сучаснасць" і пабачыла свет у ААТ "Брэсцкая друкарня".

Выйшла ж кніга пад агульнай рэдакцыяй доктара гістарычных навук, прафесара А. Гарбацкага.

Значэнне кнігі відавочнае, таму, як сведчыць у звароце да чытача старшыня Івацэвіцкага райвыканкама А. Ткачук, адрасуецца яна "настаўнікам, краязнаўцам, кіраўнікам адміністрацыйна-структурных адзінстваў раёна, усім, каго цікавіць гісторыя нашага краю, гісторыя Бацькаўшчыны". Безумоўна, у залежнасці ад таго, што канкрэтна зацікавіць пэўную катэгорыю чытачоў.

Але ёсць матэрыялы, што, несумненна, выклічуць цікаўнасць ці не ў кожнага. У першую чаргу гэта тычыцца "Этнамоўнага нарыса", якім кніга завяршаецца. Дзякуючы яму можна пазнаёміцца з адметнасцю гаворак на тэрыторыі раёна (запісаныя размовы некаторых жыхароў), а таксама з некаторымі легендамі, што бытуюць у тамашніх мясцінах.

Для тых, хто захапляецца характарам роднай мовы, дасць асалоду знаёмства з лексікай Выганаўскага Палесся (на прыкладзе вёскі Горталь) і гаворкам вёскі Бабровічы, бо ў іх можна напаткаць вельмі цікавыя словы. Для прыкладу: *пложак*, што азначае *брус*, *талька* — у значэнні стоненая частка ніткі, *швэды* — цяжка здагадацца, але так па-мясцоваму называюцца *скваркі*, *чорнец* — гэта ні што іншае, як апошні дзень апошняй фазы Месяца.

Дый падраздзел "Вёскі раёна" (ён з'яўляецца самастойнай часткай раздзела "Прырода і насельніцтва Івацэвіцкага раёна") надзіва цікавы. Гэта, па сутнасці, кароткія нарысы населеных пунктаў раёна, у якіх, па меры магчымасці, тлумачыцца паходжанне назвы, падаецца гісторыя ўзнікнення паселішча, свайго роду ягоны летапіс з часу ўзнікнення па сённяшні дзень. Зноў жа можна напаткаць цікавыя

назвы. Прынамсі, такую — *Волька*. Паходжанне наймення гэтай вёскі зусім не ад жаночага імя, як можа падацца на першы погляд. Справа ў тым, што некалі вялікі князі ВКЛ раздавалі былыя дзяржаўныя землі феодалам за службу. А таксама царкве. Існавалі дзве формы вялікадзяржаўных падарванняў — "да волі" (на тэрмін жыцця аднаго ці некалькіх пакаленняў) і падараванні "на вечнасць". Пасяленні, што ўзніклі на землях, падараваных "да волі", і атрымалі назвы Воля, Волька. Дарэчы, у Івацэвіцкім раёне ёсць, акрамя вёскі Воля, яшчэ і вёска Святая Воля.

Прываблівае кніга і тым, што яна багатая на чорнабелыя і каляровыя ілюстрацыі, што прадстаўлены ў выглядзе аб'ёмнага шпыха, змешчанага ўнутры выдання. Яны адлюстроўваюць як асобныя старонкі мінулага рэгіёна, праўда, у асноўным гэта тычыцца даваеннага і пасляваеннага перыядаў, так і дзень сённяшні, што ўспрымаецца праз цудоўныя краявіды.

Адным словам кніга "Івацэвіцкі раён" — з тых, з'яўленне якіх нельга не вітаць. Застаецца толькі спадзявацца, што ў бібліятэцы "Гарады і раёны Берасцейшчыны" неўзабаве з'явіцца чарговы том. Бо такія серыі, што патрапляюць пад вызначэнне Радзімазнаўства, сёння вельмі патрэбныя. Хацелася б толькі пажадаць, каб у наступных выданнях прыводзіліся хоць бы кароткія звесткі пра аўтараў, а калі матэрыял не калектыўны, дык трэба ўказваць, хто канкрэтна стаіць за пэўнай публікацыяй.

Дар'я ШОЦК

Водароднай зямлі

Так назваў сваю кнігу Мікола Жылінскі. Назва кнігі сугучна назве, якую афіцыйна атрымаў бягучы 2009 год — Год роднай зямлі.

Цёплае, жыватворнае дыханне роднай зямлі адчуваецца ў кожным творы, кожным радку гэтай кнігі. Асабліва кранае і глыбока ўзрушае чытача дакументальная аповесць «Застаюся жыць», з якой і пачынаецца кніга. Гэта балючыя аповед пра лёс маладога салдата-франтавіка Аляксандра Андрэвіча Жыгкова, які на вайне страціў абедзве нагі, але не ўпаў у роспач, а даной неверагодных выпрабаванняў і пакут перамог смерць. Застаўся жыць і зрабіў сваё жыццё карысным для людзей. Разам з каханай жонкай Зінай яны нарадзілі дачку Марыну і выхавалі яе годным чалавекам.

Усім вядома, што мужнасць і подзвіг праяўляюцца ў экстрэмальных абставінах. Напрыклад, у смеласці ісці ў атаку супраць удвая-утрая мацнейшага ворага, уступіць у барацьбу з небяспечным парушальнікам граніцы, кідацца ў ахоплены агнём дом, або ў ледзяную ваду, каб выратаваць чалавека... Але ёсць і іншая мужнасць, якую мы не заўсёды асмелваемся назваць подзвігам. Гэта мужнасць — не страціць веры ў жыццё. Нават тады, калі яно здаецца немагчымым. Вось такую мужнасць і праявіў у сабе салдат Аляксандр Жытка (Жыткоў).

Пераадолець адчай яму дапамагла медсястра Тамара. Яна не толькі даглядала Аляксандра, але і выхоўвала ў яго свядомасці вытрымку і цяпернасць, чытаючы кнігу Б. Палявога «Аповесць пра сапраўднага чалавека» — Аляксея Марэсьева. Марэсьеў таксама страціў на вайне абедзве нагі, але застаўся жыць і яшчэ лятаў на знішчальніку, збіваў варожыя самалёты.

Пераканаўчым дапаўненнем прачытанага і пачутага пра гераізм Марэсьева была і яго асабістая сустрэча і адкрытая шчырая размова з хворымі шпітала, у якім ляжыць Жыткоў.

У другім раздзеле кнігі Мікола змясціў кароткія апавяданні, замалёўкі і гумарэскі. Сюжэты іх пабудаваны на канкрэтных, перажытых аўтарам фактах і падзеях.

Здаецца, што і чытача апавядання «Артыстка» абдае цяплом і ўзрушанасцю твар самадзейнай артысткі Валі, калі яна са сцэны ўбачыла ў зале свайго былога аднакласніка, а цяпер студэнта Васю. Як ручкой зняло разгубленасць і сполах. Валя набрала поўныя грудзі паветра і голасна, прыгожа заспявала як сапраўдная артыстка... Вось якую сілу мае каханне.

Застаюцца ў памяці чытача і лёгкія кпіны над старшынёй прафкама Буланавым, які даручыў свайму падначаленаму сачыць за дысцыплінай, "браць на карадаш" яе парушальнікаў і адзіным сярэд іх аказаўся сам (гумарэска «Актывіст»).

Добра змыслава крытыка розных недарэчнасцей у нашым паўсядзённым жыцці адлюстравана ў гумарэсках: «Шукайце вінаватага», «Вакансія», «Прапясочыў», «Ананімшчык», «Пярэбары» і іншых.

Часцінку цеплыні і пяшчоты сваёй душы перадае Мікола чытачам у сваіх нататках, абразках і ўспамінах у раздзеле «Жывыя крыніцы» і «Пра час і пра сябе». З асабістым, толькі яму ўласцівым стараннем і ўменнем адлюстраванае дабырно і замілаванасць родных прастораў і мясцін.

Некалькі старонак займаюць успаміны пра людзей і вёску Добраволя, у якой Мікола Жылінскі працаваў на розных пасадах. А вёскі Камяніца, дзе ён нарадзіўся, нават прысвяціў некалькі вершаў.

Нейкім асаблівым аптымізмам і павагай да кавальскага майстэрства заворавае нарыс «Бацькава кузня». Напісаў яго нахніла Міколу шматтадова праца ў кузні яго бацькі Міхася Рыгоравіча Жылінскага. Тут ён прайшоў усе ступені кавальскай навукі — ад падручнага каваля, малатабойца, да сапраўднага майстра кавальскай справы, а затым і гаспадару кузні.

Праца каваля так спадабалася Міколу, што ён і сам увесь свой вольны ад школьных заняткаў час прайваў у кузні, дапамагаў бацьку паднімаць дэталі на кавалда, раздзімаць агонь у горне, рабіць насечку зубоў на сярпах, нацягваць шыны на калёсы і выконваць іншыя работы... Гэта і стала зместам нарыса.

На адным дыханні і з непадробнай цікаўнасцю чытаюцца нарысы «Чудо із стекла» пра майстэрства-выдзімалышчыкаў і мастакоў Барысаўскага крыштальнага завода, «Три дня в Закозелье» пра творчы пошук дырэктара саўтаса «Закозельскі» Драгічынскага раёна, доктара сельгаснавук, прафесара Мікалая Сцяпанавіча Якоўчыка.

Па-свойму цікавымі і арыгінальнымі з'яўляюцца і нарысы «Звездное небо» пра герояў-льняводаў Навагрудчыны, «Адкрыццё Белаверы» ды іншыя. Герояў усіх літаратурна-мастацкіх і публіцыстычных твораў аўтара аб'ядноўвае пачуццё любові і адданасці роднай зямлі, вернасць незалежнай Беларусі.

Гавораць, што аўтару шануе на сустрэчы з цікавымі людзьмі. На гэты раз, на мой погляд, пашанцавала і чытачу.

Альбін МАКАРЭВІЧ

Шляхам духоўнасці

Выраз "нялёгкае шчасце", які ўспрымаецца найчасцей як літаратурна-газетны штамп, дакладна характарызуе лёс героя дакументальнай аповесці А. Руднева і А. Юрнева "Жыццё, падараванае Богам" — Аляксандра Алпеева. Гэтыя два словы ў адносінах да жыцця А. Алпеева напоўнены зусім канкрэтным сэнсам, бо лёс яго — і нялёгка, і шчаслівы — яркі прыклад любові і адказнасці за блізкіх, за сваю справу, за сваю малую радзіму.

Удумлівы чытач можа запярэчыць: а ці бывае сапраўднае шчасце лёгкім? З іншага боку, у разуменні некаторых маладых сучаснікаў шчасце ўключае ў першую чаргу матэрыяльныя даброты, магчымасць мець усё і, пажадана, адразу, а цяжкасці, маўляў, хай шукаюць на сваю галаву рамантычныя дзівакі.

У чым сэнс чалавечага быцця? Аляксандр Алпееў, былы выкладчык гісторыі КПСС, былы супрацоўнік Камітэта дзяржбяспекі, адказаў сам для сябе на гэтае пытанне. Ён стаў шчырым вернікам і гуманістам.

"Ён усё часцей пераконаўся ў тым, — пішучы аўтары, — што ў самай нялёгкай моманты жыцця, калі ён аказваўся ў дрыгве невырашальных праблем, менавіта нябачная рука Госпада выцягвала яго адтуль. Можна, вырагаванне адбывалася дзякуючы канцэнтрацыі ўсіх фізічных і духоўных сіл, чым заўсёды вызначаўся Аляксандр. Але ж і гэта немагчыма без веры ў Бога!"

Аляксандр Мікалаевіч Алпееў вядомы вучоны, Генеральны дырэктар Міжнароднага гуманітарна-эканамічнага інстытута, доктар палітычных навук, акадэмік Расійскай акадэміі прыродна-навуковых навук, акадэмік Міжнароднай акадэміі (Кіеў), сапраўдны ганаровы член Суветнай Праваслаўнай Духоўнай акадэміі, ганаровы доктар МКА, прафесар Адкрытага ўніверсітэта ЗША, аўтар больш як 130 навуковых манаграфій, вучэбна-метадычных дапаможнікаў, артыкулаў. Ён — творца, член Саюза пісьменнікаў Расіі. Вый-

шла некалькі яго кніг публіцыстыкі, два паэтычныя і пяць песенных зборнікаў, на музыку пакладзена каля ста яго вершаў.

Творчы вечары А. Алпеева — гэта сапраўдныя святыя паэзіі, музыкі і песні. Шматлікія песні гучаць у клубах, дамах культуры, на канцэртных пляцоўках рэспублікі. Гэта і сцэна віцебскага амфітэатра вядомага на ўвесь свет "Славянскага базару", акцыі "За Беларусь". Зрэшты, Дзень беларускага пісьменства ў 2004 годзе ў Тураве адкрыўся песняй "Кірыла Палескі", якую выканаў Акадэмічны народны хор Беларусі імя Г. Цітовіча (словы А. Алпеева, музыка У. Будніка).

А. Алпееў з'яўляецца старшынёй саветаў грамадскіх аб'яднанняў "Беларускія гуманітары", "Беларускі цэнтр падтрымкі культуры", "Беларускі рух у абарону народа". Пра яго работу ў гэтых сферах таксама ідзе гаворка ў кнізе.

Жыццё дадзена Богам для таго, каб мужна неслі крыж духоўнасці, усведамляючы сваю адказнасць за будучыню сваёй краіны, народа. Гучна сказаць: Аднак менавіта такім бачыць сэнс жыцця А. Алпееў, герой кнігі і нашага часу.

Барыс УЛЬЯНКА

Аўтары кнігі з першых жа старонак тлумачаць сапраўднае значэнне слоў "нялёгкае шчасце" для пакалення "дзяцей Перамогі", да якога належыць А. Алпееў.

"Вярнуўшыся з фронту, засумаваўшы па каханні, салдаты спыталіся стварыць сем'і, прадоўжыць свой род, іх не палохалі ні беднасць, ні голад. Над галавой блакітнае мірнае неба. Жывы, цэлыя рукі, ногі. Хіба трэба што-небудзь яшчэ для шчасця?"

І гэтае свегаадчуванне бацькоў перадавалася дзецям. Яны, як і бацькі неслі нялёгка груз штодзённых бытавых спраў, аднаўлялі разбураную гаспадарку.

І ў сям'і Алпеевых сыны з ранняга дзяцінства далучаліся да цяжкай фізічнай працы, іх вучылі адказваць за свае справы. Строгае сямейнае выхаванне і няпісаныя маральныя законы вясковай супольнасці, магчыма, не мелі б на хлапчука моцнага ўплыў, калі б не падмацоўваліся прыкладам бацькоў, сваякоў і аднавяскоўцаў.

Чыстае ў сваёй маральнай аснове вясковае жыццё становілася жыццёвым подзвігам, калі ў найцяжэйшых умовах даводзілася ўздымаць калгасы, расціць дзяцей, набываць адукацыю. І перад юнымі вяскоўцамі нязменна ўставаў выбар: прабіваць сабе дарогу ў жыццё, вучыцца, каб атрымаць дастойную прафесію, або спадзявацца на выпадкі. Усё залежала ад сямейных традыцый. Сям'я Алпеевых у гэтых адносінах давала добрыя ўрокі.

Аўтары кнігі не карыстаюцца складанымі літаратурнымі прыёмамі, узвышанымі эпітэтамі, залішняй эмацыянальнасцю слова. Аповед ідзе спакойна і размерана, аднак не пазбаўлены драматызму, як і біяграфія героя. Гэта і выклікае давер чытача, абстрае ўвагу. А дакументальнасць апісаных падзей таксама карысная для чытача. Нехта прыгадае ўласны лёс, калі ён блізкі герою па ўзросце. Маладому чалавеку карысна прасачыць за біяграфіяй А. Алпеева, калі свая яшчэ толькі пачынаецца. Відавочна, што за апісанай прыватнай гісторыяй — гісторыя краіны, цэлага пакалення.

Знаёмства з рэальнай постаццю героя нашага часу вельмікае развагі: пра ідэалы, пра мэту нашага існавання, пра веру і духоўнасць у сучасным грамадстве.

Міхась
ПАЗНЯКОЎ

Наталенне Радзімай

У Заброддзі

Мой паклон табе,
Заброддзе —
Найцудоўны родны кут.
У цішы і на прыродзе,
Акрыяю хутка тут.

Зноўку сцежкі палявыя
Павядуць мяне туды,
Дзе надзеі ўсе — жывыя,
Ні маркоты, ні бяды.

Дзе мне блізкія да скону
Дуб і ясьень, граб і вяз,
Дзе далонь пацісну клёну —
Назаўжды сяброўства ў нас.

Пакланюся тут рабіне,
Ліпе, елцы і сасне,
Аніколі не пакіне
Пачуццё іх да мяне.

Да бярозкі прытулюся,
Ажно сэрца задрыжыць,
Характвом яе гаюся, —
Мне святлом Радзімы жыць.

Тут ніяк, нішто не будзе
Памінаць мой смех і грэх.
Не крыўдуйце толькі, людзі,
Што ад вас сюды я збег.

Наліваюцца слівы
Сонцам, сокам зямлі,
Шчыры, велічны жнівень
Выйшаў жаць на палі.

Звонкі водар мядовы
Па-над вёскай плыве...
Цалаваць я гатовы
Васілёк у траве.

Да бацькоўскае хаты
Прытулюся шчакоў —
З ласкай мамы і таты
І Радзімы малой.

Няхай і многа за плячыма
Сплыло, растала, нібы дым,
Але зусім няма прычыны
Сягоння плакаць па былым.

І з вышыні гадоў пражытых
Душа рунеецца, як жыта.
І кліча мройны далягляд,
І, як дзіця, дабру я рад.

Новым беларусам

Сучасным я не буду,
Чужы мне прыткі час,
Бо дулю з макам люду
Паказвае якраз.

На ўсё пазначыў таксу
На белым свеце ён, —
Ні еўра я, ні баксу
Не крочу на паклон.

Я жыў заўсёды працай,
Патрэбнай і цяжкой,
І ведаю, што шчасце
Прыходзіць толькі з ёй.

Дарожай за валюту
Мне Слова, што ў душы,
Саспелае, здабуду,
З якім ані зграшыць.

І кінце вы пустое
Пра барышы казаць,
Святое ёсць святое,
Яго вам не прадаць.

Газавы крызіс, малочны...
Час нагта хісткі настаў.
"Што гэта з вамі, браточкі?.." —
Тата б мой сумна спытаў.

Моцнай былі мы гзыржаваў...
Хіба маглі мы прысніць,
Што гандляваць стануць славай,
Годнасцю, святкам вясны?

Жорсткасць, нажыва зноў правяць
Свой жоўтаг'ябальскі баль,
Зноўку багатага славяць,
Бедны — бяспраўны, на жаль.

Дзе ты, славянская згода?
Русь, азірніся назад!
Досыць слязою народа
Свой абмываць нам пасаг.

Дзе ты,
наш круг выратоўны?..
Глянучы на неба, якраз
Звон разнясецца царкоўны, —
Божа, урозумі нас.

На радзіме

Палыновы ўцеца дым,
Зарастае рэчка Грэза,
Што люляла нас, гарэзаў,
У дзяцінстве залатым.

Памірае азярцо —
Месца гульняў і забавак,
Не прайсці — у вёсцы травы,
Вечны сон забраў касцоў.

Цэзіі пеніцца з бароў,
Вадаём — пустая ямка,
Стала лесам Забрадчанка,
Дзе лавілі печкуроў.

Што ты робіш, чалавек, —
Уладар жывой прыроды?
І з якой, скажы, нагоды
Агдаеш яе на здзек?..

У роднай вёсцы

На стале дыміцца бульба,
Ёсць цыбуля, агуркі...
У гасцях —
бабуля з кульбай,
Дзе ж вы хлопцы-сябрукі?

І чаму забрала рана
Вас зямелька да сябе?..
Дзіркі ў хатах, нібы раны,
І паўсюдна сум скубе.

Не бядуў, сястрыца! Скваркі
І яечню падавай.
Мы падымем нашы чаркі
За любімы ціхі край.

За дзядоў, бацькоў, суседзяў...
І не плач, сястра, крадком,
Летам зноў сюды прыедзем,
Покуль жывы — не памром.

Вёска. Ноч. Языкаты касцёр
Сагравае азяблыя думы,
І свідрэе цямрэчу — га зор
Позірк позняга палкага суму.

Луг агучыў здарожаны грач.
Я пішу, і за стол мне — каленкі.
Побач мой найудзачны слухач:
Грант —
вясковы сабачка маленькі.

Ахінае далонямі клён,
Быццам хоча, старэча,
суцешыць.
Здагадаўся, напэўна, і ён
Што мой боль
не ўмяшчаецца ў вершы.

Фота Кастуся Дробава

Луг спалоньвае кветам
На жывым дыване.
Найцнатлівае лета
Усміхаецца мне.

У вянку васільковым,
Вочы — свежасць крыніц,
Пераг ім я, суровы,
Ціха падаю ніц.

Гладжу лету рукою
Канюшыну, званкі
І яно, шапаткое,
Прыпадзе да шчакі.

Скіну вобручы тлуму.
Прыме стомленасць гол.
І — ні болю, ні суму,
Толькі сонца наўкол.

Вёсачка.
Ліпень.
Мілата.
Сцежка.
Прысады.
Лужок.
Ноч.
Маладзік.
Агзінота.
Рэчка.
Туман.
Вецярок.
Шчырасць.
Таёмнасць.
Самота.
Водар.
Аір.
Чараты.
Любасць.
Чароўнасць.
Пяшчота.
Мары.
Жаганні.
Ты... Ты...

Дома

Сцяжынкай начною блукаю...
О, колькі тут куплена сном!
Вяргіямі ранак світае
Паг матчыным сумным акном.

А думкі-ўспаміны, як васы,
Кружляюць і джаляць душу,
І боль не астуджаюць росы,
Што я па калені нашу.

Я гэтулькі страціў і трачу!..
Я столькі ўвабраў і ўбярэ!..
Бязгучна,
бясслёзна заплачу,
Цалуючы ліпы кару.

Трылет

А ты квітней, а ты ўсміхайся
І зачароўвай зноў і зноў.
Нахлыне жорсткасць маразоў,
А ты квітней,
а ты ўсміхайся.

Знямее ў роспачы любоў,
Астудзе горкай не пагдайся.
А ты квітней,
а ты ўсміхайся
І зачароўвай зноў і зноў.

Вольга
РУСІЛКА

Агплываю, агплываю,
Сустракайце мяне, далі.
Сустракайце светлай песняй
Панадзвінскія лясы.
Светлай хваляй калыхае,
Ды спакой не абяцае
Мая рэчка, лёс мой вечны,
Горкі, але не пусты.
Сум адкінуты на мелі,
Па вадзе, вясло, зайграй!
Мы ўсяго з Дзвіною мелі,
Толькі ўсё ж удал глядзелі,
Там, за бліжнім паваротам,
Недасяжны небакрай.

Белы пачатак.
Старонкі гартае лёс.
Белая памяць.

Жарсць на чырвоным.
Нясцерпна жыць у агні.
Колер вуголля.

Мой колер жоўты.
Сонца ў вачах дзіцяці.
Я — яго водбліск.

Старыя лісткі
З маімі прыгожа-балючымі
вершамі
Малая гачка
Пусціла на самалёцікі
І адправіла ў доўгі палёт.

Дачушка!
Мая запозненая спроба
Зачапіцца душою
За сонечны промнік.

Дзяўчынка!
У бясконцасці лёсу свайго
Ты будзеш шчаслівай
І маму запомніш.

Анютка!
Мая меднакося радасць,
Мой анёлак наіўны,
Апошні і першы.

Дзіцятка!
Так мала магу табе даць,
Усё, што ёсць і што будзе:
Пяшчоту і вершы.

Дачцэ

Зерне, парастак, сцяблінка —
Падрастай,
мая дзяўчынка.
Кволая пупышка, кветка —
Расцвітай,
мая ты гзетка.

Сагравайся мамінай
пяшчотай
І жывіся роднай дабрынёй.
Калі і заплачу —
толькі ўпотаў —
Над тваёю доляй і сваёй.

І хай стамлёнаю рукою
Мне жнівень атуляе стан.
Прасіла ў долечкі спакою,
А ты маёй трывогай стаў.

Трывогай светлаю ад Бога,
Салодкім бодем ад нябёс.
І што з таго,
што так нямнога
Гадоў нам пакідае лёс...

А жнівень мне
усё ж адпомсціў:
За мой наіў не па гадах
Насупраць логіцы,
праз восень
Мяне ён лютаму агдаў.

Бостанскі дзённік

Леанід ЛЕВАНОВІЧ

1 лістапада. Пятніца.

Сёння Дзень усіх святых. Яшчэ рана — 5.30. Народ спіць. Не спіцца толькі графаману. Пішу ў вялікі шпытак, бо чамадан учора прывезлі а 10-й вечара. Сталага веку ўсмешлівы чалавек паставіў чамадан каля парога. Вольга распісалася ў паперах. Падала яму цукеркі — на Хэлоўін трэба частаваць цукеркамі. Ён падзякаваў, пачастунак не прыняў. Сказаў, што дома чакаюць жонка і дачка, сеў за руль фургончыка-пікапа і пакаціў.

Прыгода з чамаданам — гэта рэха страйка супрацоўнікаў кампаніі Эр Франс. Ім плаціць мала, панабіралі афраамерыканцаў, вольга яны і змушаны змагацца за свае правы. Калі б мы ляцелі на колькі дзён раней, то давялося б суткі-двое марнавацца ў аэрапорце. Будзем лічыць, што нам пашанцавала.

Учора з раніцы Вольга павезла нас на возера. Возера велізарнае, прыгожае. Па берагах высозныя жоўта-барвовыя дрэвы. Машыну пакінулі на бясплатным паркінгу і пайшлі на сцяжыну здароўя. Вакол возера парк. Ды не абы-які, а мямарыяльны. Пры ўваходзе — мармуровая пліта. На ёй пяціканцовая зорка, напісана, што парк — даніна памяці ад мацярок, сыны якіх загінулі на розных войнах.

Паабал па шырокай асфальтаванай сцежкі — мямарыяльныя лавы, масіўныя, мусіць, цяжарныя. Не ўкрадзеш, не панясеш. На кожнай лаве буйнымі залачонымі літарамі напісана: у памяць каго пастаўлена лавы і хто яе фундаваў. Цяпер зразумела, чаму Біл Клінтан у Курапатах паставіў лаву ад імя амерыканскага народа — значыць, у іх гэта традыцыя. Вось толькі нашы манкурты-вандалы не даюць лаве спачыну: то ламаюць, то апаганьваюць.

Калі перапісаў гэтыя радкі, пачуў па радыё, што мастака Алеся Пушкіна, які жыве ў мястэчку Бобр у Крупскім раёне, пяціра падпітых мясных хлопцаў хацелі пабіць, бо Алеся ішоў з сябрам і яны гаварылі па-беларуску. У Алеся рост пад метр дзевяноста і кулак як гіры. Скруцілі яны гэтых шчанюкоў, прывялі ў міліцыю. Алеся папрасіў не заводзіць крымінальную справу, не псаваць жыццё хлопцам. "Хай раніцай прыйдуць у царкву і пакаюцца", — сказаў ён. І хлопцы прыйшлі, некаторыя з бацькамі. Можна, адумаюцца? Але пабіць за тое, што чалавек гаворыць на роднай мове?! Няма слоў.

6.15. Зайшла Вольга. Ужо едзе на працу — банк адчыняецца а палове сёмай. Во, Амерыка! Усё для кліента: прыслічыла табе з раніцы зняць грошы з рахунку ці адкрыць яго — калі ласка. У Мінску, мусіць, ніводзін банк не прымае кліентаў нават з 7.30. Вольга працуе менаджэрам, у яе падначалены тры тэлеры (касіркі). Зарплата каля дзвюх з паловай тысяч, ніжэй сярэдняй па краіне. Хоць канчала яна музычна-педагагічны факультэт. Любіла сваю працу, але жыццё прымузіла

ісці тэлерам, спачатку ў краме, а потым у банку.

Аднак вернемся на возера. Па сцяжыне ішлі, беглі маладыя і старыя людзі. Усе віталіся: "Гуд моін!" Нас абганілі дзве жанчыны, маладая і сталая, мусіць, дачка і маці. У кожнай у руцэ маленькая пляшачка вады — на чвэрць літра. Тэлебачанне, СМІ актыўна прапагандуюць здаровы лад жыцця, раіць болей піць вады — ачышчаць арганізм ад шлакаў. Учора зяць Андрэй пачытаў нататку з мясцовай газеты, у якой сцвярджалася карысць чырвонага віна, асабліва "Каберне". Я гэта ведаў даўно. "Каберне" п'юць касманаўты і падводнікі. Пілі яго ўчора і мы. А мінская гарэлка, якую прывёз, так і стаіць.

На возеры плаваюць качкі, прыгожыя лебедзі, дарослыя — бялюткія, як снег, і птушкіныя — шэрыя, брыдкія. Чаму так? Мабыць, шэрыя не такія прыкметныя для ворагаў. Возера знаходзіцца ў межах гарадка Вобурн. Паўночны бераг яго ахінае гарадская вуліца. Тут людзі сустракаюцца часцей, некаторыя вітаюцца. А большасць абміналі нас моўчкі. Усе ішлі хуткай хадой.

А мы спыніліся, бо ўбачылі дом, ля якога каля дзсятка страшыдаў у масках. У цэнтры — кашчавая кабета з касою. Гэта быў яскравы напамін пра Хэлоўін. На ганках некаторых дамоў ляжалі аранжавыя гарбузы розных памераў. У іх выразаны адтуліны для вачэй, зубоў. На балконах вісяць сцягі з чорнымі павукамі, жохоткімі кажанамі. Кусты, дрэўцы ля дома абцягнуты белым павуціннем.

— Усё гэта прадаецца ў крамах. Вялікія гарбузы — пластымазавыя, меншыя — натуральныя, з градкі. Увогуле жоўты гарбуз — сімвал восені, — тлумачыла Вольга. — Гэта — галоўны агрыбут свята. У гарбузы ўстаўляюць свечкі. Увечары запальваюць іх. Усё свеціцца. Зіхаціць. Мы гэта сёння ўбачым.

Я слухаў дачку і думаў: навошта гэта? Над галавою сіняя неба — ані воблачка. Такое лагоднае свеціць сонейка. На дварэ — плюс 17. А ў Мінску ўсяго плюс тры. Тут жыві ды радуйся. А яны робяць могілкі перад ганкам. Ставяць пудзілы. Што за глупства!

Між тым мы крочылі далей. Павярнулі направа. Выйшлі зноў да возера.

— Можна, стаміліся? Вакол возера — дзве мілі. Гэта тры кіламетры з гакам. Давайце прысязем, — прапанавала Вольга.

Лавы стаялі тут даволі часта, але ўжо без мямарыяльных надпісаў. І былі яны драўляныя, акуратна пафарбаваныя. Мы селі на адну з іх.

— Днямі ў Інтэрнеце знайшла артыкул пра Хэлоўін. У яго цікавая гісторыя, — пачала Вольга.

Гісторыя і сапраўды цікавая. Карані свята сягаюць у глыбіню стагоддзяў, калі зямлю сучаснай Брытаніі і Паўночнай Францыі насялялі кельцкія паганскія плямёны. Першага лістапада кельты наладжвалі фестываль Хэлоўін. Яны верылі што гэтай ноччу адчыняліся дзверы таго свету і жыхары прагоння вылазілі на зямлю. Людзі раскладвалі вогнішчы, прыносілі ахвяры злым духам, каб улагодзіць іх.

На пачатку нашай эры кельцкую тэрыторыю заваявалі рымляне, прынеслі сюды свае традыцыі. У IX стагоддзі хрысціянства распаўсюдзілася на Вялікабрытанію, тут пачалі адзначаць Дзень усіх святых. Цяпер у гэтую ноч прынята апранаць касцюмы нячысцікаў, наладжваць маскарэды. Дзеці стукваюцца ў дзверы і крычаць:

"Частуй, а то пашкадуеш! Будзе табе кепска". І людзі частуюць, найболей цукеркамі.

2 лістапада. Пятніца.

Патэлефанаваў прафесару Янку Запрудніку. Званіў з унукавага мабільніка.

— О, рады вас чуць! Памятаю нашу сустрэчу на з'ездзе беларусаў у Мінску, — сказаў спадар Янка. — Вашу "Усмешлівую Амерыку" прачытаў з цікакасцю.

Спытаўся, колькі дзён будзеш гасцяваць. Калі пачуў, што прыехаў да дачкі, разам з жонкаю, прамовіў:

— Дык у Бостане сустрэліся тры пакаленні Левановічаў.

— Выходзіць, так.

— Значыць, будзе працяг "Бостанскага дзённіка"? Жадаю вам натхнення. Як я маюся? Ну, па ўзросце. Што тут зробіш? Восемдзесят другі гадоў ідзе.

Мы цёпла развіталіся. Між іншым, і сем гадоў таму я патэлефанаваў яму — аднаму з першых беларусаў. Першым быў Масей Сяднёў. Яго няма ўжо на свеце. З Масеем і па тэлефоне, і пры сустрэчы шмат гаварылі пра Алеся Пісьмянкова. На вялікі жаль, і яго ўжо няма. Дык жа Сяднёў, дзякуй Богу, пражыў 87 гакаў. Алеся ўсяго 47. Колькі б ён мог яшчэ зрабіць! Але ён правчуваў сваю смерць. Мне давялося рэдагаваць яго кнігу "Я не памру, пакуль люблю". Колькі ўгаворваў: не трэба смерці ў загалюўку. Не. Няхай будзе. Смерць і любоў — гэта галоўнае...

Перад маім ад'ездам у Штаты на радзіме Пісьмянкова, на будынку Бялінкавіцкай школы, у якой вучыўся Алеся, усталявалі мямарыяльную дошку. І зроблена гэта было дзякуючы клопатам галоўнага інжынера нафтаправода "Дружба", Алесявага аднавяскоўца, Аляксандра Бардоўскага. Запрашалі і мяне на адкрыццё дошкі, але я ўжо, так бы мовіць, сядзеў на чамаданах.

З Бардоўскім ні разу не сустракаўся. Ён даслаў сваю кніжку вершаў "На крыжы тваіх рук". Таленавіты чалавек! Пачынаў пісаць па-руску, як некалі і я. Падчас Адраджэння Пісьмянкоў пераканаў яго — тэхнара, кандыдата тэхнічных навук, заслужанага рацыяналізатара Беларусі, перайсці на родную мову. Яму 60 гадоў, мае чацвёра дзяцей, сем унукаў. Цэлая дынастыя Бардоўскіх працуе на "Дружбе". Даслаў Аляксандру "Сіняя лега", "Бесядзь цячэ ў акіян". Ягоньня Бялінкавічы, як і мае Клеявічы, таксама стаяць на Бесядзі. Толькі маю вёску знішчыў Чарнобыль. А Бялінкавічы жывуць.

Зусім не думаў, што дзядзецка тут, у Вінчэсцеры, згадаць дарагіх землякоў.

За грудаў хмарачосаў — аэрапорт Логун. Міжволі падумалася: менавіта з Бостана вылецелі тыя два "Боінгі", якія пратаранілі 110-павярховыя вежы-блізняты — Сусветныя гандлёвыя цэнтры 11 верасня 2001 года. Які гэта быў жах! Увесь свет бачыў жудасную карціну: самалёты тараняць хмарачосы. Уздымаюцца чорныя клубы дыму. Твары перапалоханых людзей, якія бягуць хто куды. А неўзабаве высозныя дамы абрунуліся, быццам аселі ўніз, хаваючы пад руінамі тысячы бязвінных ахвяраў.

На ўсё жыццё мне ўрэзаўся ў памяць той адвечарок. Я даглядаў пчол — разліваў у кармушкі згатаваны сіроп. Раптам чуо голас суседкі — 75-гадовай бабы Юлі:

— Кірзевіч! Што робіцца! У Амерыцы вайна. Дамы рушацца, самалёты падаюць. Гінуць

людзі. Уключайце хутчэй тэлевізар.

Я кінуў пчол. Вопрамеццю кінуўся ў хату і ўбачыў жудасную карціну, якой не бачыў свет нават у фантастычных фільмах жахаў. Рэальнасць аказалася страшнейшай, чымсьці амерыканскія фільмы.

Дзень быў светлы. Неба чыстае. На гары я ні слова не сказаў пра свой страшны ўспамін. Між тым на паўднёвым захадзе збіраліся аблачыны. Да нас набліжаўся тарнада. У гэта не хацелася верыць, бо аблачынкі былі светлыя, лёгкія, быццам ватныя.

Мы сядзелі на цёплых камянях — сонца паспела крыху нагрэць. Вольга спрабавала дазвазіцца да Мінска — у Бостане быў поўдзень, 12 гадзін. А ў Беларусі сем вечара.

— Ало, Танюшка! Добры вечар! Як вы там?

— У нас усё добра. А як у вас? — адгукнулася наша старэйшая дачка.

— У нас таксама. Ускараскаліся на гару. Свеціць сонейка. Дарэчы, якое ў вас надвор'е?

— Ой, халадэча! Усяго плюс тры. Вецер моцны. Наскрозь працінае.

— Мы таксама чакаем пахаладання. Ляціць тарнада з Карыбскага мора.

Я слухаў і міжволі думаў: дзе тая Беларусь? Сем тысяч вёрст. Націснуў кнопачку. Трымаеш у далоні маленькі пляскаты апарат і можаш гаварыць з усім светам.

Я назіраў за паводзінамі дачкі. Згадаў, якой яна была сем гадоў таму, і пераконаваўся, што яна ўлілася, уракла ў амерыканскае жыццё. Яна водзіць машыну. Весела ўсміхаецца ўсім сустрэчным, залівіста рагоча. Радуецца прыезду бацькоў, радуецца, што ёсць чым пахваліцца, добра ведае англійскую мову. Яна ўсіх разумее і яе ўсе разумеюць. Значыць, мая мара аб іхнім вяртанні дамоў аддалаецца за небакрыж.

Вырашыў запісаць англійскія афарызмы. Сёння будзе такі: "There's many a slip between the cup and the lip". Што ў перакладзе азначае: паміж кубкам і вуснамі шмат нечаканасцяў. Або: не кажы гоп, пакуль не пераскочыў.

3 лістапада. Субота.

Ноччу быў чуваць гул акіяна. Неба хмарнае. Вецер калашмаціць верхавіны дрэў, зрывае жоўтае лісце.

Учора пасля запраўкі ездзілі на ферму. Дарэчы, паліва тут каштуе танней, чым у Мінску.

Ферма не далёка. Тут прадаюцца кветкі, саджанцы, дрэвы. Шырокая пляцоўка ля падножжа гары — яна захінае тэрыторыю з поўначы. Унізе мора кветак, вазонаў. Незвычайна прыгожы куст гартэнзіі каштуе 25 долараў. Японскі клён. Раскідзісты. Метра паўтара ўвышыню, каштуе 500 долараў. Бярэмца сасновыя дроў, упакаваных у цэлафан — 8,99. У нас за такія грошы можна выпісаць цэлы куб — і прывезці воз дроў.

Абслуга ўжо ўпрыгожвае елкі. Рыхтуюцца да Калядаў, да якіх яшчэ болей за месяц.

А вось вячэрняя падзея. Мы сядзім за сталом...

Толькі што пагаварыў з Вігаўтам Кіпелем. Стары ўзрадаваўся. Спытаў, ці не перабраўся я ў Бостан на сталае жыццё? Папрасіў кантактны тэлефон. Даў нумар Вольчынага мабільніка.

А пасля Кіпеля патэлефанаваў Раман Кардонскі. Спярша гаварыла з ім Вольга, дамовіліся сустрэцца ў нас а сямейна гадзіне. Таму я гаварыў вельмі коротка.

Пра візіт у аптэку трэба пісаць асобна. І пра пірог суседкі Пегі.

Афарызм дня: "Life is not all cakes and ale". Пераклад: жыццё перажыць — не поле перайсці. А калі ў літаральным сэнсе, дык будзе так: жыццё — гэта не толькі пірагі і піва. Слушна!

Выставачная зала Барысаўскай цэнтральнай бібліятэкі імя І. Каладзева прадставіла прыхільнікам выяўленчага мастацтва творчы праект чатырох навучэнцаў Рэспубліканскай гімназіі-каледжа мастацтваў імя І. В. Ахрэмчыка. «Прадмова» — такая назва праекта — гэта спроба юных мастакоў ураджэнкі Барысава Лісаветы Гапоненкі ды яе сяброў Эрнеста Дар'іна, Міланы Собаль і Яўгена Чыстага, паказаць свае магчымасці ў розных жанрах і тэхніках.

Лісавета і сябры

У дзельнікі выставы асвоілі шырокі дыяпазон выкарыстання сучасных тэхналогій у выяўленчым мастацтве.

Эрнест Дар'ін з Пінска прадставіў скульптурныя кампазіцыі, зробленыя сёлета адмыслова да гэтай выставы. Паводле яго слоў, хлопец загадзя ведаў, для якой публікі ствараў свае работы. Напрыклад, кампазіцыя са зварнога металу пад назвай «Мара»: юны скульптар тыдзень глядзеў на месяц, каб «злавіць» яго сілуэт і потым пасадзіць «вершкі» дзяўчынку. Большасць людзей у такім узросце, як цяпер Эрнест, — вельмі рамантычныя асобы, і многія любяць глядзець у вечаровае ці начное неба — на зоркі ды месяц. І нават тое, што месяц у кампазіцыі — маладзік, таксама невыпадкова.

Для Лісаветы Гапоненкі, здаецца, няма такіх тэхнік, якія б яна не магла асвоіць. Сярод дванаццаці выстаўленых яе работ — алей, акрыл, графіка, бацік і нават ляўкас. У Барысаве Лісавета скончыла чатыры класы мясцовай беларускамоўнай гімназіі № 2, яна ўзрушана і з удзячнасцю ўспамінае тыя гады і нават раіць бацькам аддаваць сваіх дзяцей менавіта ў гэтую навучальную ўстанову. Падабаецца ёй і тая сямейная атмасфера, якая

склалася ў гімназіі-каледжы мастацтваў, дзе яна займаецца ўжо семі год.

Мілана Собаль адабрала для выставы 10 карцін: алейны жывапіс на палатне. Усе гэтыя работы — вучэбныя. Як прызналася юная мастачка, за два гады навучання ў каледжы яна зрабіла вялізны скачок у творчасці, за што вельмі ўдзячная свайму педагогу Уладзіміру Клімушку. Уражаны яе карцінай «Малако», я запытаўся ў Міланы пра гэтую работу. «Пісала яе, паназіраўшы за нашай сталаўкай. Там на падвячорак заўсёды даюць ці кефір, ці малако. І заўсёды маленькія дзеці па некалькі секунды расхпліваюць слоікі з падноса... А малако — гэта адметны для Бела-

русі прадукт, пачынаючы з кармлення немаўляці і да канца жыцця чалавека. Я вырашыла яго адлюстраваць, гэта для мяне вельмі блізка», — сказала М. Собаль.

Яўген Чысты, дарэчы, як і Лісавета Гапоненка, — стыпендыят Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі. Пра талент юнака сведчыць той факт, што сёлета яму дазволілі экстрэнам здаць экзамены за два курсы, каб ён змог паступіць у Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў па абранай спецыяльнасці — «Манументальнае мастацтва». Яго работы, як жывапіс, так і ляўкас, вылучае сур'ёзны прафесійны ўзровень, вы-

сокая тэхніка афармлення інтэр'ераў. У Беларусі багатыя традыцыі ў гэтай галіне мастацтва і вельмі моцная школа манументалістыкі. Спецыялісты прарочаць Яўгену Чыстаму паспяховае будучыню.

На адкрыцці выставы аўтары экспазіцыі, выкладчыкі, прафесійныя мастакі, мастацтвазнаўцы пагадзіліся, што гэта — толькі прадмова, за якой абавязкова будучы новы творчы адкрыццё. А ў кнізе водгукаў з'явіліся запісы: «Вялікі дзякуй мастакам за іх дзівосны талент, за задавальненне, якое мы змаглі атрымаць ад гэтай выставы. Усе работы — цудоўныя, і кожная выклікае добрыя эмоцыі, многія з іх пакінулі след у нашай душы і абдумваць іх мы будзем яшчэ доўга». «Асабліва спадабаліся скульптуры. Яны на самай справе выклікаюць хваляванне ў душы, пачуццё нейкай настальгіі, мары...». «Вельмі ўдзячная за падораны цуд дабрыві, цяпла, чароўных мрояў. Жадаю поспехаў і прызнання юным талентам».

Анатоль МАЗГОЎ

На здымках: Яўген Чысты «Паўліны» (дэкаратыўнае пано, ляўкас); Лісавета Гапоненка «Кот і Моська» (ляўкас); Эрнест Дар'ін «Мара».

Фота аўтара г. Барысаў

Радуюмся разам

Споўнілася 40 гадоў Беларускаму дзяржаўнаму вакальна-інструментальнаму ансамблю «Песняры», афішнай датай заснавання якога лічыцца 1 верасня 1969 года. Яго стваральнікам і нязменным кіраўніком на працягу трох дзесяцігоддзяў быў выдацны музыкант Уладзімір Мулявін. У 2003 г., пасля смерці лідэра, склад ансамбля цалкам абнавіўся; яго ўзначальвае сёння Вячаслаў Шарапаў. Калектыў шмат гастралюе, працуе над новымі праектамі, папаўняе сваю дыскаграфію. Выхад новага, чацвёртага па ліку дыска, запісанага гэтым складам ансамбля, «Вольному — воля!» знамянуе сёлетаю восень. Назву дыску дала аднайменная песня. Апроч яе, тут прадстаўлены шэраг новых кампазіцый, у тым ліку знакаміты «Паланез» М.Кл.Агінскага (са словамі В. Шарапава), студэнцкі гімн «Gaudeamus», кавер-версія хіта «Hotel California» групы «Eagles». А яшчэ ёсць у гэтым альбоме песня расійскага ансамбля «Золотое кольцо», выкананая яго салісткай Надзеяй Кадзьшавай разам з нашымі музыкантамі. Прыхільнікі «Песняроў» радуюцца кружэццы, прыкажылі ў продаж, але... Але той, хто ўспрымае ансамбль «Брэнд» як візітнуку Беларусі, не хавае здзіўлення: у праекце «Вольному — воля!» амаль палова песень, створаных самімі музыкантамі, гучыць на рускай мове, ды не ўспрымаюцца гэсты кшталту «Родничок в орешнике» як «арыгінальны прадукт» беларускай нацыянальнай культуры... Зрэшты, «Песняры» памятаюць імя сваё: ідзе праца над адмысловым дыскам, дзе будуць сабраныя кампазіцыі на вершы Янкі Купалы.

У Дрэздэне (Германія) у будынку «Theaterhaus Rudi» пры канцы лета адбыўся Дзень беларускага тэатра. Падчас яго прайшоў паказ спектакля «С.В.» — аднаактоўная музычна-пластычная фантазія Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы паводле

г'есы А.Чэхава «Вішнёвы сад» у рэжысуры Паўла Адамчыкава. У фае «Theaterhaus Rudi» была разгорнута фотавыстаўка «Беларускі тэатр». Таксама адбылася паддумная сустрэча мастацкага кіраўніка купалаўцаў Мікалая Пінігіна з тэатральнай грамадска-сцё горада. Размова вялася пра сённяшні стан беларускага тэатра. На спектаклі «С.В.» прысутнічаў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Федэратыўнай Рэспубліцы Германія Уладзімір Скварцоў. Акцыя беларускіх гасцей зацікавіла гледачоў і атрымала ўхвальныя водгукі ў прэсе.

Беларускі тэатр «Лялька» прадставіў свой родны Віцебск і ўсю нашу краіну ў Старой Загоры (Балгарыя) на VI Міжнародным фестывалі лялек для дарослых. Якім творам? Філасофскай прыпавесце «Ладдзя распачы» паводле У.Караткевіча.

Дарэчы, у новым, 25-м сезоне, які «Лялька» адкрыла 4 кастрычніка дыдактычнай драмай У. Граўцова ў 2-х дзях «Загубленая душа, або Пакаранне грэшніка», спектаклі для дарослых будуць ісці кожны тыдзень. Ды і ў планах, апроч рэпертуару для дзяцей, — новы музычны спектакль, напоўнены гумарам, «Каханне, каханне...» паводле неўміручага «Дэкамерона» Д. Бакачыо. А яшчэ калектыў гэтага тэатра, папулярнага і запатрабаванага гледачамі ўсіх узростаў, марыць пра новае памяшканне: цяперашняя яго зала не змяшчае ўсіх ахвочых. Мара мае пад сабой рэальную падставу — праект прыбудовы, у якой плануецца яшчэ адна глядзельная зала.

Лана ІВАНОВА

На здымку: мастацкі кіраўнік тэатра «Лялька» заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Віктар Клімчук.

Філіял установы адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі»

педагагічны факультэт у г. Магілёве

аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасады (да 5-ці гадоў)

прафесарска-выкладчыцкага складу з далейшым заключэннем кантракту ў выпадку выбарна на тэрмін, вызначаны Наймальнікам:

— філіял кафедры аркестравага дырыжыравання:

Дацэнт — 1

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання.

Заявы і дакументы накіроўваць на імя рэктара акадэміі на адрас: 212030, г. Магілёў, вул. Крыленкі, 12. Даведкі па тэлефоне: 8 022 225-28-14.

Завітайма ў гасцёўню?

Новы праект Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі называецца проста і канкрэтна: «Музычная гасцёўня». І ўсё ж, варта патлумачыць, што за гэтай назвай — даволі ёмісты план творчага жыцця калектыву ў чарговым, 77-м, сезоне. У межах «Музычнай гасцёўні» пройдзе цыкл канцэртаў, вакальных праграм, сустрэч з дзеячамі мастацтва. Вечар-успамін, прымеркаваны да 70-годдзя з дня нараджэння народнай артысткі СССР, незабыўнай салісткі Беларускай оперы Святланы Данілюк, і адкрыў «гасцёўню» на Малой сцэне тэатра. Старэйшыя гледачы і слухачы яшчэ памятаюць яе Кармэн у аднайменным творы Ж. Бізэ, Любашу ў «Царскай нявесце» М. Рымскага-Корсакава, Амнерыс у «Аідзе» Д. Вердзі, Алесю ў легендарнай оперы Я. Цікоцкага, Вераніку ў «Зорцы Венеры» Ю. Семянякі. А як уражвалі публіку камерныя арыі, старадаўнія раманы, песні, сольныя партыі ў буйных вакальна-сімфанічных творах, калі іх выконвала Святлана Данілюк! Успаміны сяброў, партнёраў па сцэне, архіўныя здымкі сцэн са спектакляў і канцэртаў, у якіх выступала спявачка, нагадалі пра яе шыкоўнае і экспрэсіўнае мецца-сапрана, пра выразнасць акцёрскай ігры, пра яркасць вобразаў, створаных Святланай Данілюк у оперных спектаклях і на філарманічнай сцэне. Старонкі яе класічнага рэпертуару ажылі ў інтэрпрэтацыі сённяшніх нашых оперных артыстаў — сталых майстроў, маладых салістаў, канцэртмайстраў.

Я. КАРЛІМА

«Панарама». Без канцэпцыі...

Мінск мае патрэбу ў такім фэсце. Гэта пацвердзілася падчас леташняга агляду выбранных пастацовак паводле У. Шэкспіра: удзельнічалі толькі чатыры тэатры, але атрымалася свята мастацтва, якое ўзнімае гледача на ўзровень сатворцы спектакля, садзейнічае яго фарміраванню, удасканаленню ў якасці сапраўднага тэатра. Дарэчы, нягледзячы на тое, што мастацкія дасягненні «Белай Вежы» (адзіны ў нашай краіне штогадовы міжнародны тэатральны фэст, праводзіцца ён у Брэсце) кожны раз розніцца, беларускі глядач за гэтыя гады так адукаваўся на ніве тэатра, што яго цяжка параўнаць з публікай іншых нашых гарадоў. «Панарама» ж, мабыць, накіравана запіць сабой страшэнны прагал у тэатральным жыцці сталіцы.

Ізноў восень, ізноў міжнародны фестываль тэатральнага мастацтва! Ён працягнецца амаль увесь кастрычнік, і гэтак жа само па сабе — звышпадзея для беларускай культуры. На папярэдніх, трэціх па ліку, «Панараме» мы разважалі наконт таго, што ў Мінску няма свайго пастаяннага тэатральнага фэсту. Няма канцэпцыі форуму тэатральнага мастацтва. Канцэпцыі і дагэтуль няма, а фестываль — зноў з намі!

нага сезона. Маскоўскі рэжысёр У. Панкоў вырасіў чэхаўскі сюжэт у навамодным стылі саунд-драмы, дзе пануючае месца займаюць гук і музыка. «Менавіта гучанне, што відавочна ў першай палове спектакля, спараджае рух. Часам усур'ёз мяркуюць над дылемай: драматычны тэатр перад намі альбо нешта іншае, асаблівае, што вырастае з сітэтызму спецыфічнай уласцівасці, дзе гук не толькі дапамагае выбудаваць вобраз на сцэне, але часам вызначае яго сутнасць характарыстыкі, накіроўвае ўсё сцэнічнае дзеянне» (перапрашаю ўчытача за доўгую самацятату з часопіса «Беларуская думка», але яна адлюстроўвае ўнікальнасць відовішча).

І сапраўды, музыка, гучанне розных моў, пластыка, цудоўная харэаграфія апаноўваюць усю прастору сцэны, але ў калейдаскопнай акцёрскай творы не губляецца ніводна індывідуальнасць. Невеста ў выкананні З.Зубковай, адна з трох ямаці — Н.Качаткова, жаніх — І. Дзюнісаў, бацька нявесты — Г.Гарбук, «асоба грэчаскай нацыянальнасці» — М.Кірычэнка: незабыўныя вобразы! У суладдзі з імі — высокая энергетыка маладых акцёраў А.Дробыша, Д.Есяневіча, С.Анікей, М. Зуя, В.Чаўлытка... Але II дзень змяняе архітэктоніку спектакля. У вызначальны момант на сцэне з'яўляецца «вясельны генерал» Равуноў-Красавулаў. Бліскаччая ігра Г.Аўсяннікава перамяшчае ўсе акцэнтны ў спектаклі, адраджае чэхаўскі погляд на свет, з яго неабдымным разуменнем чалавечнасці і глыбокай спагадай «маленькаму» чалавеку. І герой Г. Аўсяннікава пакідае сцэну ў суправаджэнні нявесты — завялага «анёла ў белым»...

Калі выйсці за межы праграмы фэсту і аглядаць панараму сённяшняга тэатральнага жыцця ў Беларусі, дык можна пашкадаваць, што некаторыя яркія спектаклі не трапілі на фестываль. Перадусім, як ужо зазначалася, гэта датычыць Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа. Колькі помніцца, коласаўцы ніколі не былі прадстаўлены на «Панараме». Між тым, гістарычна, гэта другая сцэна краіны, спадкаемца славытага БДТ-2. І адна з адметных сёлетніх віцебскіх прэм'ер — «Ветрагоны» паводле п'есы легендарнага У.Галубка ў пастаноўцы У. Савіцкага, з музыкой У. Кур'яна магла б упрыгожыць мінскі фэст. Як і згаданы многа гомельскі спектакль «Рэвізор» у пастаноўцы А. Манакавай, і карнавальнае прадстаўленне Брэсцкага акадэмічнага тэатра драмы і музыкі «Мара пра Дон Кіхота» (пастаноўка А. Козака)...

Так, цікавыя тэатральныя з'явы нараджаюцца, існуюць далёка за межамі сталіцы. Дык жа... увесь свет — тэатр! У гэтым пераконвае і міжнародная «Панарама-2009».

Вадзім САЛЕЕЎ, доктар філасофскіх навук, тэатральны крытык

На здымак: сцэны са спектакляў «Пінская шляхта», «Бег», «Матылёк».

Фота Аляксандра Дзмітрыева

Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа з адной з сёлетніх прэм'ер у пастаноўцы Уладзіміра Савіцкага толькі надала б рознакаляровых адценняў мінскаму форуму.

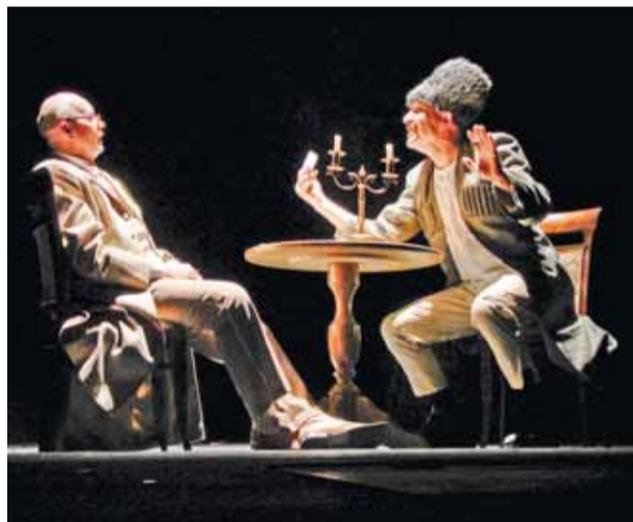
Прапануючы ўвазе чытача кароткі аналіз беларускіх спектакляў, прадстаўленых на «Панараме», маю на ўвазе дзве мэты. Першая: распавесці пра асаблівасці дасягненні (на сённяшні момант) у сферы тэатральнага мастацтва. І другая: паказаць гэтыя дасягненні як прэамбулу да працы замежных гасцей.

Адкарылася «Панарама» 7 кастрычніка знакамітым творам пачынальніка новай беларускай літаратуры Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча «Пінская шляхта» ў пастаноўцы Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Летас, калі адзначалася 200-годдзе з дня нараджэння нашага класіка, рэжысёр Мікалай Пінігін ажыццявіў пастаноўку гэтага занадта старага твора. За сваё яшчэ нядоўгае сцэнічнае жыццё спектакль пасталеў, набыў новыя рысы і таемны сэнс. Магу сцвярджаць гэта, бо паглядзеў і другі склад акцёрскага ансамбля «Пінскай шляхты»: І. Дзюнісаў у ролі Пратасавіцкага па-свойму і аргументавана трактуе знакамітую ролю, а маладыя выканаўцы С. Чуб (Цімох Альпенскі), Д. Есяневіч (Базыль Статкевіч), М. Кучыц (Харытон Курторга) нават часам надаюць зладжанасці дзеянню. Уразіла В.Чаўлытка ў ролі дачкі Пратасавіцкіх. Яе Марыся вельмі сучасная, парывістая ў словах, рухах і дзеяннях. Актрыса хаця і адыходзіць ад класічнага

тыпу беларускай дзяўчыны, але прадстаўляе вельмі цікавую работу. Як заўсёды, віртуозны ў сваёй ролі В.Манаеў. Ягоны Кручкоў увасабляе ідэю карупцыі ад улады на векавечны час (праўда, часам акцёр пераходзіць мяжу ансамблевасці, і тады бенефісныя акцэнтны нібыта замінаюць дзеянню). У фінале, калі прадстаўнікі гэтай «ваколічнай» шляхты ўзнімаюць харугвы сваіх збыднелых родаў, уся зала ўстае, бо

тут ролю галоўнага героя — радавога Лябёдушкіна, які перавасобіўся ў дзяўчыну. Творца і мастак, ён процістаіць сістэме насілля і прыніжэння, што пануе ў армейскім асяроддзі, дзе ён вымушаны існаваць. Спектакль «Матылёк», у нейкім сэнсе эксперыментальны, адметны таксама іншымі добрымі акцёрскімі работамі.

Да ліку эксперыментальных можна (з пэўнымі агаворкамі) аднесці шэраг

тут ужо мастацтва пераходзіць свае межы і, як сказаў паэт, моцна «дыхае глеба і лёс».

Творчасць М. Пінігіна прадстаўлена на фестывалі і яго пастаноўкай п'есы П. Гладзіліна «Матылёк» у Беларускай рэспубліканскім ТЮГу. Спектакль паводле гэтай паўабсурдысцкай драматургіі на тэму з сучаснага жыцця створаны два гады таму, але відовішча захоўвае тэатральную ўражлівасць і годнасць. Маладая актрыса купалаўскага тэатра Г.Хітрык пранізліва выконвае

спектакляў, замоўленых у праграме фэсту. Гэта пластычныя пастаноўкі вядомага тэатра «ІнЖэст» і Тэатра-студыі імя Е. Міровіча, гэта прэм'ера Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек у форуме драматычных тэатраў, а таксама ўвасабленне работы маладога драматурга Дзюнісаў Балыкі «Раман + Юлія» ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі. Яшчэ адной яскравай праявай эксперыменту на сучаснай беларускай тэатральнай прасторы з'явіўся, на мой погляд, спектакль «Піць, пець, плакаць» паводле К. Драгунскай, пастаўлены Кацяй Агароднікавай у межах уласнага тэатральнага праекта. Спектакль вельмі сімпатычны, з даволі прапрацаванай рэжысёрскай партытурай, з некалькімі акцёрскімі ўдачамі, сярод якіх я вылучу работы С.Тарасюка, З. Белыхавіч, С. Анікей.

Гледачу прадстаўлены і найбольш гучныя сёлетнія прэм'еры: «Бег» паводле М. Булакава ды «Вяселле» паводле А. Чэхава. «Бег» стаўся дэбютнай пастаноўкай у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя

М. Горкага яго новага галоўнага рэжысёра Сяргея Кавальчыка. Яна выклікала кантрастныя водгукі ў беларускай прэсе (не заўсёды тоесныя тэатральнай крытыцы). Цяпер, калі жарсці вакол «Бега» больш-менш аціхла, можна канстатаваць, што на рускай тэатральнай сцэне Беларусі зроблена вялікая праца. І раней, у сваіх лепшых работах, С. Кавальчык паказваў інтэнцыю да асэнсавання эпікі (вельмі рэдкая якасць у сучаснай рэжысуры). Нагадаю, што пастаўленая ім некалькі гадоў таму ў РТБД «Адвечная песня» паводле Янкі Купалы атрымала Гранпры на міжнародным фэсце «Славянскія тэатральныя сустрэчы». Там эпічнасць была «занатаваная» ў арыгінальным жанры фолк-оперы, тут «Бег» пазначаны як «трагікамедыя з элементамі фарса». Расійскую трагедыю XX стагоддзя рэжысёр прадставіў у «пастэрнакаўска-цвятаеўскім» ключы: і беляя, і чырвоныя аднолькава бязлітасныя ў адносінах да чалавека. І таму, у выніку, галоўныя героі рамана на сцэне, якія збеглі за мяжу, хутка апынуліся на самым дне жыцця. Але ў іх, рускіх людзей, засталася яшчэ паняцці годнасці і сумлення. І — страшная настальгія...

Уражвае тэатральная ансамблевасць спектакля, цікавыя асобныя работы акцёраў. Адзначу вобразы адкрытага і адчайнага Чарноты (артыст І.Мацкевіч), крывадушнага Карзухіна (У.Шэлестаў), інтэлігентнага Галубкова (А. Ждановіч). З дзвюх артыстак, якія выконваюць ролю галоўнай герані Серафімы Карзухінай, бліжэй да ідэалу, на мой погляд, К. Шатрова. Асобна можна назваць пра Хлудаву ўвасабленні І. Сігава. Акцёр малое ў цэлым прывабны вобраз, але, на жаль, выкананню часам не стае пэўнай рознабаковасці... Затое «фон» дзеяння разнастайны і, падкрэсліваючы, даволі шырокі (а менавіта шырыні тыпалагічна і не хапае, на мой погляд, сучаснай беларускай рэжысуры).

Пра чэхаўскае «Вяселле» ў купалаўцаў чутна на ўсёй прасторы СНД. Вельмі ўдалы расійска-беларускі праект зрабіўся сапраўднай кульмінацыяй тэатраль-

— Людміла Пятроўна, сёлета Ваўкавыскай раённай бібліятэцы споўнілася шэсцьдзесят. Давайце спынімся на некаторых напрамках яе дзейнасці. Без лічбаў не абыходзіцца?

— Той, хто думае, што бібліятэка існуе толькі для таго, каб выдаць кніжку чытачу, глыбока памыляецца. Бібліятэка — гэта асяродак культуры. Шмат супрацоўнікаў раскручваюць складаны механізм, які арыентаваны на тое, каб задавальняць і развіваць інфармацыйныя запатрабаванні і інтэрасы жыхароў раёна, арганізоўваюць іх вольны час. Цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма раёна складаецца з 27 устаноў. Штогод абслугоўваем больш як 30 тысяч карыстальнікаў, ім выдаецца 520 тысяч экзэмпляраў друкаванай прадукцыі. Акрамя гэтага, бібліятэкі сістэмы выконваюць 28 відаў платных паслуг.

— Вядома, што аснова эфектыўнай дзейнасці бібліятэкі — гэта прадуманае папаўненне фонду. Ад каго і ад чаго ў вашай установе залежыць тое, што фонд папаўняецца новымі кніжкамі, — тымі, якія запатрабаваны чытачом?

— У першую чаргу, вядома, ад сродкаў, што выдзяляюцца кіраўніцтвам раёна на закупку літаратуры і падпіску. А як выкарыстаць выдзеленае, каб кніжкі адпавядалі густам розных катэгорый карыстальнікаў, — за гэта адказвае Галіна Каліш. Менавіта аддзел камплектавання, апрацоўкі і арганізацыі адзінаго фонду набывае літаратуру. У першым паўгоддзі ён папоўніўся амаль чатырма тысячамі выданняў. Цесна супрацоўнічаем з "Гроднакнігай", выдавецтвамі, з таваразнаўцамі ваўкавыскіх магазінаў "Кніга" і "Школьнік", якія падбіраюць літаратуру пад заказ. Пад асаблівым кантролем фонды аграпрадкоў...

— Пра гэта, калі ласка, — паграбязней.

— У цэнтралізаванай сістэме 10 бібліятэк размешчаны ў аграпрадках, што заснаваны ў буйных па колькасці жыхароў вёсках. Якраз тут бібліятэкі — най-

Вандруючы па краіне, журналісты "LiMa" заўжды сустракаюцца з кіраўнікамі цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм. Сёння мы прадастаўляем слова дырэктару ЦБС Ваўкавыскага раёна Людміле ІГНАТОВІЧ.

Дзівосы, якія трэба пабачыць

За 9 месяцаў 2009 года бібліятэкі Ваўкавыскага раёна набылі 4355 экзэмпляраў кніг і выдаткавалі на гэтыя мэты (разам з падпіскай на перыядычныя выданні) 100,6 млн. рублёў. Бібліятэкі вылісваюць 200 назваў перыядычных выданняў, 115 з іх беларускія: 31 найменне газет і 84 — часопісаў.

больш значныя цэнтры зносін сяльчан. Роботнікі бібліятэк інфармуюць жыхароў аб навінках літаратуры, праводзяць сустрэчы з пісьменнікамі ды іншыя мерапрыемствы. На такіх сустрэчах можна абмяняцца думкамі па розных пытаннях.

— Дзяцінства кожнага звязана з бібліятэкай, з той першай, калі табе дазволілі трымаць кніжку ў руках, перагортаваць яе старонкі. Кнігі таго часу былі ў цвёрдых ці мяккіх вокладках, з прыгожымі малюнкамі. Тое ж, што я ўбачыла ў Ваўкавыскай дзіцячай бібліятэцы, з цяжкасцю паддаецца апісанию, бо прыносілі, раскладвалі, тлумачылі, паказвалі кнігі проста незвычайныя.

— Сапраўды, у дзіцячай бібліятэцы ёсць цэлая калекцыя незвычайных кніг: вось божая кароўка шукае дарогу дадому, вось замак і прынецса, якую трэба вызваліць з палону. Чы-

таючы кнігу, можна таксама правесці веда па матэматыцы — электронны міні-камп'ютэр, размешчаны тут жа, у кнізе, паставіць адзнаку, можна вывучыць правілы дарожнага руху па кнізе "Светофор", можна наведваць падводны свет з кнігай "Океан". Некаторыя выданні інкруставаны камянямі, мяккай цацкай, ёсць шмат дзіцячых энцыклапедыяў, спецыяльных кніг для хлопчыкаў і дзяўчынак.

— Сабраць такую калекцыю напэўна, няпроста было?

— Не адбылася б сустрэчы дзяцей з такога роду выданнямі, калі б не мэтавая матэрыяльная падтрымка пачыну мясцовых улад і начальніка аддзела культуры райвыканкама Івана Маржала. Такого асартыменту выданняў і ў такой колькасці няма нават у Мінску. Садзейнічае справе і Маргарыта Нікіфарова, якая ўжо 25 гадоў працуе загад-

чыцай дзіцячай бібліятэкі. Вельмі любіць сваю справу, дзяцей, на практыцы прымяняе свае творчыя і дызайнерскія здольнасці.

— Наколькі багаты фонд дзіцячай бібліятэкі па колькасці кніг?

— Агульны кніжны фонд складае каля 25 000 экзэмпляраў, у 2008 годзе было зарэгістравана звыш за 31 000 наведванняў.

— Сапраўды, на свае вочы бачыла: дзяцей на абанеменце шмат. Хто ж яны, вашы чытачы?

— Дзіцячая бібліятэка абслугоўвае вучняў (да дзевятага класа ўключна) з амаль усіх васьмю існуючых у горадзе гімназій і школ. Пад патранатам бібліятэкі і дванаццаць садкоў. Праводзіцца шмат мерапрыемстваў з дзецьмі і для дзяцей: дні дашкольніка, падарожжы ў Чытай-горад, гадзіны энцыклапедычных ведаў, геаграфічны калейдаскоп ад Арктыкі да Антарктыкі, цікавыя вандроўкі і экс-

курсіі, знаёмствы з дзіцячымі перыядычнымі выданнямі, якіх бібліятэкай вылісваецца вельмі многа. Тут вучаць працаваць з каталогам, картатэкай.

Прыходзяць і бацькі, каб пазнаёміцца з незвычайнымі кнігамі. Пра гэтыя кніжныя "дзівосы", што ёсць у бібліятэцы, чуюць яны ад сваіх дзяцей. Словам, ідзе абмен інфармацыяй, а гэта садзейнічае большаму разуменню бацькамі дзяцей.

Ёсць у Ваўкавыскай дзіцячай бібліятэцы і пакой адпачынку. Гаспадарачы у ім дзеці. Ёсць тэлевізар, наборы фарбаў, алоўкаў, DVD, шмат гульняў. Бібліятэка набывае і спецыяльныя кнігі самаробак. Дзеці майструюць макеты розных мадэляў і казачных герояў. Маленькія жыхары горада вельмі ўспрымальныя да прыгожага, таму тут шмат самаробак, спецыяльных стэлажоў з інфармацыяй для юных

наведвальнікаў.

— Не толькі для юных. Заўважныя па тэмце і афарменні стэлажы, выставы ў цэнтральнай бібліятэцы. Іх шмат, як і буклетаў мясцовай тэматыкі...

— Так, выдавецкая дзейнасць — адзін з напрамкаў дзейнасці аддзела бібліятэчнага маркетынгу, які ўзначальвае Наталя Жукоўская. Прыцягваюць увагу наведвальнікаў краязнаўчыя календары. Самымі папулярнымі з'яўляюцца серыйна-тэматычныя выданні "Знакамітыя людзі Ваўкавышчыны", "Ад Падароска — да вярхоўяў Ніла", "Фальклорная спадчына Ваўкавышчыны", "Працавітыя рукі маіх землякоў" ды іншыя.

— Несумненна, што сучаснае тэхнічнае аснашчэнне бібліятэкафіліялаў адбылося і ў вашай ЦБС!

— Так, камп'ютэрамі аснашчаны многія бібліятэкі, ёсць прынтэры, сканеры, ксераксы, выхад у Інтэрнет, электронная пошта. Пры аддзеле абслугоўвання і інфармацыі цэнтральнай раённай бібліятэкі працуе публічны цэнтр прававой інфармацыі. Тут сабраны юрыдычная літаратура, заканадаўчыя акты па ўсіх накірунках дзейнасці сучаснага грамадства. У апошні чацвер месяца ў прававым цэнтры можна атрымаць бясплатную кансультацыю юрыста.

— Людміла Пятроўна, вы аддаеце шмат увагі абслугоўванню чытачоў з абмежаванымі магчымасцямі мае для гэтага бібліятэка?

— У фондзе цэнтральнай райбібліятэкі — амаль 100 аўдыёкасет рознай тэматыкі для людзей з паслабленым зрокам (плануем набываць і надалей). Гэта вельмі зручна для карыстальнікаў. Такая прадукцыя неабходна для пажылых людзей, інвалідаў. Паслуга даступная жыхарам вёсак. Мясцовыя бібліятэкары дастаўляюць аўдыёкасеты (па заказе) і літаратуру чытачам.

Гутарыла Валянціна СМАНЦАР
На здымках: Л. Ігнатовіч; на абанеменце бібліятэкі.

Фота аўтара

Набыткі

Няхай паслужыць прыкладам апошні зборнік вершаў старшыні Мінскага абласнога аддзялення СПБ Рыгора Сакалоўскага "Горсть надзежды і любові". Яго роздум — пра духоўна-маральныя крытэрыі пакаленняў, пра радасці і цяжкасці жыцця, і ўрэшце — пра зямное каханне.

Доўга не было чуто лірычнага голасу паэта Уладзіміра Ласенкі. І вось дзямі на маім на стала з'явіўся зборнік яго вершаў "Откровенно говоря" — свой адметны погляд на падзеі грамадскага жыцця адчуваецца ў кожным радку. Парадавалі чытачоў зборнікі паэтаў Валянціна Гіруць-Русакевіч ("Мовай сэрца"), Міхася Сазончыка ("Выпрабаванне часам"), Канстанціна Цыбульскага ("Мгновение над Бездной"). Да гэтага пераліку трэба дадаць і некалькі калектыўных зборнікаў літаратурных аб'яднанняў, якія існуюць у раёнах вобласці.

Не адстаюць ад паэтаў і празаікі. Так, наш старэйшы пісьменнік Васіль Гурскі, на рахунку якога 26 выдадзеных кніг, надрукаваў дакументальныя апавяданні пра барацьбу беларускіх партызан з

Ад верасня да верасня...

Згадваецца, як месяц таму, напярэдадні Дня беларускага пісьменства ў Сморгоні, кіраўніцтва Мінскага абласнога аддзялення СПБ вырашыла падсумаваць: якія ж нашы здабыткі за год — ад верасня да верасня? Аказалася, бібліятэка аддзялення папоўнілася дзясціца кнігамі нашых

паэтаў і празаікаў. Гэта — самыя розныя і па тэматыцы, і па мастацкім майстэрстве, і па форме падачы творы. Але ёсць, бадай, агульнае што іх аб'ядноўвае, — больш удумлівае стаўленне іхніх аўтараў да сваёй творчасці. Гэтая думка дапакоўваецца як да празаічных твораў, так і да паэтычных.

нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў час Вялікай Айчыннай вайны "Вечный завет". Аўтар гэтай інфармацыі надрукаваў дакументальную аповесць "Мы не покорились" з падназвай "Фашыстская блокада Налибокской пуці глазама мальчышкі". Гісторык-літаратар Барыс Далгатовіч у выдавецтве "Беларусь" перавыдаў цікавы даведнік "Адміралы зямлі беларускай".

Генадзь Аўласенка выпусціў дзве кнігі казак для дзяцей малодшага школьнага ўзросту "Вася Лайдачнік у краіне Шкодных Звычай" (выдавецтва "Мастацкая літаратура") і "Удивительные приключения маленького Ветерка из Вентилятора" (РВУ "Літаратура і Мастацтва"). Выдатна

ілюстраваныя кнігі выйшлі па сённяшнім часе не малым накладам.

Калі ў Брэсце праводзіўся конкурс "Созвучие слов живых" (удзельнічалі па два літаратары ад кожнай вобласці) — мы вельмі скрупулёзна падшлі да адбору кандыдатаў. Давялося "адсеяць" шматлікіх прэтэндэнтаў, у выніку — паехалі лепшыя з лепшых: Аляксандра Нагаева і Волга Мітрошчанкава. Мы рады, што не памыліліся ў творчасці кандыдатаў, дзяўчат узнагародзілі ганаровымі дыпламамі, а Нагаева, апроч гэтага, атрымала яшчэ і прыз за выдатную "малую прозу". Нядаўна ўбачыла свет яе першая кніга "Загляни в себя".

Літаратары Мінскай вобласці актыўна выступаюць у перыядычным друку,

удзельнічаюць у шматлікіх вечарынах і прэзентацыях кніг, сустракаюцца з чытачамі на прадпрыемствах, у школах і ваенскіх часцях. Не так даўно ў Слуцкім раёне было праведзена мерапрыемства на тэму "Патрыётам не нараджаюцца — патрыётамі становяцца". Пісьменнікі вобласці мелі гутарку з кіраўнікамі рэгіёна, арганізавалі "крутлы стол" з асабовым складам чыгуначнай брыгады, пазнаёміліся з жыццём і побытам салдат, наведвалі музей гераічнага злучэння, падарылі бібліятэцы свае кнігі.

Анатоль СМАЛЯНКА, галоўны спецыяліст Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі

Адзіны ў свеце (прыватны!) Музей мініяцюрнай кнігі размясціўся ў сталіцы Азербайджана, у самым сэрцы Баку — гістарычным Ічэры Шэхер. Яго стваральніца — заслужаны работнік культуры Азербайджана Зарыфа Салахава, — збірала сваю калекцыю 28 гадоў, у ёй цяпер 6,5 тысячы кніг з 64 краін! Трапіўшы ў музей, адчуваеш сябе падарожнікам па свеце. Зарыфа Тэймураўна — чалавек надзвычай энергічны, пабывала са сваёй калекцыяй у многіх краінах блізкага і далёкага замежжа. І ў нашу Нацыянальную бібліятэку Беларусі на выстаўку "Азербайджан, Беларусь і сусветныя класікі ў мініяцюрнай кнізе" спадарыня Зарыфа прывезла найкаштоўнейшае з калекцыі — больш як 400 кніг.

Сусветная класіка ў міні-кнізе

Услед за знымі калекцыянерамі, якія жыццё аддалі зборальніцтву міні-кніг, падчас сустрэчы з Зарыфай дзіўлюся: як за такі кароткі тэрмін удалося сабраць насамрэч незлічоную колькасць кніг? І на сённяшні дзень такія поўныя калекцыі — сенсацыя. А пачалося, як ведаю, усё з адной-адзінай "малюткі" — сенсацыя. А пачалося, як ведаю, усё з адной-адзінай "малюткі", якую купіла калісьці за вялікія грошы — за 23 савецкія рублі. Гэта было выданне баек І. Крылова — да таванае 1837 годам! Захапілася. І захацелася павялічыць збор такіх незвычайных выданняў. У той далёкі час, перайшоўшы з партыйнай працы ў таварыства кнігалюбаў, пачала па круціцах збіраць сваю калекцыю. Цяпер яна тлумачыць: у многім збіраць кнігі дапамагаў арганізаваны ёю клуб творчых сустрэч. Людзі, якія прыходзілі на сустрэчы, ведаючы захапленне Зарыфы, і цяпер прыносяць у дарунак міні-выданні, часам вельмі рэдкія!

А адкуль жа, пытаюся, само захапленне кнігаю? І чую ў адказ гісторыю жанчыны пра яе жыццё, слухаю — і быццам даведваюся гісторыю краіны, якая была нам суседкай — па Саюзу Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Памяць Зарыфы, гартаючы гады, не забываецца на дэталі: у гэтым асабліва жаномай псіхалогіі, дзе не бывае драбязы, усё мае свой сэнс.

— Любоў да кнігі з чаго пачалася? У 1937 годзе нашага бацьку арыштавалі. Мне тады было 5 гадоў і 8 месяцаў. Сястры малодшай было два месяцы, а братам майм — 11, 10 і 9 гадоў. Маці была неадукаваная. І ўсё, што мы атрымалі, мы атрымалі праз кнігі. Старэйшы брат быў запісаны ў бібліятэку, ён браў кнігі, і мы іх па чарзе ўсе чыталі.

— А хатняя бібліятэка? — Тады мы жылі ў галечы. Памятаю, калі вучылася ў школе ў 7-м класе, настаўнік рускай мовы і літаратуры раздаў усім паштоўкі і прапановаў напісаць па ілюстрацыях на іх невялічкія нататкі. Я напісала, як мне бацька чытаў той пейзаж, які быў намалюваны, і настаўнік сказаў: самы лепшы аповед быў мой. Чым не першая створаная мною міні-кніга? Побач са мной вучыліся і дзеці з заможных сем'яў, у хатах якіх былі вялізныя бібліятэкі. Дагэтуль памятаю рускую дзяўчынку, яе бацька служыў у Чырванасцяжнай Каспійскай флатыліі — нейкага высокага рангу. Яна запрашала мяне да сябе дадому і дазваляла чытаць кнігі. Нават зараз помню гэты дом. Я атрымлівала няроўныя адзнакі па рускай мове і літаратуры. Дыктоўкі і сачыненні ў мяне атрымліваліся на пяць, а граматыка ледзьве цягнула на тройку. І мне ставілі чацвёркі і там, і там. Усё ішло ад зоркавай памяці, я запамінала, як пісаліся і якія знакі прыпынку ставіліся ў кнігах. І інтуітыўна здагадалася, што патрэбна ў майм тэксце, які пішу. А патульчылішча я паступіла на літаратурны факультэт інстытута рускай мовы і літаратуры імя Мірзы Фаталі Ахундава. Там быў спецыяльны курс рускай мовы і літаратуры XIX ст. Мы

ў той час зачытваліся Дастаеўскім, Талстым, Тургеневым. Захапілася паззіяй Някрасова. Усё ведалі на памяць! А цяпер прыходзіць у музей вучні, я прашу назваць нашых класікаў — не могуць! Не ведаюць! На жаль, цікаваць да кнігі падае...

У размове нашай — невялікая паўза. Прыкмятаю: кожная сустрэча з чалавекам, які прыязджае з іншай краіны, пераконвае ў яго арганічнай знітанасці з тым краем, дзе ўмацаваліся яго карані, адкуль ідзе яго род, з гісторыяй і культурай яго народа. Калі ж яшчэ чалавек гэты — асоба, то гісторыя яго жыцця тэчыцца на канве гісторыі свайм, адметна-непаўторным колерам. На адкрыцці выставы Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Азербайджанскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Алі Тэймур аглы Нагіеў, гаворачы пра літаратуру, найперш сваю, якой не менш, як 500 гадоў, згадаў старадаўнюю азербайджанскую мудрасць: "Хто ўзвысіць пану слова, сваю пану ўзіме". І яшчэ: "Чытай кнігі сур'езна — астатняе кніга зробіць сама".

— На жаль, беручыся за міні-кнігу, можам выдаць максімум экзэмпляраў сто. — Але ў вашай калекцыі — і кнігі, якія выдаваліся нават у Мюнхене. Маецца калег-агнадумаць у ўсім свеце? — Так, і ў Мюнхене, і ў Лейпцыгу. Нядаўна была ў Лондане на Міжнародным кніжным кірмашы, прадстаўляла Вялікабрытанію ў мініяцюрнай кнізе. Там я пазнаёмілася з выдавецтвам міні-кніг у Лейпцыгу. Яны мне далі свой каталог. І вось днямі я атрымала ад іх 89 кніг, дзве з іх — унікальныя — гэта творы Дзікенса і Рабле. Мне зрабілі 50-працэнтную скідку — толькі з-за таго, што гэтыя кнігі будуць у майм музеі.

Аглядаючы міні-музей, прадстаўлены на выстаўцы ў Мінску, разумееш: клопаты выдаўцоў — аднолькавыя ў розных кутках нашай агульнай зямлі: захаваць для нашчадкаў самае каштоўнае, што здабыло чалавецтва.

Кнігі згрупаваны па раздзелах. Тут і унікальныя выданні. Сярод рэдкіх кніг — "Гісторыя Англіі ў ілюстрацыях" (1815 года выдання); кнігі 2x2 мм, выдадзеныя ў Токію: у кожнай кнізе — 16 старонак на кожнай старонцы — ад пяцідзесяці да ста знакаў, адна са старонак — абавязкова ілюстраваная; "Басні" Ляфонтэна (Парыж, 1850 год).

Прадстаўлена азербайджанская класіка: Хагані, Нізамі. З іншага боку — біяграфія Кара Караева, любімага вучня Шатакавіча, пра маэстра вакала, бацьку спевака Бюль-Бюль Аглы (кніга пра яго выдадзена Зарыфай), "Усходняя паэма" Ахундава, прысвечаная смерці А. Пушкіна.

Наступны раздзел уражвае яшчэ адным выдавецкім вынаходніцтвам. Аказваецца, для міні-кніг існуюць міні-палічкі! Яны выстаўлены тут жа, разам з кнігамі. На іх размясціліся 40 тамоў У.Шэкспіра — поўны збор твораў памерам 33x40мм. Сустрэкаем 13 кніг з серыі "Сусветная класіка" (1903 год). У ёй ёсць нават І. Тургенеў, яго апавяданне "Му-Му". Вока выхоплівае з агульнага стосу 10 тамоў "Дэкамерона"...

Наступны тэматычны кірунак — музычны, у адной з міні-кніг сабраныя ўсе песні ансамбля "Бітлз". А яшчэ — выказванні вялікіх пра кнігі і літаратуру: Артур Конан Дойл, Агата Крысці, Антуан дэ Сент-Экзюперы, Аскар Уайльд, Алімпійская кляттва на 7 мовах — 3,5x3,5 мм.

— Перад вайной выдавалі гэтыя кнігі шматмільённымі тыражамі, кнігі, заўважце, каштавалі 10 капеек! — працягвае падарожжа па краіне кніжных мініяцюр Зарыфа Салахава.

— "Красная Шапочка", "Муха-цокотуха", "Мойдодыр", "У мяня зазвоніў телефон" ... Сярод гэтых кніг — і ваш Янка Купала: "Маленькі лётчык". Детиздат ЦК ВЛКСМ, 1938 год.

— Якой жа паўстае Беларусь у калекцыі міні-кніг?

— У мяне ёсць Якуб Колас, Янка Купала, шмат іншых выданняў, і сучасных таксама. Амаль усё, што выстаўлена ў вашай Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, у мяне ёсць. Толькі няма выданняў XVII — XVIII стст. Нейкія важныя этапы ў літаратуры і мастацтве Беларусі знайшлі адлюстраванне ў гэтых кнігах. Я ў свой час папрымлівала сувязі з беларускім таварыствам кнігалюбаў — мы ўвесь час мяняліся экзэмплярамі. І першае, што я зрабіла, прыехаўшы ў Беларусь цяпер — купіла кнігі. На 215 долараў!

Нацыянальная бібліятэка Беларусі поруч з выстаўкай міні-кніг з Баку, прадставіла таксама і сваю цікавую калекцыю. У яе складзе — мініяцюрныя выданні XVII ст. знакамітых Эльзевіраў, у час якіх выданне мініяцюрнай кнігі ў Еўропе дасягнула сапраўднага росквіту. У фондзе нашай галоўнай скарбніцы — тры беларускія мініяцюрныя выданні першай паловы XX ст. — кнігі, выдадзеныя ў Гомелі ў 1930 г., у Мінску ў 1932 г., у Баранавічах у 1948 г. Другая палова XX стагоддзя прадстаўлена лепшымі творамі мастацкай літаратуры. Што да ўласна беларускіх міні-выданняў, то першае з іх, лічаць даследчыкі, было створана ў 1833 годзе. Але на жаль, менавіта першай мініяцюрнай беларускай кнігі, якая была зусім невялікіх памераў, няма ў фондах Нацыянальнай бібліятэкі — яна захоўваецца ў Расійскай нацыянальнай бібліятэцы. Але галоўнае, каб яна захавалася для нашчадкаў — падсумоўваюць даследчыкі.

— Спадарыня Зарыфа, якія ў вас уражванні ад Беларусі?

— Выдатнейшыя. Чысціня, шыршыня, зеляніна. Спакойны, габралюбы народ. А Нацыянальная бібліятэка Беларусі мяне проста ашаламіла! Буду ўсім расказваць і прапандаваць ваішу скарбніцу.

— А беларусы гэтыя ваша калекцыя, ваша ўлюбёнасць ў кнігу і падрэсліваюць незвычайную энергічнасць вашага характару.

— Я і сама не ведаю, адкуль сілы бяруцца. Я па гараскопе — Вадаліў і Малпа. Малпа — гэта непрадказваемыя геніі, а Вадаліў — людзі будучага.

Мая суразмоўца прыемна ўсімхаецца і развітваецца: "Да сустрэчы ў музеі ў Баку!"

Ірына ТУЛУПАВА

На здымку: Зарыфа Салахава прадстаўляе сваю калекцыю ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Год роднай зямлі

3 думай пра нашчадкаў

У Рыскоўскай сельскай бібліятэцы Рагачоўскага раёна больш дваццаці год працуе Зоя Таболіч. У выніку шматгадовай карпатлівай пошуковай дзейнасці яна сабрала багаты кразнаўчы матэрыял, які складаецца з фонду літаратурных і неградыцыйных матэрыялаў, міні-музея прадметаў сялянскага побыту і экспанатаў перыяду Вялікай Айчыннай вайны.

— У вёсцы Рыскоў вельмі багатае гістарычнае мінулае, — расказвае загадчыца аддзела маркетынгу цэнтральнай раённай бібліятэкі Зоя Мартынова. — З даўніх часоў яна лічылася даволі вялікім населеным пунктам. "А калі ж яна зарадзілася? І што ў назве тваёй, Рыскоў?" — адказ на гэтыя пытанні пачала шукаць загадчыца сельскай бібліятэкі, звяртаючыся ў музей Рагачова, да Аляксандра Рогалева, доктара філалагічных навук, старшыні абласнога савета па тапаніміцы, да старажылаў вёскі. Супаставіўшы ўсе сабраныя звесткі, яна зрабіла вывад, што вёска была заснавана прыкладна каля 1704 года. Адносна назвы вёскі было шмат легенд і меркаванняў, якія ўвайшлі ў аформлены альбом "Што ў назве тваёй, Рыскоў?"

Пры бібліятэцы шмат год працуе кразнаўча-пошукавы клуб "Радзімічы". Гэта людзі рознага ўзросту, аб'яднаныя пачуццём павагі да роднай зямлі. Удзельнікі клуба — сталыя людзі, ветэраны працы і Вялікай Айчыннай вайны — значна дапамагалі бібліятэкару ў зборы кразнаўчых матэрыялаў. Вяскоўцы аддалі бібліятэцы ікону, якую ўратавалі, калі ў 1930-я царкву перабудоўвалі ў клуб, а іконы палілі. Па ўспамінах сталых жыхароў была зроблена карта-схема вёскі 20—30 гадоў XX стагоддзя.

Кразнаўчыя дакументы сабраны ў папкі і альбомы пад назвамі "Мой родны кут", "3 гісторыі зніклых вёсак", "Яго лёс спалучаны з Рысковам" (пра пісьменніка Міхаса Скрыпку), "Вясковы ўмельцы", "Вясковы фальклор", "Дачакаемся Каляд — свята лепшае са свят", "Прыказкі бабулі Тоні", "Гучаць легенды і паданні", "3 гісторыі царквы, якая існавала ў Рыскове".

У час вайны тут, непадалёку ад вёскі, дыслацыраваўся атрад 10-й Журавіцкай партызанскай брыгады, дзейнічалі байцы атрада "Слаўны", праходзілі вялікі баі.

Менавіта ўдзельнікам клуба "Радзімічы" ўдалося знайсці Міхаіла Грызлова — камандзіра таго ўзвода партызанскай брыгады, які вызваляў вёску Рыскоў. Міхаіл Грызлоў адзін з 28 слаўнікаў застаўся жывы. Сустрэкалі яго, цяпер ужо масквіча, на Гомельскім вакзале жыхары вёскі з хлебам-салом, кветкамі. Наведалі брацкую магілу, дзе пахаваны салдаты яго ўзвода. Ветэран прыгадаў той далёкі цяжкі бой, мэтай якога было даць магчымае адступіць асноўным сілам партызан. Ягоны ўзвод быў прыкрыццём. Пастаўленая задача была выканана, але 27 чалавек назаўсёды засталіся ў рыскоўскай зямлі.

Асаблівай увагі заслугоўвае этнаграфічны куток "Ільняная нітка памяці", дзе прадстаўлены прадметы сялянскага побыту. Назва кутка — ад першага яго экспаната. Гэта былі ільняныя ручнікі, які падарыла загадчыца бібліятэкі жыхарка вёскі. Яна казала: "Я хутка памру, а ведаю — ты зберажэш..." Потым з'явілася кашуля. Яе прынесла жанчына са словамі: "Пачула, што ты пачала збіраць рэчы даўніны. Гэтую кашулю ткала і шыла мая маці. Няхай яна будзе ў бібліятэцы, захавай яе, зберажы".

Усіх, хто прыязджае ў вёску Рыскоў і наведвае бібліятэку, уражвае пабачанае. Зоя Таболіч сабрала і захоўвае для будучых пакаленняў тое, чым жылі, пра што маралі аднавяскоўцы на працягу дзесяцігоддзяў.

Міхась КАВАЛЁУ

Гусіным пяром

Чым цяжэй заплечнік гадоў, тым глыбей настальгія на малодым мінулым. Успаміны правінцыйнага вясковага жыцця голяць раны і сцешваюць крыўду ад няспраўджаных амбіцый. Калісьці, у дакамп'ютэрнай эры, жыць у глухой вёсцы і нават у заштатным раённым гарадку літаратару было прасцей. Прасцей, бо да яго творчасці і асобы ў сталічных выданнях ставіліся даволі пашанотна і адказна (кансультавалі, рэдагавалі, чым маглі дапамагалі, запрашалі на нарады і семінары: каб, крыў Божа, не згубіўся яшчэ адзін нацыянальны талент). І гэтак "вялі" аўтара да яго першай публікацыі, а пасля і кнігі. І хоць самому творчому чалавеку з касой, сякерай ці нават хай сабе за штурвалам трактара або камбайна "ляцець да зор" было нязручна, усё адно — спадзяванне на лепшае яго не пакідала. І нярэдка (з дапамогай тых жа сталічных калег) выносіла самародка на самую выспу актыўнага грамадскага і творчага жыцця. Пішу так, бо сам і ёсць ілюстрацыяй такой з'явы.

Што ж маем сёння? На першы погляд у некаторых пытаннях літаратар пачуваецца больш пэўна і самасна. У яго ёсць

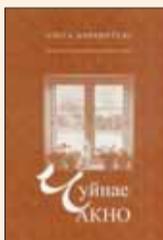
(ці павінны быць, як у чалавека, што замысліў пэўную мэту) камп'ютэр, Інтэрнет... грошы і творы (назавём іх тэкстамі). Пераслаў напісанне па электроннай пошце ў рэдакцыю і — чакай... Не прычакаў, што ж, збяры грошы і ўвесь творчы набытак да кучы і едзь да бліжэйшага выдаўца. Кніга табе гарантавана. 100, 300 а то і 500 асобнікаў. Хоціць і радні, і сябрам. Рэшта разыдзецца ў кампаніях. Авось нехта нешта і прачытае. Застанецца толькі падаць заяву на ўступленне ў Саюз пісьменнікаў і выпрасіць тры рэкамендацыі ад "бы-вальх". А там і да смерці недалёка, а каму пашанцуе, то і да... бяссмерцця. На Паўночных могілках на адным помніку поруч з прозвішчам і датамі так і выбіта: "член Саюза пісьменнікаў"...

Менавіта з гэтай прычыны, назіраючы за пакінутасцю і "самапасам" цяперашніх літаратараў з правінцыі, і заманулася мне прыадкрыць заслону іх творчага жыцця, тым самым як бы кампенсуючы сваю віну перад імі, якую ўсё ж адчуваю...

Дасылайце, прыносьце, прапануйце. Найперш кнігі. Паспрабую на іх неяк адгукацца. Каб звярнуць увагу на нешта вартае. А галоўнае, каб на айчынным раздарожжы таленавітыя людзі не прападалі, як той Васіль Гадулька, у скрушным смутку і адзіноце.

Жыццё — неўзаранае поле

У 2008 годзе свет убачыла кніга маладога паэта Алеся Бараноўскага са шчырай, па-беларуску цёплай і ў той жа час загадкавай назвай "Чуйнае акно". Прыемна, калі моладзь хваляюсін бацькоў і дзяцей ("Расцём і забываем пра бацькоў"), месца і прызначэнне чалавек на зямлі ("Не запальвай, зорка, аганёк падманны"), шчыmlвай памяццю адгукаюцца ў вершах беды Чарнобыля і вайны ("Ліст у 42-гі", "Зямля людзей...").

Але ўдвай прыемней, што нараджаюцца гэтыя творы на роднай аўтару мове — беларускай. Адштурхнуўшыся ад класічнага падмурку, А. Бараноўскі ўносіць у агульную мелодыю сваёй творчасці і фальклорныя ноткі, якія заўважаюцца ў своеасаблівай вобразнасці, паўторах, закліках, рытарычных пытаннях ("Хто адкажа, што такое шчасце?", "Вясна" і г. д.). Дзіўна, але ў простых на першы погляд тэмах аўтар спрабуе зрабіць свае знаходкі, паразважаць, пераасэнсаваць, перажыць:

Жыццё — неўзаранае поле.
Мне поле знаёма да болю...
Там ветрыку плачацца ў лозах.
З чаго пачынаюцца слёзы?...

Спраўды, дзе тая мяжа паміж шчасцем і горам, радасцю і адчаем, усмешкай і слязьмі?... У гэтым аўтар спрабуе разабрацца.

Ёсць у А. Бараноўскага і вершы пра каханне ("Першы пацалунак", "Дзве рукі ў мяне ёсць, каб цябе абдымаць"). Хваляванні ад першага пацалунка да сапраўднага пачуцця перадае ў сваёй паэзіі аўтар.

А вось у пошуках сапраўднага чалавечага шчасця лірычны герой найперш спрабуе разабрацца ў самім яго паняцці:

Хто адкажа, што такое шчасце?..
Першыя лісточкі на вярбе?
Можа, усё добрае ды скласці —
Кожны вырашае для сябе.

Шляхам лагічных разважанняў аўтар прыходзіць да высновы: "Толькі той раскажа ўсё пра шчасце, // Хто меў шчасце гэта перажыць."

Творчасць А. Бараноўскага вобразная і мілагучная, па-юнацку шчырая, але падаросламу глыбокая і пранікнёная. Аўтар выказвае думку, што сумленне і спагада спадарожнічаюць і дапамагаюць таму, хто ніколі не забывае:

"Божы храм не зачынены людзям,
Для ўсіх тых, хто жыць на зямлі..."

Прайшоў усяго адзін год з выхаду кнігі, а ўжо гатовы рукапіс для другой. Такі творчы плён не прайшоў незаўважна. Алеся стаў не толькі выказаць пачуцці, але і стараецца зразумець іх. Для паэта-мужчыны гэта рэдкасць.

Ніна ШКЛЯВА

«Свабодай узвышаны дух»

Альдонія НАЎЧАНКОВА. Нарадзілася ў 1939 годзе ў вёсцы Пільніца былога Івянецкага (цяпер — Стаўбцоўскага раёна). Пасля школы паехала па камсамольскай пуцёўцы на цаліну. Пасля апынулася ажно ў Карэліі. У Петравадзкоўска скончыла курсы тэхнічнага навучання і 16 гадоў працавала ў розных раёнах гэтага краю. У 1979 годзе вярнулася на радзіму, у родную вёску. Праз год пераехала на пастаяннае жыхарства ў Клецк, дзе жыве і цяпер. Вершы пачала пісаць у сталым узросце. Яны друкаваліся ў розных рэспубліканскіх выданнях і зборніках паэзіі абласнога клуба кампазітараў і паэтаў "Жывіца". 25 гадоў з'яўляецца сябрам літаратурнага аб'яднання "Голас" пры Клецкай раённай газеце. "ДАРОГАЙ СПАВІТАЯ ДОЛЯ" — яе першая кніжка вершаў.

Думаю, што пры вялікім жаданні, кожны чалавек мог бы знайсці ў сабе паэта. У адных ён ляжыць на паверхні іх натуры, у другіх — глыбока ў продме істоты. Таму адзін пая сярод людзей лёгка і нязмушана, а другі, закрыўшыся, рыдае цяжка і адзінока. Мне бліжэй апошняй, хоць яны рэдкія і не публічныя.

Жанчына ж са старадаўня-тэямнічым беларускім імём Альдонія (Наўчанкова) хутчэй адносіцца да першых. Адкрытасці яе душы няма межаў. Ці не таму першая кніжка вершаў у семдзесят год пры беглым прачытанні, падаецца па дзіцячы наіўнай. І ў той жа час спавядальнай. Пэўна, што са стапяцідзесці вершаў гэтага зборніка да паэзіі па вялікім рахунку можна прылічыць не больш дзесяці...

Аднак вартасць паэтычнага плёну паэтычнага палягае не толькі ў вянку яе лепшых вершаў, але і на тым матэрыяльным тэкставым фундаменце, на якім той плён трымаецца... А. Наўчанкова, як і большасць аўтараў з правінцыі не прэтэндуе на званні, прэміі, а тым больш на мой публічны фіміям. Не. Яна толькі хоча быць пачутай. І стаць у шэраг тых, каму "на гэтай дзедавай зямлі // вятры пісалі свой статут".

Паэзія не складаецца з вершаў, а якраз наадварот, вершы — з паэзіі... І тут нікому не можа быць ніякай індальгенцыі. Але разумне прысутнічаць павінна. Бо вось жа чалавек піша:

Прызнаю ўсіх паэтаў:
Рэалістаў, эстэтаў...
І малых, і вялікіх
Бог на працу паклікаў.

І гэта не прыніжэнне таленту і не апраўданне версіфікатарства, а толькі агульная культурніцкая і, калі хочаце, душэўная пазіцыя. Адчуванне

сваёй далучанасці да прыгажосці свету праз сваю чалавечую (і жаночую) Прыроду:

Я люблю гэты пекны збянтэжаны свет
Мо люблюю малога дзіцяці,
Бо, папраўдзе, ў душы я заўсёды паэт
І няшчаснаму кожнаму — маці.

Тут слова "паэт" мае не спецыфічна звужанае, а шырокае агульначалавечае значэнне. Наогул змест зборніка дае даволі аб'ёмную панарамную перспектыву аўтарскага жыцця і лёсу. І ў той жа час усе перыпетыі ўласнага жыцця аўтара неаддзельныя ад грамадскага і сацыяльнага жыцця нашага часу. Характарыстыка чалавеча (праз уласны аўтапартрэт) атрымліваецца не прычэпна, а жывой і запамінальнай. Заўважце, што ва ўсіх сваіх вершах Альдонія Наўчанкова спавядае маральныя біблейскія пастулаты: дабро, любоў, спагада і веру. Няма ў яе ні зайздасці, ні нянавісці, ні злобы. Жыццё прымаецца як дадзенасць Звыш.

Калі з вагой, калі з гарбатай цягну я свой нялёгкі воз.
І не шукаю вінаватых,
Такі ўжо, мабыць, выпаў лёс.

А думкі-вершы рвуцца ў вырай,
Дзе я ніколі не была,
Ды са збянтэжанасцю шчырай
Шукаюць сонца і цяпла.
То сярод пальмаў на Канарах,
То на марскім дзівосным дне
Сярод чужых і родных твараў
Бывае хараша і мне.

Матывы патрыятызму ці пераважаюць у гэтым зборніку. Відаць, адразу, ад часу свайго ад'езду настальгія па

роднай вёсцы і блізкіх людзях не пакідалі паэтку.

Мяне вецер чакае
На пагосце чужым,
А ў пакінутым краі
Пахне верасам дым.

Адказнасць за лёс Айчыны, роднай мовы і нацыянальнай культуры змушае яе рабіць уласныя пасільныя намаганні ў гэтым накірунку: пісаць на беларускай мове (бо ў Расіі пачынала па-руску), назіпаць гістарычны досвед нашай мінуўшчыны, а ўрэшце — вярнуцца на Бацькаўшчыну і загаварыць на яе мове на поўны голас...

Ткала маці абрус — я яго вышываю.
Будзе жыць Беларусь, калі я выжываю.

Як у паўсядзённым быццэ, так і ў літаратурнай працы Альдонія Наўчанкова не здраджвае праўдзе жыцця, не бывае абьякавай у адносінах да людзей, іх дзеяў і ўчынкаў, не выпінаецца і не павучае, хоць, прауючы ў рэчышчы традыцыйных схем, можа глянуць на нашу прыземленую рэчаіснасць з вышыні свайго паэтычнага палёту:

Ах, няшчасныя вы людзі!
Хіба ж Бог вас слушаць будзе?
"Як служыць — то Сатане,
а прасіць — дык да мяне.

Я наўмысна стараюся цытаваць шмат вершаў, каб у чытача склалася больш ці менш аб'ектыўнае ўражанне таго, што я пішу пра Альдонію Наўчанкову. Яна хоць і мая зямлячка, але мы з ёй незнаёмыя, таму пакуль абыдземся без рзверансаў. Не з чужых слоў ведаю, што Клеччына заўжды берагла сваё да апошняга. Спадзяванне ёсць, што і мову мацярынскую датрымае. Бо па словах аўтаркі:

Мова Радзімы стаіць сірацінай
На загуменні чужога двара.
Там гаспадар яе ўчора пакінуў.
Мо пазаве, не прыйшла шчэ пара?
Мова Купалы не стой ля палацаў.
У вёску ігзі — там ты знойдзеш радню.
Дарма ты прыйшла да мяня і паяцаў,
Што служыць Мамоне у царстве агню.
Коласа мова, вярніся у поле.
Туды, дзе на гусях вятрыска іграў,
Дзе Нёман лагодны люляў тваю долю,
Дзе кожны дзіцёнак цябе шанавай...
Аднойчы мо ранкам купальскім улетку
Адбугзецца дзіва на гэтай зямлі:
Цябе, сіраціну, уславяць паэты,
Запросяць цябе у палац каралі.

Як бачым, працягваючы таўталогію, у паэтыцы — простая мова, размоўны стыль, традыцыйныя формы. Своеасаблівае, мастакоўскім стылем кажучы, ініцінае пісанне. Не прымітыўнае, а наіўнае. Ад сэрца і душы. Але без таленту і тут нічога вартага не напішаш. Бо, як трапіна выказалася А. Наўчанкова:

За усё ёсць плята І свая цана.
У Музы нас багата,
А — яна адна.
Так заваражыла — Не шкада жыцця.
Покуль з ёй дружыла,
Стала як дзіця.

І насамрэч, у кніжцы апроч лірыкі, ёсць адметная нізка цікавых дзіцячых вершаў, на якіх я тут спыняцца не буду...

Агулам, ад вынесенага на людзі літаратурнага плёну Альдоніі Наўчанковай у мяне засталіся даволі прыемныя ўражанні. Найперш, ад самой асобы аўтара. Такія людзі, на мой погляд, цэментуюць сваёй годнай прысутнасцю нашы родныя куткі па ўсёй Беларусі. А што да самой паэзіі, то гэта нераўнуоучы як у яе радках:

Клянучь — не бядуі,
А як хваляць — не цешся.
Усё гэта марнасць, зямная юголь.
Прыйдзе часіна — Усяго агрэхіся,
На іншых пакінеш і радасць, і боль.

ЛеГАЛ

Стратэгія і тактыка адукацыі

Ва ўмовах сучаснага інфармацыйнага грамадства вострую актуальнасць набываюць пытанні стратэгічнага развіцця нацыянальнай сістэмы адукацыі. Навуковая і педагогічная грамадасць Беларусі актыўна абмяркоўвае шляхі яе ўдасканалення. Навукова-метадычная ўстанова "Нацыянальны інстытут адукацыі" Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь праводзіць Міжнародную навуковую канферэнцыю "Сучаснае адукацыйнае асяроддзе: прыярытэты кірунку развіцця", якая адбудзецца ў Мінску 22, 23 кастрычніка 2009 года.

Праблемнае кола гэтага навуковага форуму надзвычай шырокае: яно ўключае ў сябе не толькі агульныя пытанні тэорыі і метадалогіі развіцця сучаснага адукацыйнага асяроддзя, але і асэнсаванне прыярытэтаў дашкольнай адукацыі, вызначэнне стратэгіі і тактыкі развіцця агульнай сярэдняй адукацыі, вырашэнне актуальных задач спецыяльнай адукацыі. Акрамя таго, на канферэнцыі плануецца абмеркаваць тэарэтычны вопыт і інавацыйную практыку развіцця сучаснай педагогічнай адукацыі, праблемы павышэння кваліфікацыі педагогічных кадраў, разнастайныя псіхалагічныя і педагогічныя аспекты выхавання дзяцей і моладзі ва ўмовах сучаснага адукацыйнага асяроддзя. Працоўныя мовы форуму — беларуская, руская, англійская; па выніках будзе выдадзены зборнік матэрыялаў.

Відавочна, што мэтавае прызначэнне канферэнцыі выходзіць далёка за межы юбілейнага мерапрыемства. Мяркуючы па колькасці ўдзельнікаў (паддзена больш за 300 заявак) і "геаграфіі" тых месцаў, адкуль збіраюцца госці ў Мінск (прадстаўлены не толькі ўсе рэгіёны Беларусі, але і Расія, Украіна, Польшча, Туркменістан, Узбекістан ды іншыя краіны), гэты форум насамрэч здольны садзейнічаць не толькі вырашэнню актуальных праблем развіцця навучання і выхавання ва ўмовах сучаснага (высокатэхналагічнага) адукацыйнага асяроддзя, але і плённаму пашырэнню міжнародных кантактаў у сферы адукацыі.

І.Ш.

Калектыў Мінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў глыбока смуткуе з прычыны смерці заслужанага дзеяча культуры Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Васільевіча ТАРАНА, чалавека шырокай душы, які аддаў шмат сіл і энергіі для развіцця культуры Мінскай вобласці, і выказвае шчырае спачуванне родным і бліжнім нябожчыка.

Рэктар, бацька рэктара

Кожны больш-менш адукаваны беларус ведае, напэўна, якое месца ў гісторыі айчынай навукі і асветы ХХ стагоддзя належыць акадэміку АН БССР і акадэміку АН СССР Уладзіміру Іванавічу Пічэту (1878—1947). Прынамсі, тым, што ён — адзін з заснавальнікаў і першы рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, па сённяшні дзень ганарыцца навукова-педагогічная супольнасць БДУ, а найперш гуманітары ўсіх профіляў.

па срэбраных вырабах. Ёван вучыўся ў сям'і Мостарскай школы, калі (у 1857 годзе) яе наведваў Аляксандр Фёдаравіч Гільфердзінг — вядомы славіст, аўтар прац "Пра адносінны мовы славянскай да моў роднасных", "Гісторыя балтыйскіх славян", "Боснія, Герцагавіна і Старая Сербія", а на той час расійскі консул у Босніі і Герцагавіне. Азнаёміўшыся з гэтай установай, Гільфердзінг прапанаваў лепшых яе навучэнцаў паслаць для атрымання вышэйшай адукацыі ў Расію, за кошт расійскай казны. Так Ёван Пічэта разам з трыма вучнямі той жа школы апынуўся ў Адэскай семінарыі, дзе вучыўся на працягу 1858—1864 гадоў. (Дарэчы, там нейкі час яго выхавателем быў вядомы багавядзец і рэвалюцыянер Георгій Стойкаў Ракоўскі). Пасляхова скончыўшы семінарыю, Іван Пічэта стаў студэнтам Кіеўскай духоўнай акадэміі, якую ў 1867 годзе таксама скончыў пасляхова. Пасля гэтага ён адправіўся на радзіму. Але прабыў там нядоўга, вярнуўся назад і знайшоў сябе працу ў гімназіі горада Нікалаева. Па прыбыцці ў Нікалаеў даведаўся, што вызвалілася пасада выкладчыка царкоўнай гісторыі ў Палтаўскай духоўнай семінарыі. Па рэкамендацыі з Кіеўскай духоўнай акадэміі дыпламаваны багаслоў Пічэта гэтую пасаду атрымаў і ў Палтаве, што называецца, замацаваўся стала. Тут у 1869 годзе ён прыняў расійскае грамадзянства — дакладней, змяніў турэцкае на расійскае; тут узяў шлюб з дачкою чыноўніка Марыяй Грыгор'еўнай Грыгарэнкай, тут нарадзіліся яго дзеці — пяць сыноў (Канстанцін, Аляксандр, Георгій, Уладзімір, Васи-

лій) і тры дачкі (Любоў, Соф'я, Алена). З 1867 па 1888 гады Іван Пічэта працаваў выкладчыкам царквы ў гонар Усекаменнага галавы Іаана Хрысціцеля на могілках Харкава. Па інфармацыі віцебскага свяшчэнніка а. Уладзіміра Гарыдаўца ў дакументах за 1914 год ён значыцца членам Харкаўскага епархіяльнага камітэта Прававіцебскага місіянерскага таварыства. Харкаў — месца апошняга зямнога прытулку протаіерэя Іаана (рускага двараніна Івана Хрыстафоравіча)

Акадэмік У. Пічэта, які закладваў асновы славістыкі ў БДУ, а пазней стварыў магутную славістычную школу ў АН СССР і МДУ, для мяне як славіста заўжды быў і застаецца выключным аўтарытэтам, прыкладам не толькі ў навуцы, але і ў практычных справах па ўмацаванні сувязей паміж усходнімі і паўднёвымі славянамі. Прычым адзначанае істотна дапаўняецца тым, што гэты выдатны славіст і беларусіст паходзіў па бацькоўскай лініі з герцагавінскіх сербаў.

таксама заснаванае ў 1887 годзе епархіяльнае Віцебскае брацтва ў імя роўнаапостальнага князя Уладзіміра. Але праз два гады віцебскага рэктара перавялі назад у Палтаву, і ён яшчэ 12 гадоў выконваў абавязкі рэктара Палтаўскай семінарыі. Заслугі Іаана Пічэты ў сферы асветы былі высока ацэнены — ордэнаны ўладзіміра IV і III ступеняў, а таксама правам на патомны дваранскі тытул. У 1902 годзе пайшоў на пенсію. Ды і ў гэтым статусе не пакідаў ранейшых спраў — вядома, напрыклад, што заставаўся старшынёю епархіяльнага савета вучылішча. На пачатку 1910-х ён перабраўся ў Харкаў. Там выйшла дзве яго кніжкі: "Факты і ўспаміны з школьнага жыцця герцагавінца" (1911) і "Факты і ўспаміны з жыцця герцагавінца на службе па духоўна-вучэбным ведастве" (1913). Вядома,

што апошнія гады жыцця протаіерэя Іаана Пічэты службы свяшчэннікам царквы ў гонар Усекаменнага галавы Іаана Хрысціцеля на могілках Харкава. Па інфармацыі віцебскага свяшчэнніка а. Уладзіміра Гарыдаўца ў дакументах за 1914 год ён значыцца членам Харкаўскага епархіяльнага камітэта Прававіцебскага місіянерскага таварыства. Харкаў — месца апошняга зямнога прытулку протаіерэя Іаана (рускага двараніна Івана Хрыстафоравіча)

Пічэты. Паводле даступных звестак, памёр ён у 1920 годзе. Высветліць дакладную дату смерці пакуль не ўдалося. Затое пашанцавала натрапіць на адзін нядаўна апублікаваны цікавы дакумент — ліст баснійцаў і герцагавінцаў, якія навучаліся ў Адэскай семінарыі, да славянскага філолага-асветніка Вук Стэфанавіча Караджыча, які жыў тады ў Вене (Гл.: Вук Стэфановіч Караціћ. *Преписка XII (1859-1862). Сабрана дела. Књ. XXXI. Београд: Просвета, 1998. С. 758*). Вось змест гэтага ліста ў літаральным перакладзе:

"Высокавучоны і родналюбны Пане!

Мы, ніжэйпадпісаныя сербы з Босніі і Герцагавіны, што вучымся тут у Семінарыі як стыпендыяты, асмельваемся прасіць Вас, каб Вы нам прыслалі працы Вашы і яшчэ нейкіх айчынных пісьменнікаў, якія Вы ведаеце, што яны пазнаёмяць нас бліжэй з на-

шай Гісторыяй.

Пашана да Вас і вашых Твораў, а таксама няведанне Гісторыі сербскай, пабудзіла нас пісаць Вам і прасіць Вас, як родналюб і суайчынніка, каб не пакінулі жадаанне наша няздзейсненым. І яшчэ Вас просім, калі магчыма, каб нам паслалі Ваш партрэт і іншых некаторых айчынных нашых Пісьменнікаў, якія былі б нам дзеля аздаблення і славы роду Сербскага.

З поўнай упэўненасцю, што наша просьба будзе выканана, застаемя Вам пакарнымі і пашанотнымі да Вас як родналюбам.

Нікалай Спаіч, Тано Бацініч, Дзімітрые Богічавіч, Рыста Бугарчыч (з Босніі), Ёван Пічэта, Стэфан Гавдарыца, Хрыста Мілінкавіч, Нікалай Бішыч (з Герцагавіны), Панта Попавіч (з Албаніі).

Адэса, 26 красавіка 1861 года".

Мяркуючы па захаваным і надрукаваным корпусе эпісталарных тэкстаў Вук Караджыч, ён адэскім семінарыстам адказу не даў. Але гэта асобная тэма.

Так, як і адносінны паміж двума рэктарамі Пічэтам і сынам. У публікацыях савецкага часу бацьку, можна сказаць, не заўважалі. А калі яго асобу згадвалі і судзілі з сынам-вучоным, то расставаліся адпаведныя акцэнты на разыходжанні ў светапоглядах і г. д. Супярэчнасці, пэўна, былі. Ды яны, хутчэй за ўсё (і перш за ўсё), абумоўліваліся тымі палітычнымі абставінамі, якія склаліся ў выніку рэвалюцыі. Рэктар беларускага савецкага ўніверсітэта і адначасова старшыня Саюза безбожнікаў гэтай навучальнай установы мусіў, бадай, неяк адмяжоўвацца ад "служыцеля культуры", "распаўсюджвальніка опіуму для народа". А разам з тым у другім шлюбе (1919 года) жонкаю Уладзіміра Іванавіча была Аляксандра Пятроўна Саборава, дачка праваслаўнага свяшчэнніка.

Так ці інакш, ёсць усе падставы сцвярджаць, што Іван Хрыстафоравіч істотна паўплываў на фарміраванне Уладзіміра Іванавіча як гуманітарнага, славіста, грамадзяніна.

Іван ЧАРОТА

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

РВУ «Літаратура і Мастацтва»

В.а. галоўнага рэдактара
Мікола СТАНКЕВІЧ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барсукоў
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзей
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Жук
- Вольга Казлова
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крайдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск, вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар, намеснік — 284-66-73

Адрасы:

- публіцыстыкі — 284-66-71
- крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04
- прозы і паэзіі — 284-44-04
- мастацтва — 284-82-04
- бухгалтэрыя — 284-66-72
- Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце: www.lim.by

Пры перадруку просьба спасылца на «ЛіМ». Рукпісы рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, асноўнае месца працы, зваротны адрас. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп'ютэрнага цэнтру РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.

Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва».

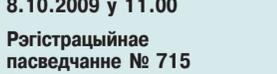
Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3016
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк 8.10.2009 у 11.00

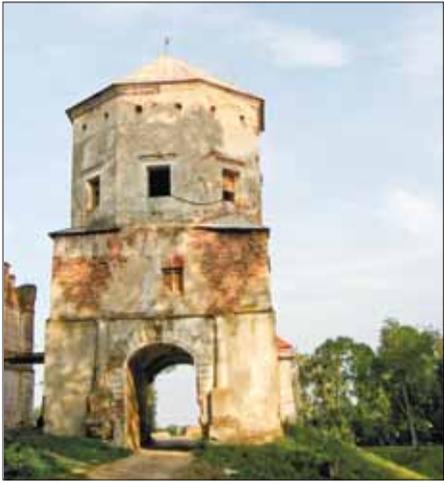
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 715
Заказ — 5435

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 0 9 0 3 8

Краіна замкаў аднаўляецца

У хуткім часе заканчваецца рэстаўрацыя замкаў у Нясвіжы і Міры. Колькі б не вялося спрэчак адносна ўзроўню рэстаўрацыйных работ, наконт дапушчаных памылак, лепш бачыць замкі адбудаванымі па сучасных тэхналогіях, чым назіраць за іх «правільным» разбурэннем. Сёння ў Беларусі ідуць аднаўленні замкавых аб'ектаў у Нясвіжы, Міры, Любчы, Косаве, Ружанах, Лідзе, Гродне. Пазнаёмім чытача з некаторымі рэстаўрацыйнымі праектамі, якія цяпер увасабляюцца ў жыццё.

Рэстаўрацыя замка — прыватная ініцыятыва

Рэстаўрацыя замка ў Любчы пачалася яшчэ ў 2003 годзе. Гэта адзіны ў краіне праект па аднаўленні такога помніка архітэктуры, які рэалізоўваецца выключна на ахвяраванні. Дзяржава хоць і не спяшаецца ўключыць гэты аб'ект у Рэспубліканскую інвестыцыйную праграму, але крыху дапамагае.

Ініцыятар усіх работ — ураджэнец Любчы Іван Пячынскі. Ён заснаваў у 2003 годзе дабрачынны фонд «Любчанскі замак», які і займаецца пошукам сродкаў для рэстаўрацыі. Тады пачалася падрыхтоўка патрэбнай для гэтага дакументацыі. А праз два гады ўжо прыступілі не пасрэдна да працы.

Ад замка захаваліся дзве вежы, флігэль. На тэрыторыі комплексу знаходзіцца будынак вучэбна-вытворчага камбіната, які пабудавалі ў 1950-60-х гадах на рэштках палаца.

Адна замкавая вежа амаль гатовая. На ёй аднавілі дах, карніз. Карніз, між іншым, аднавілі ў тэхніцы сграфіта (від манументальна-дэкаратыўнага жывапісу, прызначы якога заснаваны на працэсаванні верхняга слоя тынкоўкі да з'яўлення ніжняга слоя, якія адрозніваюцца па колеры). Спачатку нанеслі слой чорнай фарбы, а наверх белай. А пасля выразалі ўзор. Адзін метр узора вымагае 15 (!) дзён працы. Агульная даўжыня карніза — 36 метраў. А гэта працы аднаму чалавеку на паўтара года. У вежы аднавілі ўсе шэсць паверхаў.

Штогод Беларуская асацыяцыя студэнтаў-архітэктараў ладзіць валанцёрскі летнік у Любчы. Запрашаюцца ўсе ахвочыя, якія жадаюць дапамагчы ў нялёгкай справе адбудовы гэтага помніка архітэктуры. Тут працавалі сотні чалавек. І ўсе — задарма. Дзеля высокай ідэі. Як бы пафасна не гучала, гэта сапраўды так. Калі вырашыце і вы далучыцца да справы рэстаўрацыі Любчанскага замка, сачыце за інфармацыяй на інтэрнет-сайце www.lubcza.org.

Даведка. *Замак знаходзіцца ў мястэчку Любча Навагрудскага раёна Гродзенскай вобласці на беразе Нёмана. Пабудаваны ў 1581 годзе па ініцыятыве Яна Кішкі. Узвзены на мяжы двух стыляў — готыкі і рэнэсансу. Належаў Рагзівілам.*

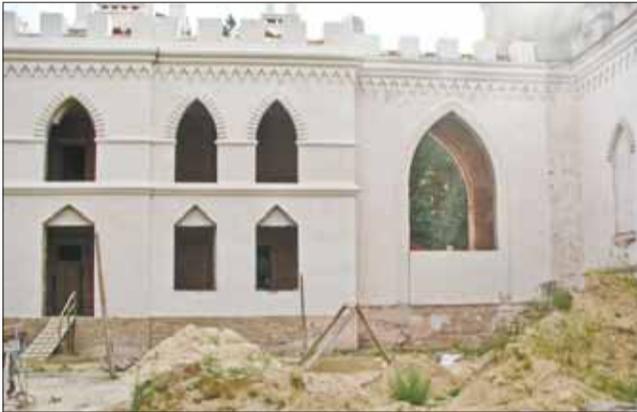
Пераначаваць у Косаўскім палацы

Да аднаўлення Косаўскага палаца прыступілі ў мінулым годзе. Да нашых дзён ад яго захаваліся толькі сцены — знешняя «каробка». Але і яна ўражае сваёй веліччу і прыгажосцю.

Першы этап работ прадугледжвае аднаўленне знешняга выгляду і падрыхтоўку палаца знутры: зробіць перакрыццё, ўставяць вокны, правядуць апячленне і камунікацыі. А пасля прыступяць да аздабляльных работ. Але гэта ўжо не раней за 2011 год. У планах таксама — аднаўленне парку.

Перад пачаткам усіх работ давялося некалькі месяцаў чысціць сутарэнні палаца. Выносілі смецце, зямлю. Як сутарэнні пачысцілі, падлогу залілі бетоном. І ўзяліся за левае крыло. І сёння гэтая частка адрозніваецца ад астатняга будынка.

Па заканчэнні рэстаўрацыі ў палацы з'явіцца гасцінічна-турыстычны цэнтр. Тут будзе музей, канферэнц-залы, кавярня, гасцініца. Мо і не кожны зможа дазволіць сабе пераначаваць у сапраўдным палацы, але мараць пра гэта ўсе.

На картах Беларусі XIX стагоддзя налічвалася больш як 100 замкаў па ўсёй краіне. Зразумела, што ў наш час аднавіць усе з іх проста нерэальна. Ды і ці патрэбна гэта рабіць. Турысты з замежжа не паедуць да нас глядзець на тыя палацы, бо ў іх свае захаваліся яшчэ ў першапачатковым выглядзе, некранутыя часам і сусветнымі войнамі. А для саміх сябе? А для сябе дастаткова і дзесятка, але не з пустымі пакоямі, як тое даводзілася бачыць у некаторых суседніх краінах. Хай адноўленьня дзесяць замкаў увасобяць сваю эпоху да драбніц. Каб можна было прыехаць і было на што паглядзець, дзе сфатаграфавалі. Ну, зразумела, і інфраструктура павінна быць адпаведнай.

Даведка. *Косаўскі палац Паслаўскіх знаходзіцца ў Івацэвіцкім раёне Брэсцкай вобласці. Быў пабудаваны ў 1838 годзе па праекце архітэктара Францішка Яшчолда. Гэта ўзор неагатычнай архітэктуры. Палац налічваў больш за 100 пакояў, кожны з якіх меў сваю назву і прызначэнне. У Белай зале ладзілі балі, у Чорнай — гулялі ў карты. Галоўнай адметнасцю палаца быў парадны пакой з акварыумам пад шкляной падолай. Пад нагамі гасцей плавалі сотні рыбак. Палац быў спалены падчас Другой сусветнай вайны.*

Планы амбіцёзныя. Улічваючы асабліва тое, што замак павінен быць гатовы ўжо праз год, да наступных «Дажынак», якія прайдуць у Лідзе.

Беларускі Версаль

Першая чарга рэстаўрацыі палаца Сапегаў у Ружанах прадугледжвае аднаўленне параднай брамы і прылеглых флігеляў. Гэты праект разлічаны на пяць гадоў. Апякуецца аднаўленчымі работамі кіраўнік Нацбанка Беларусі Пётр Пракаповіч. Мо гэтая акалічнасць створыць найбольш спрыяльныя ўмовы для рэстаўрацыйных работ.

Ружанскі палац моцна пашкодзілі падчас Першай сусветнай вайны. Аднак збудаванні, якія засталіся, добра акрэсліваюць яго сілуэт. Парадная брама выглядае як трыумфальная арка. Па абадвух баках ад яе — флігелі. У адным з іх будзе размешчаны музей і кавярня, а ў другім — аб'екты турыстычнай інфраструктуры.

Спробы аднавіць палац былі яшчэ пра Савецкім Саюзе. Тады правялі нават частку работ па кансервацыі, падрыхтавалі праект адбудовы. Але прыйшлі 1990-я. Да колішніх планаў здолелі вярнуцца толькі ў 2008 годзе.

Даведка. *Ружанскі замак быў пабудаваны ў XVI стагоддзі. Першапачаткова гэта быў двухпавярховы мураваны палац. Ён меў тры вежы. Але палац неаднаразова разбураўся ды перабудоўваўся. Да нашых дзён дайшлі галоўны і ўсходні карпусы, шыкоўныя аркады аб'езда, парадная брама ды флігелі. Ружанскі замак называлі «Беларускім Версалем».*

Замак Гедыміна

Аднаўленне Лідскага замка распачыналася ўжо не раз, але ніколі не было даведзена да канца. У 1986 годзе з-за парушэння тэхналогіі работ абвалілася адна са сценаў. Распрацоўкай новага праекту рэканструкцыі займаліся спецыялісты з «Мінскпраекта». За аснову былі ўзятыя замалёўкі Напалеона Орды, вынікі раскопак, а таксама старыя гравюры. Замак вырашана ўзнаўляць у стылі XV стагоддзя.

Будаўнічыя работы будуць весці мясцовыя спецыялісты. Насцярожавае, што рэстаўрацыйнай займаюцца звычайныя будаўнікі. Ужо было абвешчана, што ў працэсе рэканструкцыі будуць выкарыстоўвацца сучасныя матэрыялы і канструкцыі.

У адноўленым замку будзе месціцца музей сярэднявечных традыцый і мастацтва. Побач з ім паўстане помнік заставальніку — князю Гедыміну. Тут будуць праводзіцца канцэрты, рыцарскія і спартыўныя турніры. У двары замка збудуюць дом старасты, казармы, кузню, навесы для коней, адноўяць галерэю і дзве сярэднявечныя студні. Будзе адноўлена існуючая вежа і збудавана новая, вышынёй 36 метраў. Вакол замка знясуць прыватную забудову, падыходы да яго забрукуюць, збудуюць вялікую аўтастанкю.

Планы амбіцёзныя. Улічваючы асабліва тое, што замак павінен быць гатовы ўжо праз год, да наступных «Дажынак», якія прайдуць у Лідзе.

Даведка. *Лідскі замак пабудаваны ў 1330-я гады ў атачэнні рэк Лідзья і Каменка паводле даручэння князя Гедыміна. Уваходзіў у лінію абароны ад крыжакоў Навагрудак — Крэва — Меднікі — Трокі. Быў збудаваны з бутаванага каменя і цэглы, меў у плане форму няправільнага чатырохвугольніка з гэвама кутнімі вежамі. На замкавым двары размешчаліся праваслаўная царква, жылыя і гаспадарчыя пабудовы.*

Дзмітрый БЕРАЖНЫ
На здымках: вежа-брама Любчанскага замка, зараз пачнецца яе рэстаўрацыя; будынак, які быў узведзены на рэштках Любчанскага палаца; вось так аднаўляецца Косаўскі палац; ідуць рэстаўрацыйныя работы ў Ружанскім замку; замак Гедыміна ў Лідзе.

Фота аўтара

